

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

MILADIKA

DRUŽINSKI LIST S PODOBAMI
19 LETO 32
XIII

V MAJ PESMI: Romal bi (Fajš Rudolf) / Oče (Janez Pucelj) / Balada o neizpetem hrepenenju: Svitanje (Janko Samec) / Pesnik (Ksaver Meško) / Kaznovana deklica; Sv. Katarina in pesoglavci (Jože Zdolanji) — LEPOSLOVNI SPISI: Veliki Tomaž (France Bevč) / Pečdeset dinarjev (I. Š.) / Ko so hrasti šumeli (Minclov - Vdovič) — PŦLJUDNI SPISI: V prepadih (Pavel Kunaver) / Na spolzklih potih (Bogdan Kazak) / Mesojede, rastlinojede (dr. Janez Plečnik) — PISANO POLJE: Črna smrt (Albin Zalaznik) / Nove knjige / Naše slike / Po okrogli zemlji — DRUŽINA: Vzgoja indijanskega dečka / Dojenčkovo zdravje (K. H.) / Družina in alkohol / Vitamin »C« v sadju in zelenjadi (Š. H.) / Kdor ima vrt (H.) / Kuharica (M. R.) ZA KRATEK ČAS: Osat (Miha Gorjanc) / Smešnice / Uganke — SLIKE: P. Fendi: Huča zver; Ku-kuc / Maurice Denis: Oznanjenje / Luka Cranach star.: Sveti Jurij / Fotografije (Fr. Krašovec): Pomlad ob Ljubljani; Cvetje v soncu; Mlado cvetje...; Prva paša; Majski raj; Kurji rod / Črtež kriviške okroglice nad Dobropoljem; Viršnica; Zatočna jama pri Račni

MLADIKA izhaja v Celju prvega dne vsakega meseca. **Naročnina** za Mladiko je letno Din 84.—, s krojno prilogo vred Din 100.—.

Da uprava ustreže najširšim slojem, sprejema naročnino tudi polletno (Din 42.—) in četrtletno (Din 21.—).

V inozemstvu stane Din 100.—, s krojno prilogo Din 116.—; v Ameriki dol. 2.—, s krojno prilogo dol. 2.40.

Čekovni račun imamo za Jugoslavijo v Ljubljani št. 11.412 Družba sv. Mohorja, Celje, za Italijo v Trstu št. 11/1675, za Avstrijo na Dunaju D 160.150.

Naročnino in reklamacije je pošiljati na naslov: **Uprava Mladike v Celju.** — Reklamirati se more vsakikrat le zadnja številka.

Rokopisi naj se pošiljajo na naslov: **F. S. Finžgar**, tehnični urednik publikacij Družbe sv. Mohorja, Ljubljana, Pleteršnikova 30, ali: **Mladika**, Ljubljana, poštni predal 337; telefon 3095.

Ugankarsko gradivo sprejema višji šolski nadzornik Josip Novak v št. Vidu nad Ljubljano. Na isti naslov je pošiljati tudi rešitve ugank.

Za dečke res poučno-zanimiva je knjiga **Med življenjem in smrtjo**

Iz ruščine prevel B. Vdovič.

Knjiga je ilustrirana. Kritike priznavajo, da je zgodba te ekspedicije v Severno Ledeno morje med podobnimi spisi pač izmed resničnostno najlepših.

Stane broš. 27.— (36.—), vez. 36.— (48.—)

V O C E N O S M O P R E J E L I T E L E K N J I G E

Vedomec. Roman. France Bevk. Gorica, 1931. Izdala in založila književna zadruga »Goriška Matica«.

Gornje mesto. Povest iz zagrebškega življenja. Spisal Bogomir Magajna. Mohorjeve knjižnice 48. zvezek.

Ivan Cankar, Zbrani spisi. XIII. zvezek. Nova založba v Ljubljani, 1932.

Razprave o družbi in družabnem življenju. Dr. A. Gosar. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, 1932. Zbirka »Kosmos«.

Mladostna krivda. Roman. Franz Werfel. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, 1932. Leposlovna knjižnica.

Levstik: Zbrano delo IV. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani.

Pravljice. Brata Grimm. Ilustriral Milko Bambič. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, 1932.

Ugrabljen. Prigod Davida Balfourja prvi del. Roman. Robert Louis Stevenson. Tiskovna zadruga v Ljubljani, 1932.

»Luč«, poljudno-znanstveni zbornik. **Kolumb.** Damir Feigel. **Tolminske narodne pravljice.** Zapisali J. Kenda, C. Drekonja in A. Šavli. Izdala književna družina »Luč«. Trst, 1932.

Pri kapelici. Igra v treh dejanjih. Spisal p. Kazimir Zakrajšek O. F. M. Ljubljana, 1932. Izdalo Prosvetno društvo pri Sv. Krištofu.

Prisegam. Igra v treh dejanjih. Priredil p. Kazimir Zakrajšek O. F. M. Izdalo in založilo Prosvetno društvo pri Sv. Krištofu v Ljubljani, 1932.

Naši gostje. Kako jim strežemo. S. Deodata Kum p., gospodinjska učiteljica. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, 1932.

Življenje. Povest. Miško Kranjec. Krekova knjižnica, 1932. Izdala Delavska založba, r. z. z. o. z., v Ljubljani.

Naročniki! Prosimo vas, pokažite Mladiko tudi prijateljskim družinam. Če sodite, da bi katere naročile Mladiko, blagovolite sporočiti naslove na dopisnici: **Upravi Mladike, Celje.** — Od prejšnjih letnikov Mladike se še dobijo letniki 1924, 1925 in 1926 broširani po 90 Din, vezani po 130 Din, letniki 1927, 1928, 1929, 1930 in 1931 broširani po 110 Din, vezani po 150 Din; z odpravnino stane letnik 10 Din več. Vezava Mladike stane z izvirnimi platnicami v platnu 40 Din, napol v platnu 30 Din; lahko pa se naročajo izvirne platnice tudi same ter stanejo v platnu 30 Din, napol v platnu 20 Din.

Tiska Mohorjeva tiskarna, r. z. z. o. z., v Celju (Fran Milavec, Celje). — Izdaja Družba sv. Mohorja v Celju (Jožef Zeichen, Celje) Za uredništvo: Fran Milavec, Celje.

M L A D I K A 1932 V

VELIKI TOMAŽ

Povest / Spisal France Bevk

12.

Na Veliki njivi je potekla žetev in košnja, ko v družini skoraj niso spregovorili prijazne besede. To ni bilo tisto novo življenje, ki si ga je Štefan obetal, ko se je bil v noči poslovil od župnika. V človeškem življenju pridejo trenotki malosrčja, v katerih je še sonce črno, ali pa se zdi vse tako svetlo in lahko, da bi se upal kar goro naložiti na pleča.

Štefan je hotel govoriti z očetom pametno in trezno besedo, a ga je našel sredi noči pijanega na poti. Povedal mu je, da bo vzel Gabrijelo. Očetu se je sprva zdelo, da se sin norčuje, hkrati pa se mu je poblisknilo, kakšen pomen so imela namigavanja, ki so mu jih govorili v krčmi. Zagorel je kot plamenica. Kričal je, da naj le gre od hiše in da po njegovi smrti tudi pedi zemlje ne bo dobil, vse bo zapravil in pognal. In ko je videl, da sina tudi to ne gane, je psoval Gabrijelo z grdimi imeni. Tedaj pa ga je Štefan zgrabil in ga tiščal v grivo. Udaril bi ga bil, a se je pravi čas zavedel in pobegnil od sramu.

Naslednje dneve se očeta ni upal pogledati v oči. Bal se je, da se bo starec maščeval, bil je še močan. Toda Tomaž ni golsnil o tem, delal se je, kakor da sina sploh ni v hiši. Kadar je ukazoval delo, se je obračal proti materi in Tinci. Videti je bilo, da bosta izpolnila vsak svojo grožnjo: sin pojde od hiše, a oče bo zapravil grunt. Prepad med njima se je do skrajnosti poglobil.

Mater je Štefan le po strani pogledoval. Če je ona uprla vanj svoj obupani, žalostni obraz, je povsili oči. Bilo ga je nezmerno sram pred njo. Peklo ga je, da ji je pripravil novo bridkost, ko jih je imela na duši že toliko. Ogibal se je je celó z besedo. Vse, kar je doživel, mislil in čutil, je zaupal le Tinci. Saj ga je modro poslušala kot

zgodaj zrela ženska, ni se mu več smejala. Bila je ko most med njim in med družino.

Mater je sinovo vedenje bolelo. Kaj mu je storila, da je več ne pogleda in ne govori z njo? Nekega dne, ko sta bila ostala sama v izbi, se ni mogla več zadrževati, da je zajokala.

»Štefan, kaj sem ti storila, da si tak z menoj?«

Sin je povsili glavo.

»Tako mi je, da bi se zgrizel,« je rekel drhteče. »Govorite zadnjo besedo z očetom. Govoril sem z njim, a je bil pijan. Ne morem več.«

Polona bi bila storila vse, za kar bi jo prosil sin. Govorila je z možem. Zvečer sta sedela Tinca in Štefan v izbi, a iz gornje kamre je bilo slišati posamezne trde besede.

»Povedal sem že, to drži,« je vpil oče.

Materin glas je bil mil, proseč, roteč.

»Od hiše pojde, po svetu. Kaj bo z nami?«

»Naj gre! Vse bom pognal, za nikogar več se ne bom ubijal.«

Polonine vroče solze niso pomagale. Tomaž ni božal njenih las, ni govoril tolažilnih besed. Glas mu je prihajal od hipa do hipa gromovitejši, s pestjo je tolkel po mizi. Žena je zatrla solze, postala je odločnejša. Šlo je za to, da vse pridobi ali pa vse izgubi.

»Zapravljal ne boš! Polovico sem jaz dala k hiši.«

To je bil prvi Polonin očitek, odkar sta delila življenje in usodo. Tomaž je bil za hip obstal ko okamenel, gledal v ženo, ki ga je neustrašena merila s solznimi očmi. Stopil je do okna in ga zaprl, da bi besed ne bilo slišati na vas. Nastalo je vpitje... Štefan je bil v nekaj korakih na vrhu stopnic, prisluhnil je. Če bi bil slišal, da je oče udaril mater, bi bil planil v kamro.

Vpitje je nenadoma ponehalo, oče je zapustil kamro, šel naglo mimo Štefana, ne da bi ga bil opazil.

»Tako je pri nas,« je Štefan meril izbo in stiskal pesti. Še nikoli ni bil tako strašno razburjen. »Ne strpim doma, sicer se bo še kaj zgodilo. V treh tednih bo poroka.«

»Ali si že govoril z Lužarjevimi?« ga je vprašala Tinca.

Ne. Lužarice se je izogibal. Lenke bi ne bil pogledal, tudi če bi jo bil srečal. Pod Gabrijelino okno se ni upal, ona ni smela govoriti z njim... Tistega večera ga je gnala divja odločnost in pogum. Ves poten je pritekel v Potok in potrkal na šipe.

Dà, Gabrijela mu je odprla. Lužarice ni bilo doma, mudila se je pri Lenki. Štefan je stal na kupu drv, se držal za omrežje in govoril, govoril. Vse je razumela, vse mu je odpustila. Bilo mu je hudo, nekam tuje, da bo moral od doma, vendar je bil v tistem hipu pripravljen vse žrtvovati zanjo.

Stopil je v hišo in govoril z Lužarjem.

»Pri nas ne bo nič. Z Gabrijelo se bova kljub temu vzela. Roke imava, bova že živela.«

Mohor je molčal in gledal v fanta, kot da rahlo dvomi o resnosti njegovih besed.

»Ali ni nad mlinom zapuščena kamra?« je vprašal Štefan čez nekaj trenutkov. »Sama ropotija je v njej.«

»Očistiti bi jo bilo treba,« mu Mohor ni ugovarjal. V ženini odsotnosti je bil odločen, hčer je ljubil. »Kuhali bi lahko skupaj.«

Štefanu je od radosti zaigralo srce.

»Ali bo mati zadovoljna?« je pogledal Gabrijelo. »Ne bi rad jedel s solzami zagrenjenih jedi.«

»Mati bo morala biti zadovoljna,« je rekel Mohor počasi. »Če sem vama dal besedo, jo bom tudi držal.«

In vendar mu je bilo grenko. Namesto na kmetijo pojde hči na gostijo. Ni se dalo pomagati.

Kljub Lužarjevi obljubi je Štefan vendarle rahlo dvomil. Toda mož je držal besedo. Lužarica je zagrizeno ugovarjala, a tedaj je Mohor tako trdo položil roko na mizo, da je zaplesala petrolejka in jo je žena komaj ujela, da se ni zvrnila.

»Ali bo najina hči mati brez moža?« je izbruhnil.

Ta odločni možev nastop je Lužarico tako presenetil, da ga je samo gledala in ni vedela, kaj naj reče. Morda je šele v tistem hipu tudi ona spoznala, da ni drugega izhoda. Grizla si je ustnice in se z nejevoljo vdala.

»Naj vaš stari le vse sam požre,« je rekla Štefanu. »Pri nas bomo že toliko imeli, da nihče ne bo stradal.«

»Živel bom od svojih rok,« se je uprl Štefan, ki ga je zbodla Lužaričina beseda. »Sem že govoril s polirjem.«

»Nič ti ni treba hoditi k cesti,« je pokazala ženska vso dobro voljo. »Dokler Ivan ne pride od vojakov, lahko pomagaš očetu.«

Oklicali so ju. Vse je zašumelo, po hišah niso govorili o drugem kot o tem. Tomaž se tega ni nadejal. Stal je za vrati meliške cerkve, ko je nenadoma zaslišal sinovo ime. Vsako besedo je občutil ko udarec po glavi. Ni čakal konca maše, izmuznil se je skozi vrata in odšel v Lazni, kjer je stala samotna krčma ob cesti. Pil je dva dni in se grizel.

»Dà, Štefan pride k nam,« je Lužarica strupeno pritrjevala ljudem. »Saj veste, kako je. Na Veliki njivi nimajo kaj jesti.«

Mlinarjevi niso kazali bogastva, a vsa okolica je vedela, da imajo denarja ko pečká. Takrat so radi bahaštva in da bi ne bilo zgedovanja, precej očitno zacvenkali z goldinarji. Poklicali so zidarje in mizarje. Popravili so kamro nad mlinom in jo pregradili. Spredaj je bila kuhinja, a zadaj spalnica. Oprava je bila čisto nova, taka, da se je kar svetila.

Gabrijela je bila zadnje mesece potočila nekatero solzo. Tedaj ji je znova zaigralo srce, smeh ji je zlezal na lica. Štefana je gledala z ljubečimi, vdanimi pogledi.

»Vidiš,« je vzkliknil Štefan in jo objel, ko so ogledovali pripravljeno stanovanje. »Vse se je uredilo. Živela bova kar gosposko.«

»Tega nisi zaslužila,« je dejala mati pikro.

Dekle jo je samo tožno pogledalo, v dnu duše ji je bila hvaležna, besede ji ni zamerila.

Poroka se je vršila v Šmarju, svatovščina je bila dokaj šumna. Na Veliki njivi ni bilo veselih priprav, na obrazih družine sta ležala mrak in potrnost. Ravniški fantje še fantovščine niso terjali, Štefan jo je plačal sam od sebe. Oče je bil že nekaj dni prej izginil in pil. Mati je odklonila vabilo na ženitovanje. Ne bila bi se vzdržala joka. Štefan je naložil vse svoje imetje v majhno skrinjico. Saj mnogo ni bilo. Nekaj obleke in perila, fantovski spomini.

Vso noč pred poroko ni spal; kot da bi ležal na trnju, se je premetaval na peči. Zarana je bila prišla Ivanka s svojim možem in Tone z ženo. Držali so se, kot da se odpravljajo na sedmino; le Tinca je bila vesela.

»Zbogom, mati,« je Štefan prožil Poloni roko, glas se mu je topil od mehkobe. Še sanjalo se mu ni, da bo slovo od doma tako težko.

P. Fendi: Huda zver.

»Bodi srečen!« ga je mati pokrižala, a nato je položila glavo na njegovo ramo. Zaihtela je. »O, da bi se kmalu vrnil v našo hišo!«

Tako tihega in potrtega ženina Smrečje še niso videli. Šele med veselimi svati se je Štefanu razjasnil obraz. Gabrijela je kar sijala od sreče. Še Lenka jo je tistega jutra objela, vse grenke besede so bile pozabljene. Lužarjevo srce se je v vinjenosti raztopilo, da se je bratil z vsemi svati in jih objemal. Nič več ni vedel, kaj je govoril.

»Oče, pojdite v posteljo,« ga je silil Ivan, ki je bil prišel na dopust.

»Saj nisi hud, Ivan,« se je Mohor obesil na sina. »Pri naši hiši bo za vse dosti kruha, četudi so z Velike njive.«

Proti jutru, ko so iz mlina še vedno odmevali vriski in godba, se je na poti nad hišo ustavila senca. Pijana se je bila primajala in prisluhnila. Nato se je dvignila roka, v šum godbe, plesa, pretrganih vriskov in v šum vode so se mešale besede grožnje, ki jih nihče ni slišal... Kot je bila senca prišla, tako je izginila.

13.

S poroko se je bilo za Štefana začelo novo življenje. Nepismeni sin trdega kmeta se je le stežka privadil doline. Na Veliki njivi so pač živeli dan na dan enako, počasno življenje. Delo v mlinu in v žagi je bilo drugačno. Treba je bilo znanja, pazljivosti. Spočetka je Štefana vse plašilo. Bolj ga je utrujalo ko delo na polju in na senožeti. Polagoma se je izuril.

Največ dela je imela žaga. V dolino so se bile usule trume delavcev, začeli so kopati in širiti cesto. Na nekaterih mestih so ji izravnavali ovinke in klance, speljali so jo niže ob vodi, sekali so jo v živo skalo. Čez potok in reko so se péli novi, zasilni mostovi. Barake so rasle ko gobe po dežju. V njih so bile spalnice za delavce, kuhinje, beznice in trgovine. V dolino, ki je bila prej samotna in zapuščena, je zavelo šumno življenje, pravi dirindaj.

Na težkih, škripajočih vozovih so vse dni vozili k Lužarju les, grmadili so ga v visoke skladownice. Žaga je pela vse ure, da je pekla ko

žerjavica. Tudi ponoči ni mirovala. Lužar in Štefan sta se vrstila pri delu.

Štefanu se je spočetka bridko tožilo po domu, dasi tega ženi niti z besedico ni omenil. Ne samo po materi, po domačih navadah in po zložnem delu, tudi po prirodi. V nočeh, ko je samotni stal ob žagi, poslušal njeno hrestanje, zamolkli šum vode, se je pogosto spomnil na svoja vasovanja, na hojo skozi samoto in tuje vasi, na vriske in fantovske pesmi. Nastopila je jesen, listje je odpadalo, dišalo je po sadju in po tepkovem moštu. Nič tega ni on užil, le oči so se mu hrepeneče ozirale proti Ravnici. Privlekla se je zima z debelim snegom, z ozkimi gazmi, ki so se ko niti vile skozi belo prirodo. V gozdovih so pele sekire, po obronkih so šumele sani, izbe so bile polne prijetne toplote. Le Štefan je s premrlimi rokami zabijal kline, skladal žaganice. Pri delu se je moral odvaditi misli na kmetsko življenje v Ravnici. Njegov dom je bila soba nad mlinom. Gabrijela mu je nadomeščala pisano, brez prestantka spreminjajočo se prirodo.

V dolini je padlo le za ped snega. Od vode je vel oster mráz in rezal do kosti. Roke so hitele, žaga ni smela zamuditi niti za minuto. Z druge strani vode, kjer so na obrežju rasle vrbe, je bilo slišati udarce krampov v zmrzlo zemljo. Iz dneva v dan vedno ista pesem dela. Vozovi so prihajali in odhajali, privažali hlode in odvažali deske.

To življenje je bilo za Štefana tako novo, da se mu je zdelo: ne živi v Potoku, ampak daleč v svetu, na Nemškem ali v daljni Ameriki. Polagoma se mu je razvedril obraz, pogled na led in na vrbe ob bregu mu je postal ljubši. Telo mu je postalo gibčno, gibek mu je bil tudi duh.

Včasih sta prišla Jošt ali Tinca, prinesla sta v mlin. Postala sta, Jošt se je zijaje čudil žagi, Tinca je izročila materine pozdrave. Štefan je kar zaživel. Ali je mati zdrava? Seveda je. Tudi bolj vesela je postala. Le po očetu nikoli ni vprašal.

Včasih je prišla tudi Polona. Šla je k maši v Smrečje, domov gredé se je oglasila pri njem. Ko je prišla prvič, ji je bilo strašno hudo. Ves čas je pogledovala skozi okno, na nasprotni breg, toliko da se ni razjokala. Naslednje krat je bila že pomirjena. Na Štefanova vpraševanja, kako je doma, je odgovarjala, da vse po navadi. Bilo ji je težko govoriti o domu.

»Pa tebi, kako gre?« ga je plaho vprašala.

»No, že gre,« je rekel sin. »Ne morem se pritoževati.«

»S Potočani se razumeš?«

»Seveda. Kako bi se ne!«

Potočani so bili precvirnjeni ljudje. Niso se samo ustili, vsi so bili res pismeni. Ob nedeljah so celó dekleta hodila z mašnimi knjigami v cerkev, le fantov je bilo branja nekako sram. Trije izmed njih so bili naročeni na časnike. Gabrijela je znala brati, kot bi molila očenaš, tudi Lužarju je branje šlo za silo.

Štefan jih je spočetka z začudenjem poslušal, kako so se pomenkovali o dogodkih, ki so se zgodili na koncu sveta, kot bi bilo to v Melinah ali v Laznah. A on se ni mogel vmešavati v take razgovore, obhajal ga je grenek občutek sramu in ponižanja. Stiskal je ustnice in molčal. Poniglavo se je ozrl na Gabrijelo, kot bi hotel reči: »Tak sem, slabši kot kak rovtar.«

Tiste dni se je bilo zgodilo, da je eden izmed delavcev ubil svojega tovariša. Vsa okolica je govorila o tem. V Potok se je pripeljala posebna komisija. Ni minil teden, ko je prišla nova številka časnika, v njem je bil dopis iz Potoka. Nekdo je opisal uboj na dolgo in na široko.

Dogodek je bil že napol pozabljen, tedaj je znova završalo. Časnik je šel od hiše do hiše, prišel je tudi do Lužarja. V Štefanu se je čudno zgenilo. Poslušal je branje, a kar ni mogel verjeti, da je to resnica. Zločin se je bil zgodil na poti nad Lužarjevo žago, prav tako je bilo tudi zapisano. Pa kdo je to napisal? Potoški krojač, ki je bil pri vojaki postal desetnik, saj je govoril ko strgan dohtar. Rekli so mu, da je to on. Ni tajil, le nasmihal se je v košate brke.

Čez dva dni je Gabrijela zalotila Štefana, ki je sedel za mizo in napenjal oči v razgrnjeni časnik. S prstom je sledil črkam in pregibal ustnice, kot da bere. Bil je tako zatopljen, da ni slišal žene, ko je vstopila.

»Ali se učiš brati?« se je začudila Gabrijela.

Bilo ga je sram, da bi se najrajši v tla pogreznil. Porinil je časnik od sebe in se popraskal za ušesi, kar ni bila njegova navada.

»Le malo sem pogledal,« je premeril ženo, če se mu morda smeje.

Ona se je res smejala, a ne njegovemu poskusu, da bi bral. Spoznala je njegovo zadrego, roko mu je položila okrog vratu, v hipu mu je odleglo.

»Če hočeš, te naučim.«

»Kaj mi bo to?« je z neodkritim omalovaževanjem stresnil z rameni.

Vraga, saj ni mogel priznati, da bi mu bilo ljubo. V Ravnici je veljalo celó za sramoto, če je kdo zijal v knjigo. Pa mu je Gabrijela tako toplo prigovarjala, da se je slednjič vdal.

»Beriva tisto o uboju.«

P. Fendi: Ku-kuc. (Dunaj, Liechtensteinska galerija.)

In sta brala. Presneta reč, kako je bilo to čudno slišati. Vsak večer sta dolgo obsedela v sobi, preden sta se spravila spat. Včasih, kadar je imel Štefan nočno delo, sta brala tudi podnevi, a na skrivaj, da ju nihče ni videl. Štefan je bil trd učenec. Kaj vse so pomenile kljuke, ki so si bile tako usodno podobne! Spočetka mu je znoj v kapljah stal na čelu, vendar je šlo. Če bi ga ne bila učila Gabrijela, pred katero se je nekako sramoval, bi bil že zdavnaj vrgel časnik v kot.

Medtem je prinesel list nov dopis iz Potoka. Opisoval je delo pri cesti in blagoslovitev cerkvenega bandera. Ko je bila zvečer vsa družina v izbi, je Gabrijela smeje se porinila časnik pred moža.

»Pa ti beri, Štefan!«

Da mu je mogla tako nagoditi! Pogledal jo je z dolgim, očitajočim pogledom, vso kri je čutil v glavi. Odkloniti pa ni mogel in tudi ni hotel. Poskusil bo, kar bo — pa bo.

Vsi obrazi so bili uprti vanj. Glas se mu je tresel, zdaj pa zdaj se mu je zateknila beseda, črke so mu plesale pred očmi ko kresnice o kresu. Bral je brez oddiha, do konca. Nato se je zravnal, si obrisal znojno čelo in se z zmagoslavnim smehom obrnil na Lužarico.

»Glej, glej!« se je ta oglasila iz splošnega molka; zdelo se je, da mu tega prav ne privošči. »Ali si ga ti naučila, Gabrijela? Zdaj boš lahko hodil s knjigo v cerkev. Mojo Dušno pašo vzemi.«

Štefan je čutil, da je zrasel. Še Lužarica ga je zdaj drugače gledala. No, ta ostra ženska je bila proti njemu boljša, kot se je bal. Saj je bil tudi on za hišo dobra in zvesta moč. Le naj bi vzeli hlapca, bi že videli. Včasih je bila njena beseda tako sladka, da ga je kar dražilo. Odkar je bil on pri hiši, je bil celó Lužar vse bolj moški in gospodovalen; kar čutil je, da ni več sam moški sredi hudih žensk.

Lužaričino ostro nprav je včasih občutila le Gabrijela. Mati ji ni mogla odpustiti pregreška, preveč je grizel v njeno samoljubje. Ni govorila naravnost, namigavala je le s strupenimi, trpkimi opazkami. Vsak dan pogosteje, posebno od dne, ko je zvedela, da se na Veliki njivi vse ruši... Štefan je bil zadnji, ki je to zvedel.

Nekega dne je dobil ženo objokano v sobi in se je začudil. Kaj ji je? Radi ljubezni, ki jo je občutil do nje, ga je kar pomrazilo po telesu. V novem življenju so mu bili vsi ljudje več ali manj tuji, ona edina mu je bila zelo blizu. Saj je bila tako ljubka, vdana, z vsem srcem je skrbela zanj. Ni se ustrašila nobenega dela, četudi se je bližala njena ura.

»Zakaj jočeš?« ga je stisnilo za srce.

»O nič.« je rekla. »Le z materjo sva se sprli.«

Ženi je bilo težko, a ni imela več moči, da bi tajila. Štefan je hotel vedeti vzrok. Gabrijela se je dolgo izvijala, dasi je vedela, da možu ne more lagati.

»Pravi, da gre pri vas vse po zlu... Pa saj jaz nisem računala na to. Da imam le tebe.«

Štefan je obstal ko okamenel. Kaj se godi doma? To mu je bilo novo. Tolažil je ženo, kot je vedel in znal, a v misel se mu je venomer vrivalo nekaj grenkejšega, kot je bila ženina žalost. Kaj se godi doma? Zakaj mu niso nič povedali?

Čez nekaj dni je Gabrijela porodila sina. Krstili so ga za Poldeta. Mati je bila zdrava in srečna. Lužarica je bila znova prijazna, ker je čutila po Štefanovih očeh, da mu je žena vse povedala. Tudi Lenka je prišla in prinesla belega kruha.

Obiskali sta jo tudi Polona in Tinca. Polona je bila bolj zgrbljena kot nekdanj, več gub je imela na obrazu, oči so ji tičale globoko pod obrvmi.

»Mati, kako je pri vas?« jo je vprašal Štefan, ko jo je spremil iz mlina. »Ljudje nekaj govorijo.«

Obema je bilo težko. Mati je stisnila ustnice, gledala nekam preko pobočja, najrajši bi bila molčala.

»Oče bo vse pognal.« je potožila s krvavečim srcem. »Ne vem, kaj ga je obsedlo. Nič ne dela, samo pije in še druge napaja... Vogali se majejo...«

Štefan je trdo molčal. V tistem hipu bi nobena beseda ne bila na mestu. Prijel je materino roko in jo je toplo stisnil. Od bridkosti ga je peklo v srcu.

14.

Pomlad je bila tisto leto zelo pozna. Severni vetrovi, ki so začeli pihati v februarju, niso hoteli ponehati. O svetem Jožefu je zapadlo pol metra

snega, gora in dol sta bila bela ko sredi trde zime. Drevje v sadovnjakih se je lomilo. Po nekaterih tihih dneh je začelo pihati od juga, nebo se je zateplo z oblaki. Neke noči je začel camariti dež, iz zemlje je vela taka toplota, da je sneg ginil, kot bi ga požiralo. Hudourniki so narasli, potok je stopil čez bregove in odnesel del nove ceste, odplaval cele skládovnice lesa.

Nebo se je ubrisalo, posijalo je sonce, priroda se je oddehnila. Kot bi trenil, je začelo vse poganjati in brsteti. Že so cveteli vrtovi. Njive in senožeti so bile polne ljudi. Podvivali so se, da bi dohiteli, kar so zamudili. Po vseh obronkih se je razlegala živa govorica, vesel smeh.

Le na Veliki njivi je bilo žalostno in pusto ko na veliki petek. Tinca in Jošt sta hodila po delu, Polona se je mučila od jutra do večera. Senožeti so bile tisto leto le na pol potrebljene. Njive so še čakale, medtem ko so bili drugod že zorali. Najeli so dninarje, a delo je šlo kljub temu počasi izpod rok.

Polona je bila obupana. Koliko je mislila v nočeh, ko od trudnosti in skrbi ni mogla zaspati! Premolila je ure in ure, upirala pogled v temo, kjer je visela podoba Matere božje. Klicala jo je in jo rotila, naj ji pomaga. Zdaj pa zdaj se je ozrla na posteljo poleg sebe. Tomaža ni bilo, le redkokdaj je spal poleg nje. Kadar se je vrnil, je ni pogledal, ni spregovoril. Prespal je pijanost, kolovratil dan ali dva okoli hiše, nato je znova izginil.

Ženo je spočetka strahovito bolelo, da je šel sin od hiše. Ko je spoznala, da se je priučil novemu življenju in da je srečen, se je pomirila. Druge skrbi, ki ni bila manjša od te, se ni mogla otresti. Neprestano ji je šumela v glavi misel na Tomaža in na dom. Ne samo na Tomaža, tudi na dom, ki sta ga bila zgradila s pomočjo otrok.

Kolikokrat bi bila rada govorila z možem resno, odkrito besedo. Ni bilo mogoče. Odprla je usta, a ji je glas od strahu obtičal v grlu. Saj bi tudi ne pomagalo, ko se še za njene solze ni več zmenil. Poznala ga je, da je ljubil dom in otroke. Tudi Štefana, dasi je vedela, da bi ji to stokrat zatajil. Velika njiva mu je bila v teku bojev njegovih najlepših let bolj prirasla k srcu kot vse drugo. Saj je bilo razumljivo. Odkar je Polona pomnila, je nad domom in nad družino plavala le njegova volja. Še ko ni imel prav, mu nihče ni ugovarjal. No, to je moral vendar vedeti, da grunta ne bo jemal s seboj v grob! Le peklo ga je, da bi se pred njegovo smrtjo kaj spremenilo v hiši, da bi kdo drugi ukazoval.

Polona si je natihem mislila: žal mu je. Ta misel ni bila praznica, njeno oko je bilo bistro. Morda ni mislil, da se bo sin v resnici poročil proti njegovi volji. Še manj, da pojde od hiše. Na dan poroke se je bil vrnil pijan domov, stopil v Štefanovo kamro in razbil vse, kar je našel. Nato se je zgrudil na sinovo zapuščeno posteljo. Ali je jokal? Polona je dolgo stala trepetajoča pred vrati, ni si upala vstopiti.

Kesal se je, a trma v njem je bila pognala globlje korenine kot razum. Vrnitve ni poznal. Če bi bil sklenil, da zažge hišo, bi se nič več ne pomišljal. Če si je ubil v glavo, da bi vse pognal, bo storil korenito. Niti slamica ne bo ostala. Kar se mu je zarezalo v srce, je bilo neizbrisno. Strohnelo bo šele z njim v gróbu.

Nekoč je izročil Tinci vsoto denarja: »To nesí krčmarju v Poljane.«

Polona je molčala, dasi jo je kot z nožem rezalo v srce. Bilo je jasno: začetek zla. Domači so vse prikrivali pred sosedi, vendar je kmalu postalo vsem znano. Tomaž ni skrival svojega srda ne pijančevanja. Čudili so se, da toliko prenese. Nekateri so zmajevali z glavami, sočutno pomilovali Polono, drugi so se prilizovali Tomažu. Okoli mize, pri kateri je pil, se je kmalu nabralo vse polno prisklednikov.

Le v trenutkih popolnega streznjenja je Tomaž pogledal vase. Pekoča, grenka zavest mu je rezala srce. Zasmilila se mu je Polona, ki ga je venomer iskala s svojimi čudno žalostnimi očmi. Njene besede se je bal kot glasu vesti.

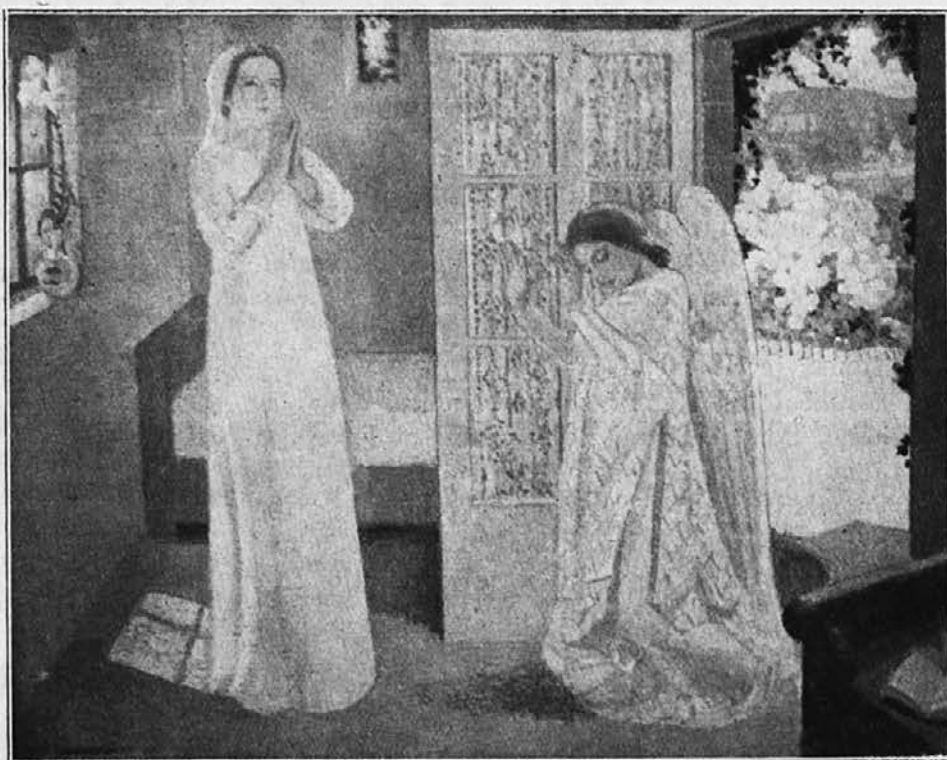
»Tomaž, kaj je s teboj?« je spregovorila nekega dne. »Vse boš pognal.«

»Ali ni moje?« je hrknil, pogledal je ni.

»Tvoje je in nas vseh. Ali pojdemo po svetu?«

Njene oči so ga rezale kot dvoje ostrih nožev. Pekle so ga ko ogenj. Kaj naj ji odgovori? Molčal je. Včasih je rad pil in razgrajal, a pijanec ni bil. To življenje se je njemu samemu studilo. Toda občutil je tako pekočino v prsih, da ni strpel doma.

»Vem, kaj te grize.« je Polona odgrinjala tajnost njegove duše. »Če ti ne moreš... saj te poznam... meni reci, vse bom uredila...«

Maurice Denis: Oznanjenje. (Pariz, Luksemburški muzej.)

»To pa pusti!« se je razburil in zrasel ko gora. »Nikoli — in če vse gre k hudiču!«

Imel je občutek, kakor da stoji gol pred ženo. Obrvi so mu grozeče sršele, stiskal je pesti.

»Poglej,« je Polona še poskusila. »Poglej, kako lep dom sva si ustvarila. Ne le za naju, to se razume, za najine otroke in za otrok otroke. Srce me bo bolelo, še v grobu ne bom našla miru, če bodo nekega dne tuji ljudje gospodarili na njem.«

Dà, Polona je vedela, s čim ga bo najgloblje zadela. Pogledal jo je tako strašno, da so mu oči stopile iz jamic. Nato je pognal golčec glas iz sebe in planil proti njej. Udaril jo je.

»Tomaž, Tomaž!« je Polona zaječala iz globokega zavzetja svoje duše.

Bilo je prvič, da se je dvignila njegova roka nanjo. Obstal je ko ohromel, začuden nad samim seboj. Zamajal se je ko posekano drevo, v zmedenosti je komaj našel vrata iz izbe.

Od takrat Polone ni mogel več pogledati v obraz. Peklo ga je sramovanje. Navadil se je pijače. Priskledniki so mu šepetali ko zli duhovi: »Tebi ne bo zmanjkalo.« To je Tomažu gódirlo kot nekdanj Krištofu. S to mislijo je dušil žgočo zavest, da bodo nekega dne tuji ljudje gospodarili na njegovem domu. Zdaj pa zdaj se je s strahom zavedel, da ni več denarja v hiši. Kar so prejeli za kakega telička, za maslo, za jajca, je bilo za sproti. Prihrankov ni bilo. Kar niso pobrali davki.

so vzeli dninarji. Nekaterim so morali ostati na dolgu. Če se je Tomaž napil vsako nedeljo, se pri takem posestvu ni poznalo. Zdaj so se začele oglašati potrebe vse vprek.

Tomaž se je zamislil, hodil nekaj dni načemerjen okoli hiše. To ga ni streznilo. Pripeljal je kupca in prodal voli.

Zvečer se je Polona vrnila s polja, sklenila roke in se sesedla. Čez dolgo se ji je izvilo iz prsi:

»S čim bomo pomladi orali?«

Tomaž je molčal ko štor.

Poplašal je nekatere dolgove, nekaj denarja je ostalo. Polona ga ni videla. Tudi ni vprašala po njem.

Spomladi je najela Hribarjeve voliče, da so ji izorali. Tomaž je šel mimo njive, postal in začuden pogledal, kot da ne ve, kako se je to zgodilo. Zapeklo ga je v duši, okrenil je glavo.

»Če bo tako,« je po večerji spregovorila Polona, »bomo morali letos prodati travo, kot stoji. Kdo jo bo kosil in grabil, s čim bomo plačali delavce?«

Tomaž je molče hodil od ure do vrat. Ko je Polona utihnila, je odšel in zaluščil vrata.

Neke nedelje se je Tone od fare grede ustavil pri materi. Bila sta sama, starka je potožila sinu svoje reve in skrbi. Tone je gledal v mizo, bobnal s prsti, slednjič je vprašal:

»Kaj pa Štefan?«

»Molči. Noče, da bi mu kedaj očitali, da se žéne radi zemlje.«

Tone si je drgnil redko brado. Bila ga je sama treznost in počasna preudarnost, kot je bila pri rovtarjih v navadi.

»Kar dela oče, je greh,« je dejal zateglo. »Te pravice mu ni nihče dal. Ali nimate tudi vi, mati, svojega deleža pri gruntu?«

»Seveda ga imam.«

»Očeta bo treba preklicati,« je rekel sin mrzlo.

»Jezus, Marija! Nato bo šele pekel v hiši,« je zajavkala mati.

»Ne gre drugače. Pa ga zlepa pregovorimo, če se dá.« je sklenil Tone čez nekaj minut molka. »Kdaj? V nedeljo?«

»Prav,« se je vdala mati. »Naj pride tudi Ivanka.«

Naslednjo nedeljo je Tomaž slutil, da se nekaj pripravlja proti njemu. Polona mu je rekla, naj pride po maši domov, ker bi Tone rad govoril z njim. Najrajši bi bil ostal pri fari, a mu nekaj ni dalo miru, vrnil se je v Ravnico.

Poleg Toneta je sedela tudi Ivanka za mizo. Vsi so bili nekam redkobesedni in mračni. Gledali

so ga ko deveto čudo. Tomaž je tiščal roke v žepih in nemiren hodil po izbi. Tone je bobnal s prsti po mizi, nihče ni zinil. Slednjič je bobnenje prenehalo, Tone se je odhrkal.

»Oče, tako ne pojde dalje.«

»Kako gre?« se je Tomaž ustavil ob kamri in srepro pogledal.

»Navzdol gre. Voli ste prodali. Taka kmetija pa brez volov! Tudi ena krava je že šla iz hleva. Polje je le napol obdelano.«

»Ali si mar ti gospodar, da tako govoriš?«

Tomažu se je zdelo smešno. Za mizo sedijo in ga gledajo ko biriči. On pa naj jim odgovarja!

»Nisem gospodar,« je govoril Tone počasi, preudarno. »A kakor se vidi, tudi vi niste. Naš dom je brez gospodarja. Kdor ukazuje in tudi sam dela, ta je gospodar. Kdor samo razsiplje, še hlapec ne more biti.«

Tomaž je zatrl samoočitanje, ki se je prebujalo v njem, trma mu je kar plamenela. Izpod košatih, namrščenih obrvi so mu divje bliskale oči.

»Tone, povej, ali nisi dobil svojega deleža?«

»Dobil. Kdo pa o tem govori?«

»Ivanka, ali si ti dobila svoje?«

»Saj vas ne terjam,« se je obregnila hči. »Pa Tinca? In Štefan? O tem rajši govorimo.«

»Tinca bo še lahko dobila,« se je Tomaž razburil. »Štefan pa ni več naš. Štefana mi ne imenujte več v tej hiši.« Udaril je z nogo ob tla.

»Jezus, Marija!« je Polona sklenila roke.

»Dobro,« je povzel Tone, ki se je bil splašil pred očetom, a ga je materin vzklik znova živo predramil. »Pustimo Štefana! Toda dom je nas vseh, četudi smo več ali manj dobili vsak svoje. Delali smo. Ali nismo? Tudi mati je dala svoje. Mati; le pritrdite, nič se ne bojte! Če pojde tako dalje... vas moramo preklicati na sodnji... da rešimo dom...«

Stežka je bil izgovoril zadnje besede. Tomaž se je bil zgenil, zgrabil slamnico, ki je ležala na peči, jo zdrobil v rokah in jo vrgel pod noge.

»Na sodnijo?« je hropnil.

Usula se je ploha besed. Bil je ves rdeč v obraz, čakali so, da bo planil k mizi. Polona je strmela vanj in vsa drgetala. Obrnil se je proti vratom, v hipu ga ni bilo več v izbi. Tone je mrko gledal predse.

»Ali ni dejal, da nas postreli ko zajce,« se je iz splošnega molka oglasila Tinca.

»Molči!« ji je zaklicala mati. Bila je blede ko stena. Nenadoma se je zgrabila za glavo in omedlela.

(Dalje prihodnjič.)

PETDESET DINARJEV

I. š.

»Kaj praviš, kje naj dobim petdeset dinarjev?« Dvignila je utrujeni obraz in se pozorno zazrla v matrine oči.

»Petdeset dinarjev? Kaj? Petdeset dinarjev? Nimaš jih? Kaj jih nimaš? Seveda — kje... Potrebuješ — ali jih zelo potrebuješ?«

»Potrebujem.«

»Seveda, če jih — da, da. Čemu jih pa potrebuješ?«

»Potrebujem jih pač, no.«

Odrgala je pogled od matrinega obraza; pogled, ki ni bil več pozoren, ampak nekam sam vase pogreznjen. Ustnice so se ji stisnile, za spoznanje samo, in nekaj kakor rahla bolečina je spreletelo njen obraz.

Pripravljala se je na potovanje. Imenujem jo kar 'ona'; dovolj in dobro je. Bila je študent, zato

Luka Cranach star. (1472—1553): Sveti Jurij. (Lesorez.)

mi ni treba praviti, kako je bilo z njenim denarjem.

Dasi težko, si je vendar preskrbela potni list in vozovnico. Denarja ji ni nič preostalo. Toda naenkrat in nepričakovano in nekam nerazumljivo si je zaželela copatk. Copate, kaj? No, copate, da. Take usnjene, ki se dado prav lepo zložiti in se med vožnjo tako priležejo izmučenim nogam in so še čedne povrhu — tudi za tuje oči.

Za copate je potrebovala petdeset dinarjev.

Njena mati je bila delavka. Vse dni, odkar je ona pomnila, je hodila na delo: drobna kakor ptiček, v lica zdravo rdeča, navadnega, pravega obraza in nepopisnih sivih oči. Bila je kakor — kakor kaj? Kadar je bila doma, je bil med štirimi stenami dom. Dom! Veste? Zares. In še koti sobe so bili svetli. In kadar je prišla z dela in je njen pogled sam od sebe šel preko sten in se nazadnje ustavil na hčerinem obrazu, je bil praznik. Pa ne recite temu genljiva solzavost. Nikar! So stvari, ki so lepe, prelepe, o, čudovite — prečudovite, da bi mogle biti kaj takega.

Njena mati je ni, kakor pravimo, vzgajala. Le ljubila jo je. Toda ta ljubezen je bila vsem hčerinim brezobzirnostim in vsej njeni trdoti strašen bič...

Ob tej ljubezni se je lomil sirovi človek v njej, od te ljubezni ljubljen se je brusil ob lastnih robovih in grčah, do krvi trpel od lastne jedkosti in počasi rasel.

»Da, da, da, seveda, če jih potrebuješ. Dobiti jih že moraš, že, res —« Matrine oči so plašno in kakor opravičujoč se visele na levi strani hčerinega čela. Tam se je senca ulovila v ostro gubo.

»Jaz jih nimam. Veš...«

»Vem, da jih nimaš.«

»Res jih nimam, saj...« Prelepe matrine oči so potemnele.

»Vem, vem; saj ti ne očitam.« Zopet je dvignila obraz in zopet so se njene oči pozorno, nekam zamišljeno in razglabljujoče zazrle v mater. Ko je opazila, da je mati v žalostni zadregi, se je pripognila in obrvi so se ji stisnile. Bolelo jo je.

»Ne, saj nič ne de, če jih ni. Pojdem pa brez njih.«

Mati se je še bolj vznemirila.

»Če jih pa potrebuješ! Kako pojdeš brez njih? Brez pet kovačev. Ko bi si jih jaz kje izposodila?«

»Kje?«

»Pri delavcih. Samo, kako naj ti jih pri- nesem? Iz službe ne smem.«

»Seveda ne. In tudi predaleč je, da bi domov hodila. Saj jih ni treba! Bom že brez njih šla.«

V srcu jo je skelelo, pa ni dobro ločila, kaj jo skeli, dokler —

Da! Copate! Take, ki so še za tuje oči lepe. Bravo! Te copate, ta muhavost, ha, ha, petdeset dinarjev. Mati bi za to njeno muho kupila štiri rute, potrebuje jih... Drobna mati! V oprani rutki hodi, nima deset dinarjev. Pa kaj bi mati z novo ruto, saj ima staro, preprano, ha, ha, in copate, še za tuje oči lepe! O —

Sunkoma se je dvignila s postelje, na kateri je sedela ves čas. Brisačo je vrgla iz rok in trdo stopila k oknu. Mati je prestrašena obstala na mestu, sklenila roke kakor otrok, ki se boji, in pomolčala. Ura je udarila četrt na sedem. Skozi okno se je smejalo zgodnje septembrsko jutro.

»Joj, iti moram.« je stopila mati k vratom in snela z žebnja ogrinjač.

»Iti moraš.« Obrnila se je od okna k materi. Zamahnila je z roko, v očeh je imela trmo.

Mati je stopila k njej, jo poljubila, ji kakor majhnemu otroku položila roko pod vrat in rekla:

»Srečno se vozi.«

Uboga mala mati! Mislila je na petdeset dinarjev.

»Da, mama.«

»In pazi nase.«

»Bom.«

Mati se je zavila v ogrinjač, stopila po cekar, v katerem je vsako opoldne in slednji večer nosila domov drva iz skladišča, in je odšla.

Ona je sedla nazaj na posteljo. Na isto mesto, kjer je sedela dve minuti prej. Obraz se ji je umiril, roke so se ji nekako same položile v naročje, hrbtenica se ji je vdala — bila je s seboj sama in se je branila pred lastno dušo.

Po petih minutah je vstala in polglasno rekla predse:

»Opoldne gre moj vlak, hm.« Mirno se je lotila pospravljanja.

Želela si je kljub vsemu, kljub vsemu copat...

Tik pred osmo je naglo vstopila mati.

»Joj, kaj pa? Kaj pa je? Da si iz službe prišla?« Sedla je zopet na posteljo. Njen preplašeni in trudni obraz je zasijal kot otroku. Oči so ji obvisle na materi.

Ta je z naglimi in negotovimi koraki premerila razdaljo od vrat do postelje. Stegnila je roko izpod ogrinjača in odprla pest: v njej je bilo zmečkanih pet desetdinarskih bankovcev.

»Kaj...« je zajecljala hči; ni mogla umeti.

Mati si je z naglo kretnjo obrisala potno roso ob nosnicah. Kakor utrujena, neskončno sladka toplota je posvetila iz nje.

»Izposodila sem si — od mizarja, veš,« je soplja vroča, potna in vsa vesela. »Da ti ne bo manjkalo. Pazi nase. In dobro se vozi.« Sklonila se je naglo in jo poljubila na desno sence in med oči. Nato je še dostavila: »Hiteti moram. Če bom pozna, mi bo odračunal ves dopoldan. Lepo se vozi.«

Stopila je proti vratom. Malo je šepala. Desni notranji gleženj je imela hudo vnet od krčnih žil. Težko je hodila.

Ona je pogledala za materjo. Nepopisna senca je padla na njene oči. Ni se zahvalila. V roki je tiščala petdeset dinarjev in gledala za materjo. Ko se je ta pri vratih še enkrat obrnila, je rekla kratko in hripavo: »Z Bogom.«

Ko pa so se zaprla vrata za materjo, je padla z vso težo telesa na blazine in na glas zajokala.

Počasi je rasel mladi človek.

R O M A L B I

Pred nizkim oknom vsak večer
mi romarji pojó.

O kaj bi dal, da smel še jaz
bi romati v goró!

Bi torbico oprtal si,
les grčav v roko vzela,
k Mariji v góro romal bi
spet ko nekdam vesel.

Nekdam je svet bil svetel, zlat,
konjič-piskač — zaklad,
ko z mamico sem vračal se,
sem vriskal — božji svat!

Nad tihim mestom vsak večer
se tople luči svitajo,
iz moje duše bolj in bolj
vse nade ginejo.

Odpravljam se na božjo pot,
oprta na grčav les,
da Njej z otroško vdanostjo
izpričam vso boleost.

V svileno haljo njeno skrila
bom strgano srce,
in Njen smehljaj mi bo pokrila
vseh dolgih let gorje.

In skupaj bova romala
v strmó goró odslej,
in k meni vrne se mladost,
bolj sončna nego prej.

Fajš Rudolf.

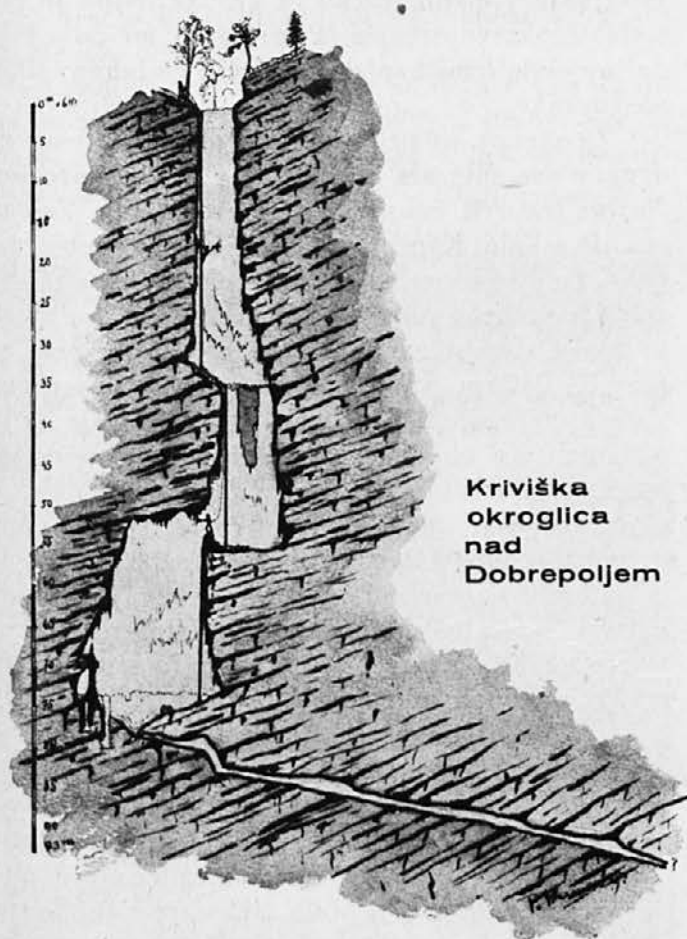
V PREPADIH

Spisal Pavel Kunaver

Kriviška okroglica.

Dobrepoljska dolina, kako si lepa! Koliko skrivnosti hraniš v čudovitih tleh pod plodnim poljem! Kaj vse se skriva v mogočni Mali gori in v gozdnatem Tisovcu! Črni gozdovi skrivajo vhode v podzemski svet, kjer tekó po neznanih potih rečice iz Ribniške doline proti Krki. Le ob veliki vodi bruhnejo iz Potiskavca, iz Kompoljske in Podpeške jame vode na dan ter deloma poplavijo polje, nato pa se zopet izgube v ponorih in odtekó pod gorami proti Krki.

Trudili smo se po vodnih jamah, a zaman. Več nego drugim pred nami se nam ni posrečilo odkriti, ker so se stene strnile nad vodo, in le inž. Pick je prodril v Tenteri iz Ribniške doline 800 m v smeri Kompoljske jame. Le barva je namesto nas pretekla zadnje skrivnosti gorá in nam razrešila nekatere uganke.

Zato pa smo preplezali vse prepade, ki držé v notranjščino zemeljske skorje, in romali iz vasi v vas, da so nam ljudje pokazali vhode v jame. Mnogokrat so bile plitve, malo zanimive, večkrat okužene z mrtvimi živalmi. Ti neuspehi pa so

daleč zaostajali za veseljem, ki nas je navdajalo, kadar se nam je odprl na dnu vsaj majhen kapniški tempelj, poln čarobnih, vedno novih oblik iz sige.

Ko smo nekega dne precej razočarani prilezli iz 34 m globoke, vodnjaku podobne Pirčeve okroglice, so nas kmetje opozorili na bližnjo Kriviško okroglico, ki je pod robom Tisovške planote, vzhodno od Kompolj. Šli smo za vodniki skozi krasen bukov gozd, poln lepih prizorov. Kraškemu gozdu dajo modrikaste skale, ki molé povsod iz zelenih tal, posebno lepoto. Tu pa tam so gole, blede, drugod pa obrasle z mahom in bršljanom.

Iz bukovja smo zavili skozi mlad hrastov gozd navzgor do majhne skalne stene z lepimi apnenčastimi skladi. Spodnja plast je najbrž iz mehkejšé snovi in zato izjedena. Nato pa molí nova plast izpod nje in pod njo se začénja črn prepad. Na bukev ob prepadu smo se naslonili in gledali po mahovitih stenah v globino, a le grozna, neprodinra tema nam je zijala naproti.

Žal nam je bilo, da smo vzeli s seboj samo 30 m lestvic in 90 m vrvi. Toda vsaj pogledati smo hoteli, kaj se vidi iz skrajne za sedaj dostopne globine. Čvrsto smo privezali lestvice k deblu one bukve in spustili železno stezico v jamo. Opremili smo enega izmed tovarišev z najboljšo acetilenko ter ga navezali na vrv.

Ko nam je pošlo prvih 30 m vrvi, je tovariš v prepadu veselo zakričal. Privezali smo še en del vrvi in spuščali jamarja počasi doli, da je dosegel tla. Težko smo ga razumeli, ko je kričal, da stoji v jako lepem prostoru.

Zdajci oster krik — in vrv se je napela. Po vsej sreči smo bili dobro zasidrani in smo sunek vzdržali. Nemudoma se je tovariš nato vrnil iz globine. Povedal nam je, da je šel po strmem gruščičastem stožcu navzdol, a mu je spodletelo, ker se je začelo kamenje pod njim premikati in je zgrmelo v prepad, ki ima dva vhoda.

Še dva izmed nas sta šla nato doli. Ko sta se vrnila, sta soglasno pripovedovala o lepoti zgornjega dela jamé. Ker pa nismo imeli dovolj priprav, smo se morali vrniti v Ljubljano.

Nekaj tednov pozneje smo se vrnilí z vsem potrebnim orodjem v Kompolje. Domačini so nam pripovedovali o raznih jamah na bližnjih gorah, o »ribah« (človeških ribicah) v Kompoljski jami, kjer te živali tudi resnično živé, in o raznih zgodbah. Posebno nas je zanimalo skrivnostno pripovedovanje o neki jami, ki je baje na Ogorelcu na Mali gori in ki je tako globoka, da kamena, ki ga vržeš v brezno, ne slišiš udariti ob dno. Eden izmed mož nam je pripovedoval, da je šel nekoč

Viršnica.

pozimi mimo jame. Tedaj je prihitela iz goščave preplašena srna in za njo se je drevil lačen volk. Srna se je z vrhnjega roba prepada pogumno poglala čez strašno žrelo in je srečno dospela na nasprotni breg. Tudi krvoločna zver je skočila za bežečo žrtvijo — a skok je bil prekratek in volk je izginil v grozni luknji.

Pozneje smo tudi mi plezali za volkom, a v 54 m globoki jami nismo našli nič posebnega. Tudi o volku ni bilo ne duha ne sluha nikjer.

V zgodnjem jutru smo se napatili h Kriviški okroglici. Bilo nas je deset. Vlekli smo v goro razno potrebno orodje. Deževalo je in ni bilo baš prijetno, plaziti se skozi mokri gozd in nerodno grmovje. Ob jami smo se utaborili in pripravili vse, kar je bilo treba za varen pohod v prepad. Za vrhnji del smo porabili vitel, da bi imeli lestvice le za notranji del jame.

Polagoma so izginili tovariši drug za drugim v jamo in končno sem tudi sam sedel na kolec ter se začel pogrezati skozi 4 m dolgo in 2,2 m široko luknjo. Kmalu je izginil mah in same gole skale so bile okoli mene. Pa tudi nje je kmalu zakrila siga, ki je kazala razne čudovite oblike. Tu pa tam so viseli od pomolov kapniki, drugod pa je bila siga nagubana ali prav lepo žlebičasta.

Smuknil sem mimo majhne prižnice. Luč se je pokazala iz teme in tovariš se je oglasil izza skale. Kmalu sem začutil strm stožec pod nogami. Ne daleč od mene sta se začenjala dva nova prepada. Paziti sem moral, da nisem zdrknil po strmini v eno, izmed lukenj. Skozi severovzhodno luknjo so moji tovariši že splezali navzdol. Zavaroval sem se pod pomolom zoper padajoče kamenje in narisal zanimivo obliko jame. Obenem sem se pogovarjal, seveda kričé, s tovarišem, ki je stal na straži 20 m pod menoj na dnu drugega prepada.

Naznanil mi je, da drži od njega nova odprtina navzdol, v katero so spustili lestvice in splezali doli.

Od nestrpnosti sem komaj pričakal svojega namestnika. Nato so me spustili navzdol v popolnoma zasigan predor. Prekrasne prižnice in drugi umotvori prirode so bili okoli in okoli mene. Opazil pa sem, da se končuje drugi sosedni predor v skupno dno, na kateréga sem kmalu dospel. Nato sem se skrtil v kapelico, da me niso zadevali kameni, ki jih je prožila vrv.

Medtem je moj prednik izginil po lestvici v tretji prepad. V tem drugem dnu sem ostal dolgo časa sam. To je čudovit prostor brez vsake oblike, ki jih je vajeno oko navadnih zemljanov. Neštivilno je gub in gubic, žlebov in kapnikov in likov, ki jih je pač nemogoče imenovati. Če bi se izza njih prikazala skrivnostna bitja, bi se jim ne čudil, ker je itak vse tako čarobno v teh prostorih.

Na vzhodnem delu dna se stene zgrinjajo in za majhno stopnico smo videli vazo, za njo pa zopet temno globino. Iz nje so se svetlikale luči prijateljev.

Pa kaj je to? Iz teme je zazvenelo prekrasno zvonjenje v čistih tercah in grobna tišina je postala še skrivnostnejša. Pozneje so mi povedali, da je nekdo izmed spodaj stoječih na lahno tolkel na kapnike.

Za menoj je prišel doli še eden in drug za drugim sva splezala po lestvici v spodnji prostor. Najini tovariši pa so izginili brez sledu. Zaman sva jih iskala. Končno sva opazila poleg sebe razpoko. Zablislila je luč in iz razpoke se je pokazala roka, na debelo pokrita z ilovico. Kmalu so zlezli iz luknje strašno zamazani tovariši. Po razpoki so plezali še 70 m daleč, ker pada prav polagoma. Toda kanal se je končno zožil in vsak napor, da bi bili prišli še naprej, je bil zaman. Trudoma so končno prilezli nazaj v glavni prostor.

Prostor je 20 m širok in ima na najnižjem delu lijast požiralnik, ki drži v razpoko. Stropa tu pa tam nismo mogli osvetliti. Nad požiralnikom pa visé skale tako razpokane in izjedene, kakor bi se hotele vsak trenotek udreti in nas, ničeve črviče, pokopati pod seboj.

Na enem kraju podpirajo to divje skalovje krasni kapniški stebri. Kljub debelosti so lepo prosojni, deloma krasno žlebljani in so prav lepa skupina. Nad njimi, na skalni polici, pa kraljuje nepopisno lep stalaktit, čist kakor najlepši alabaster. Priroda mu je dala tudi izredno izbrano obliko in krasno belo podnožje, s katerega visé blesteči venci. Dobro, da je ves ta kras globoko pod zemljo in tako varen brezcutnih ljudi.

Še dva predora, po 6 in 10 m globoka, sta nas potegnili na svoje dno, a našli nismo nikakega podaljška več. Dosegli smo globino 93 m.

Kapnikom nasprotna stena nas je zanimala posebno zaradi tega, ker ima poleg zelo lepih kapelic, okrašenih s kapniki, majhne, a dolge žlebiče, v katerih se je iz vode usedla siga, bela kakor sneg. Stena je bila zaradi tega videti kakor posuta z beloblestečimi biseri.

Na potu k lestvici smo opazili v zasigani steni razpoko, po kateri je tekla voda. Zaradi ožine pa nismo mogli do nje.

Začeli smo se vračati iz te lepe jame. Po lestvici je šlo prav dobro. Iz drugega dna pa so nas potegnili z vitlom. Ko se je peljal moj brat skozi drugi prepad, se je zagozdila vrv in siromak je visel v luknji na kolcu precej časa, preden so ga rešili zelo neprijetnega in boleznega položaja.

S prvega dna smo vzeli za muzej krasne, z apnencem prevlečene liste, lubje in vejice. Nekatere listi, ki jih je zanesel veter v jamo, so se prijeli stene in končno jih je pokrila kristalno-čista siga, skozi katero so vidne vse žilice na njih. Nekatere starejše liste in vejice pa je pokrila že več milimetrov debela plast sige. Tu pa tam je bilo celó dračje inkrustirano, a pod apnencem je les izoglenel.

Osem in pol ur smo bili na delu v jami, nato pa je tudi telo zahtevalo miru in hrane. Vse to smo našli na vrhu med tovariši. V tem se je ujasnilo in sonce nas je ogrelo. (Dalje prihodnjič.)

Zatočna jama pri Račni.
(Rešetka pred vhodom zadržuje ob povodnji naplavljeni les, da ne zamaši jame.)

O O Č E!

O oče,
kako lepé
so tvoje roke!

Kako so bile stokrat lepé,
kadar so za drevo držale,
kadar so seme zlato sejale,
kot da blagoslov delé.

O oče,
kako so bile tisočkrat lepé
te tvoje roke,
kadar so vse razpokane
in žúljave vse
zame štele denar,
kot da štejejo potne srage.

A veš, o oče, nikdar
pa še niso bile tako lepé
te tvoje roke
kot zdaj, ko se mrtve
križa oklepajo!

O oče,
naj me stotisočkrat blagoslové
te tvoje predrage roke!

Janez Pucelj.

BALADA O NEIZPETEM HREPENENJU

Polnočni vihar. In še sam sem mrk,
ko gledam v molčanje teh mrtvih črk!

In ko da bi sanje zazibale
duhá mi v onstranstva nesluteni svet,
kar same pred mano razgibale
so se v zvoke mi notranjih gluhih besed.

O, to ni še konec, ne zgodnja smrt,
ki se žetvi jesenski umika!
To je sred noči neobran še vrt,
ki vedno še svojega čaka vrtníka ...

In to ni brezsončen, zakleti grad,
ki v njem spi neznana princesa!
To tesno življenje je želj in nad,
ki hotele so žive v nebesa ...

Kaj meni je mar, če vrtník ni obral,
kar v vrtu in gradu se skriva?
Ej, morda pa hotel ni, ker se je bal,
da princeso zbudi, ki tam sniva ...

Polnočni vihar. Zdaj nisem več mrk,
zdaj vem za pomen molčečih teh črk!

Janko Samec.

NA SPOLZKIH POTIH

Bogdan Kazak

Počasi, a zdržema je rasla moja zdravniška praksa in z njo tudi spoznanje, da je za uspešno zdravljenje treba več kakor medicinske izobrazbe in izvežbanosti. Tako se je dogajalo in se dogaja, žal, še dandanes, da sem večkrat sam sebe žalosten. Da ne bi kdo mislil, ki bere te moje dogodivščine, da se hočem z njimi bahati, moram vplesti vanje tudi nekaj svojih polomivščin.

Deževen jesenski dan je bil, curljalo je neprestano, ceste so bile razmočene in polne luž. Prišlo je dekletce in me povabilo, naj obiščem njenega bolnega očeta v okoliški vasi. Navadno sem opravljal obiske po okolici na kolesu, zavoljo vremena in slabih potov sem takrat naročil prevoznika s pokritim vozom.

Med vožnjo sem zvedel od dekletca, da je oče zidarski polir, bolan že nekaj tednov, da je pri bolniški blagajni, a vsa tista zdravila mu ne pomagajo, zato se je odločil za zasebno zdravljenje, naj se še toliko zadolži.

Prispel sem v čedno novo hišico, ki je bila očitno bolj za silo izgotovljena, tudi prizidek, kjer je bil hlevček za kravo in svinjak, je pričal o skromnih razmerah. Hiša je bila polna otrok, da je kar gomazelo po njej. Gospodinja, čvrsta žena srednjih let, mi je pokazala po strmih, lestvi podobnih stopnicah navzgor in gredoč pripovedovala, da so prenesli bolnika iz spodnje sobe v gornjo, kjer je manj vlažno. Bolnikova soba je bila zelo prostorna, samo grobó ometana in prav za silo opremljena; široka zakonska postelja, pred njo lepa starinska skrinja, ob zidu preprosta nepsleskana omara, to je bilo vse pohištvo v njej.

Z bolnikom, krepkim možem najboljših let, je bilo opravilo kratko in lahko, četrti teden ga je mučila huda udnica, revmatično obolenje vseh večjih sklepov, tudi srce je bilo prizadeto. Blagajniški zdravnik ga je že dvakrat obiskal; bolezen se je po moji sodbi obračala na bolje, in zato sem vprašal bolnika, zakaj se ne drži več blagajniškega zdravnika.

»Saj veste, kako je pri blagajni, tudi če bi hotel, mu zdravnik ne sme zapisati kaj vrednih zdravil!« je odvrnila žena namesto bolnika.

Poskušal sem obema dopovedati, da je potek hude boleznij prav za prav zadovoljiv in da se v tistih razmerah ne dá doseči zgolj z zdravili boljšega uspeha, zato bi kazalo po mojem mnenju, da se bolnik napoti v bolnico, kjer je več pripomočkov za zdravljenje tako trdovratne nadloge.

»V bolnico ga že ne pustimo, od tamkaj se jih malo vrača domov!« se je ogorčila ona.

»Jaz bi šel,« je uvidevno pripomnil bolnik, »morda bi bilo res bolje zame in za bolezen, a ne morem, ker zgubim vso bolniško podporo. Ob čem naj živi družina?«

Razlogi so me premamili, da sem sklenil prevzeti zdravljenje, ker se mi je zasmilil mož in njegova družina. Naročil sem, kar je trebalo glede prehrane in nege bolnikove, in spomnivši se, da sem dobil za bolnika primerno in preskušeno zdravilo v dar od znane lekarniške tvrdke, sem pozval bolnikovo ženo, naj pošlje katerega izmed otrok z menoj po zdravilo, in ji razložil, kako naj ga daje bolniku. Pristavil sem, da pridem pogledati čez nekaj dni.

Bila je v zadregi, še bolj pa se ji je poznala zadrega, ko ji pri odhodu nisem računil obiska, meneč, da zadošča, če plača voznika. Z menoj se je odpeljal deček, ki sem mu doma izročil zdravilo.

Tretji ali četrti dan potem sem imel posla v bližini in na povratku sem krenil k bolnemu zidarju. Otroci so bili na dvorišču in so se ob mojem prihodu razpršili. Gospodinje ni bilo doma, sam sem zlezal po lestvenih stopnicah k bolniku.

Vidno sem ga iznenadil: na vsa vprašanja o njegovem stanju sem dobival le negotove, jecave odgovore. Medtem sem opazil na skrinji veliko, že napol prazno steklenico zdravil, kakršno je običajno zapisoval znani mi tovariš starejših letnikov, in tik nje je ležala škatlica, ki sem jo poslal jaz — neodprta. Zavedel sem se mučnega položaja, bolniku sem podal roko, želeč mu skorajšnjega in trajnega ozdravljenja, ter odšel.

Na vežnih vratih sva se srečala z gospodinjo, ki je pridirjala z njive z jerbasom na glavi, polnim prašičje piče; bržkone so jo priklicali otroci. Oba sva bila v zadregi, kako se izmotava iz sitne zagate. Na moj očitek, da pač nisem pričakoval takšnega ravnanja, mi je žena prostodušno odgovorila, da jih je neprijetno dirnilo, ker jim nisem zaračunal obiska in jim je zelo nerodno sprejemati nezaprošene dobrote, menijo tudi, da podarjena zdravila niso bogvekaj, saj zastonj ne raste nikjer nič dobrega, zato so se obrnili za pomoč k drugemu zdravniku.

Potrj in osramočen sem odšel z novim spoznanjem, da gleda v svet vsak s svojimi očmi in da milosrčje ni povsod in vselej primerno zdravilo.

*

Nekaj mesecev kesneje sem bil klican v isto vas k premožnemu kmetu. Prišel je pome hlapec s kolesljem in prinesel pismo, ki me je v njem znani okoličan, »veleposestnik« in podžupan, ka-

Pomlad ob Ljubljani. (Fot. Fr. Krašovec.)

kor se je podpisaval, povabil, da nemudoma obiščem njegovo soprogo. (Pripominjam, da je bil po takratnem goriškem deželnem zakonu vsakdo veleposestnik, kdor je plačeval sto kron čistega zemljiškega davka.) Hlapec mi ni vedel povedati, zakaj je moj obisk pri gospodinji tako nujen; bilo mi je neprijetno opustiti navadno sprejemno uro popoldne, kakor je bila na deski naznanjena, in se zakesniti pri obljubljenih obiskih v mestu, vendar sem se brž odpeljal v skrbeh, ali ni vendarle taka sila, da je hitra zdravniška pomoč zares potrebna.

Bilo je že sredi pomladi in precej vroče, konju se ni ljubilo teči, hlapec pa je menil, da sta oba, konj in on, že opravila svojo dnino za tisti dan. Lotevala se me je nejevolja od nestrpnosti.

Ko smo končno prispeli na podžupanov borjač, kakor pravijo ograjenemu dvorišču, ni bilo iz velike in snažne hiše nikogar na spregled, kar me je osupnilo. Hiša je bila zaprta. Na hlapčevo klicanje se je prikazala postarna dekla in povedala, da ni nikogar doma, gospodar je menda na vrtu, za gospodinja pa ne ve. Lepa stvar!

Šel sem na vrt. V senci gostega latnika tam v kotu je stala kamenita okrogla miza, za njo je na dolgi leseni klopi ležal gospod podžupan z naočniki na nosu, časopis je ležal na tleh. Mož je trdno smrčal. Moji nepreobzirni koraki po peščenih vrtnih poti so ga zdramili, da je jezno pogledal okoli sebe, odloživši naočnike na mizo. Spoznavši me je brž premenil poteze na obrazu, široko sedel na klop, pomolil obe roki proti meni in me s pokroviteljskim glasom pozdravil: »Lepo, lepo, mladi

doktor! Prisedite kar po domače sem k meni in povejte mi kaj novic iz mesta!«

Zdelo se mi je, kakor da se hoče možak norčevati. Odgovoril sem mu, da imam malo časa in želim čim prej opraviti obisk pri ženi.

»Čemu taka sila?« je menil gospod podžupan. »Midva spijeva tukaj v hladu vsak svojo merico terana — takoj grem ponj — in se porazgovoriva, medtem se bo žena, ki počiva, pripravila za obisk; in ko opravite, bo pripravljena južina, kakor se spodobi, in proti večeru odrinete v mesto.«

V meni je vse vrelo. Misel, da me kdo doma zaman čaka in da bodo moji bolniki v mestu nejevoljni zaradi zakesnitve, me je dražila spricho naravnost smešnega položaja. Odklonil sem podžupanov načrt in zahteval, da me povede k bolnici, ki da nujno potrebuje moje pomoči.

Moja razdraženost je prešla na gospoda podžupana. Nekako užaljen me je spremil v hišo, in dolgo sem moral čakati v izbi, da sem smel v gornjo sobo k bolnici. Ni me sprejela prijazno, češ, da sem prišel do nje prav za prav proti njeni volji. Njej da ni treba zdravnika, pač pa dedcu, ki je siten in poln raznih muh, da bi kazalo pošteno mu puščati. Po daljšem prerekanju med zakoncema sem polagoma doznal, da je imela gospa podžupanja zlato žilo, ki je delala soprogu očitno več preglavic kakor njej sami.

Komaj še sem se obvladoval, da me ni prevzela togota. Priznal sem bolnici, da je bila soprogo vnema za njeno zdravje sicer hvalevredna, a znatno pretirana, ker je spravila v za-

drego njo in mene. Dal sem ji primerna navodila, zapisal potrebne lekarniške pripomočke in se od nje poslovil z naročilom, naj se zgledi o priliki pri meni v mestu, kjer ji morem kaj več pomagati zoper nadlogo.

Hitel sem na borjač, da se brž odpeljem proti domu. Koleselj je bil spravljen pod kolnico, hlapca in konja ni bilo nikjer. Za mano je pristorkljajal gospod podžupan in srepro buljil vame.

»Dajte zapreči, gospod podžupan, da pridem v mesto, kjer me čakajo bolniki!«

»Hlapec je odšel v malin in se vrne proti večeru. Ne umem vaše naglice, doktor,« je opomnil pikro. »Pri meni se je še vsakdo dobro počutil in rad posedel!«

»Mogoče, a gotovo ne zdravnik, ki ste ga sredi njegovih obveznosti pozvali nujno v svojo hišo, da vam odganja muhe!«

»Koliko sem dolžan?« je vprašal srdito.

»Dvajset kron!« sem odvrnil. (Za ta denar si kupil takrat dva dobra klobuka ali par močnih čevljev za v hribe.)

»Še nikdar nisem plačal za zdravniški obisk več kakor deset kron!« je odvrnil gospod podžupan in mi pomolil bankovec te vrednosti.

»Ne sprejemem,« sem dejal in odhitel peš proti mestu.

Goriška okolica je polna čarov v vseh letnih dobah, najbolj spomladi, a tisti sončni podvečer jih nisem užival niti opazil, ker me je vsega prevzelo mučno vprašanje, kako sem si mogel tako temeljito pokvariti svoj zdravniški ugled v veliki vasi, prej z ubožnim zidarjem, zdaj s premožnim kmetom...

*

Služkinja mi je sporočila, da je v čakalnici gospod, ki se ne more z njim sporazumeti. Mlad mož v povaljani gosposki obleki je lomil nemščino, ki je bila tudi meni komaj umevna. Polagoma sem iz njegove jezikovne žlobudre doumel, da me kliče njegov gospodar k svoji soprogi. Dolgo je trajalo, da sem doznal, kje biva njegov gospodar, on je hotel, naj kar odrinem z njim, jaz pa nisem mogel kmalu z doma zavoljo drugih opravkov, in tako sva se dogovorila, da pridem proti poldnevu na veliki travnik blizu železnice, ker on ni mogel drugače označiti bivališča.

Bil je takrat semenj sv. Andreja, ki je trajal običajno osem dni, če ne več. Tiste dni je kar vrvelo v mestu prodajavcev, kupcev in zijal, tudi zabave je bilo dovolj, raznovrstne »umetniške« predstave »svetovnih veličin« so polnile mestne dvorane, za razvedrilo mladine in podeželskega

občinstva je bilo preskrbljeno po nešteti kolibah in šatorih na obmestnih prometnih točkah.

Krenil sem na Blančo, kjer je bilo na velikem travniku običajno zabavišče. Zaskrbelo me je, kako najdem v tolikem vrvežu med šatori, kolibami, gugalnicami in vozovi bolnico, ki me je dala klicati. A kmalu me je pozdravil v gladki nemščini eleganten gospod srednjih let in opravljen po najnovejši modi. Predstavil se mi je kot lastnik velikega poučno-zabavnega podjetja, pokazal na obsežen šator, kjer da ima muzej ali razstavo pristnih posnetkov človeškega telesa in drobja in raznovrstnih spačkov, velik enonadstropen vrtiljak, ki se je ves blesketal v zrcalih in steklenem nakitu, pa še visoko zraven stoječo gugalnico s pisanimi čolni je označil kot svojo imovino. Zaupal mi je, da je prav za prav moj stanovski tovariš, ki je studiral medicino na raznih vseučiliščih.

Prišla sva do njegove »vile«, ki je bila zares lična hišica na kolesih. Skozi predsobo, ki je bila tudi umivalnica, sem došel v sprejemnico, ki se je dala izpremeniti v spalnico. Takrat je bil prostor na pol sprejemnica na pol spalnica, na snažni postelji je ležala mlada žena z dojenčkom, oba v čipkastih odelih.

Sedel sem na baržunast naslanjač, ki mi ga je »kolega« primeknil iz kota. Povedal mi je, da soproga boleha že tretji teden, dojka se ji je vnela, kar je mučno zanjo in hudo za otročička, ki ima na eni strani premalo hrane. Oglede me je uveril, da bo trebalo operacije, ker se je napravilo v dojki že obilno gnoja, zato sem predlagal, naj se gospa napoti v bolnico, kjer bo imela poleg zdravniške pomoči tudi potrebno nego in mir.

Užaljen je odklonil gospodar moj predlog, češ, da bi bilo poniževalno zanj, če bi dal svojo odlično gospo med preproste ljudi, da pa ona tudi ne razume naših jezikov in da boljše nege, kakršno ji more on nuditi na svojem domu, ne najde nikjer, zato naj kar jaz prevzamem njeno zdravljenje.

Odvrnil sem mu, da tako zasebno zdravljenje ni prav poceni in da bi mu jaz ne maral naprtiti odvišnih stroškov.

»Vi me žalite s svojim podcenjevanjem!« je živahno ugovarjal. »Mi smo kavalirji, denar nam je stranska zadeva! Zdravite mojo ženo, kakor treba zdraviti imenitno in premožno gospo, ne glede na stroške. Koliko računite za svoj prvi obisk, prosim?«

»Pet kron,« sem rekel nalašč, da bi ga oplašil z visoko zahtevo, zakaj navadno smo računili tri do štiri krone.

Segel je po denarnico in položil predme zlatnik za deset kron, rekoč: »To bodi za vaš prvi obisk, drugo poravnam ob zaključku zdravljenja. Kdaj pridete operirat?«

Še tisti dan je bilo opravljeno potrebno delo, vneto in spretno mi je pomagal soprog, ki je bil hkrati tolmač med bolnico in menoj. Kaj sta se med seboj razgovarjala v madžarščini, ne vem; ona je prenašala neizogibne bolečine tako potrpežljivo in ponosno, kakor če bi ji snažil čevlje, dasi sem napravil dva globoka ureza v prsih. Hodil sem še nekaj dni prevezovat, potek zdravljenja je bil dovoljen za obe strani. Zdravljenje samo me je zanimalo manj kakor vprašanje, kakšen življenski vzor ali smoter imajo te vrste ljudje; posebno nedoumen se mi je zdel on, gospodar in »kolega«, da se je kot človek z visokošolsko izobrazbo lotil klatenja po svetu.

Brez ovinkov mi je razodeval svojo življensko zgodbo. Po materi plemiške, po očetu brčkone ciganske krvi — takrat so bili ciganski kapelniki ali primasi na glasu — je bil skrbno vzgojen v zavodu in odlično dovršil srednjo šolo. Potem se je lotil medicine, a nikjer ni vztrajal več ko leto. Seznanil se je s cirkuško družbo in pohajkoval z njo po Evropi, največ radi hčere lastnika cirkuša, ki je bila znamenita umetnica v jahanju. Ko se je ta njegova izvoljenka ponesrečila, je še ostal pri družbi, ker se mu je življenje »ptičev selivcev« tako priljubilo, da ni mogel in hotel nazaj v okove družabnih obveznosti in nadležnosti. Sprl se je s svojo rodbino, dosegel od nje odpravnino, kupil zanjo v Nemčiji muzej in drugo šaro, poročil se s hčerjo cirkuške družine in pričel novo in samostojno življenje, ki ga zadovoljuje v vsakem pogledu.

Začudil sem se mu, kako naj tako klateštvo, ki je morda dobičkonosno, teši duševne potrebe možu njegove omike in preteklosti.

Pomilovalno se mi je nasmehnil kot človeku zastarelih nazorov, ki ima o nraavnosti pojme, kakor so za »čredo«, in ne za gospodo. On da daje človeštvu svoj del, nudi mu prosveto in zabavo, da ga zategadelj ne more nihče imenovati družabnega trota ali brezkoristnega zajedavca, a to ni tolikanj važno, kakor njegovo poglavitno vodilo, da se svobodno giblje in izživlja po tem prostranem in tako pisanem svetu. Prebredel je že pol srednje Evrope, zdaj pojde prezimovat v Italijo, najbrž do Napolja, morda do Palerma v Siciliji, kjer ni več zime. Od tam se vrne spomladi preko južne Francije in Švice v severne kraje,

ob Renu do Belgije, na Holandsko in Dansko. Svet je tako prostran in pisan! Kdaj pride v Španijo, na Angleško in v Rusijo? Posebno od Rusije si obeta mnogo, ki je tako velika in čudovita.

Tako me je odpravil, ko sem mu naznanil, da je moje delo končano. Povabil me je za drugi dan popoldne na poslovilno južino, češ, da namerava morda že tisti večer ali pa prihodnje jutro odpotovati v Italijo.

Hitel sem drugi dan, da sem odpravil svoje posle doma in po mestu pred večerom. Še pred mrakom sem krenil na zabavišče, da še kaj povzem o življenju tistih klatežev in prejmem plačilo. Toda zabavišče je bilo že skoraj prazno, izginile so kolibe in šatori in vozovi, kar je moj »kolega« označil za svojo imovino.

Iz zadrege me je rešil znani mi gostilničar, okrogel možiček, ki je renjačil, vpil in spraševal po zabavišču, kdaj in kako se je poslovila rokovnjaška sodrga, ki mu je ostala dolžna nekaj stotakov za jed in pijačo, ki je ni bilo nikdar dovolj in zadosti dobre. Pojavil se je tudi poslovodja neke tiskarne in iskal z računom v roki naročnika — kavalirskega doktorja, ki je naročil toliko dragih lepakov in letakov za svoj anatomsko-patološki muzej.

Zvedel sem dovolj; tiho sem izginil s pozorišča, ki ga je zapustil brez slovesa moj »kolega« brez zastarelih nazorov in z »gosposkimi« pojmi — o nraavnosti.

Cvetje v soncu. (Fot. Fr. Krašovec.)

MESOJEDE; RASTLINOJEDE

Dr. Janez Plečnik

4. Še o fermentih.

Muca ulovi in požre ptiča. Spojek nastane iz muce in ptiča.

Nepričakovana ti je ta misel in braniš se te misli: pa vendar jo premisli do kraja. — Telo muce je storjeno iz spojkov, pa je torej seštevek (vsota) spojkov; vsi ti spojki so seštetni v eno enoto — v muco namreč. Telo ptiča je storjeno tudi iz spojkov, pa je torej seštevek (vsota) spojkov in ti spojki so seštetni v eno enoto — v ptiča namreč. Muca in ptič se seštejeta pri poprej označeni požrščini. Ptič ne pride le v želodec muce; ptič preide tudi v meso, v kri, v jetra, v kosti, v živce muce. Nova enota nastane iz prejšnjih dveh enot in ta nova enota — »sita muca« — kar po pravici nosi ime: (močno zahrnotan) spojek.

Misli si sobo pa misli si krepko muco, zaprto z manjšo papigo v sobi, pa menda ne boš dvomil, da bo muca požrla papigo, da je spojek »papiga-muca« kar nujen, da bo spojek »papiga-muca« nad vse urno nastal. »Moja muca« pa je bila zaprta s papigo v sobi, »moja muca« pa ni požrla papige in spojek »papiga-muca« ni nastal. Vse to se je zgodilo na prečuden način. (Sledeča črtica stoji v »Slovenski čitanki in slovnici za prvi razred srednjih in sorodnih šol« [Sovrè, Šolar, Bajec, Rupel]. Naslov črtice je: »Moja muca«; po J. Gautieru.)

Moja muca je bilà rdečkasta mačka z belo liso na prsih, z rožnatim smrčkom in modrima zenicama. Bilà je prav domača. Spala je na vznožju moje postelje. Kadàr sem pisal, mi je dremala na naslonu, če sem se sprehajal po vrtu, me je vedno spremljala. Seveda tudi obeda ni bilò brez nje in včasih je s tačico prestregla košček, ki sem ga nesel v usta.

Nekega dne je eden mojih prijateljev odpotoval pa mi je zaupal v varstvo svojo papigo. Ptič se ni počutil kar nič domačega; pomagal si je s kljunom na vrh droga, da bi se razgledal. Plašnò je vrtel svoje velike oči.

Muca ni še nikoli videla papige. Globoko zamišljena je opazovala ptiča, mendà je zbirala vse svoje prirodopisno znanje, kar si ga je bilà nabrala na strehi, na dvorišču, na vrtu. Senca teh misli je spreletavala njene spreminjajoče senice. V njih sem mogel čitati ta-le zaključek: »Prav res, to je zelen piščanec.« Ko je to dognala, je skočila z mize, ki ji je bilà opazovališče. Prihuljeno je počenila v kotu, da ji je bil trebušček pri tleh, glava pri tleh, hrbèt uleknjen.

Papiga je z mrzličnim nemirom opazovala mačkino početje. Naščepèrila se je, rožljala z verižico, privzdigovala nogò in premikala kremplje, brusila kljun ob koritcu. Nagon ji je pravil, da namerava sovražnik nekaj zléga.

Mačka je srepò zrla na papigo. V njenih očeh je ptič prav razločno bral: zelèn je, pa utegne biti vendàr dober.

Z zanimanjem sem opazoval prizor, pripravljen, da posežem vmes, če bi bilò potrebno. Mačka se je približala: rožnati smrček ji je vzdrhtaval, veke so ji bile priprte, krčljivi krempljci so se skriváli in zopet prožili. Vsa se je tresla, kakor nasladnik, ki sede k nadevani piški. Uživala je ob misli na sočno, redko jed, ki jo čaka. Hipoma se ji je hrbet zaobločil, s prožnim skokom je bila na prečki. Ko je papiga zagledala nevarnost, je z globokim, resnim glasom zaklicala: »Matjaž, kam krevljaš?«

Te besede so mačko tako prestrašile, da jo je vrglo vznak. Glas trombe, skládovnica kuhinjske posode, ki zropoče na tla, strel, ki počí tik ob ušesu — vse to bi ne moglo spraviti mačje zveri v strašnejšo grozo. Vse njeno znanje o pticah je bilò na mah zmedeno.

»V dolgo vas po par klobas!« je nadaljevala papiga.

Mačje oči so razločno govorile: »Saj ni ptič, gospod je, govori.«

»Svoje žive dni brez vse skrbi, to me veseli,« je pel ptič na vse pretege, zakaj spoznal je, da je groza njegove besede najboljša obramba. Mačka me je vprašajoče pogledovala. Ker je moj odgovor ni zadovoljil, se je skrila pod posteljo in ves tisti dan je ni bilò več na spregled.

Naslednjega dne si je muca opomogla od strahu; poskusila je v drugo, a ptič jo je zavrnil na isti način. Odtlej je bil mir, papiga je bilà zanjo človek. —

Črtica, ki sem jo postavil le-sem, je zgledno ljubke vsebine, pa je torej razvedrila vsakega bravca.

Papigine besede pravo v pravem niso papigine — papiga je dobila od človeka besede. Besede, ki jih je papiga govorila, so torej nekaj »tretjega«, ki je stopilo med papigo in muco, pa se je prirodni samogib (avtomát) pričel ustavljeti in se je končno ustavil: muca ni požrla papige. Besede, ki jih je papiga dobila od človeka, so torej mudile in preprečile samogibno spajanje med papigo in muco; te besede so torej »mudilo« (negativen katalizator) pri tem spajanju. »Matjaž, kam krevljaš?« so bile torej mudilo, vrženo med spajajoča

se spojka; besed je bilo le malo (1), zavrle so vse (2) spajanje, ostale so nepremenjene (3).

Primerjanje »kemičnih kvasnikov« (katalizatorjev pri »mrtvinah«) z »besednimi (glasovnimi) kvasniki« pri živinah (Lebewesen) bo malo zadelo preprostega človeka, bo pa močno zadelo »znanstveno« izobraženega. Naše kar tje v van (naivno) človekasledno modrovanje se bo zdelo temu in onemu zavratno (sofistično) môdrstvo. Mi ostajamo zvesti sami sebi pa tudi danes pišemo za preprosteže in kar ne govorimo tistim, ki menijo, da se »znanstveno« razglabljanje razlikuje od »vsakdanjega«, pa da »doktor« drugače misli od »kmeta«, da je kolesje v glavi »doktorja« drugačno od onega pri »branjevcu«.

*

Prilika o zlatu kot kvasniku — spešniku in mudniku — med človeki (glej aprilsko številko Mladike) je že kazala, da je neka podobnost med kvasniki pri mrtvinah pa med kvasniki pri živinah. Gautierova črtica je druga prilika, ki kaže na to. Res: kar ne moreš se znebiti misli, da bi mogočna in splošna zadeva kvasnikov med mrtvinami veljala le za mrtvine in ne bi oblastovala tudi nad živinami. Misel o »duševnih kvasnikih« itak ni tuja bravcu. »Prekvašanje duš« je kar obče rabljena beseda. Le da uporabljajo to besedo presplošno in ne povsem jasno: kvasniki so svojitni (spezifisch) — duševni pojavi so pa tako mnogolični, da en »splošen« ferment, en »splošen« kvasnik ne zadosti potrebam. — Spregovorili bomo o tem; močno omejeni po prostoru pa tudi po našem cilju bomo stisnili naše besede.

Mislino si (katerokoli) veliko dvorano pa polna ljudstva naj je. Ljudstvo se bo mirno razšlo po opravljenih opravkih. Človek »gre, hodi« le ob gorenju hraniva, torej ob kemičnem spajanju in razpadanju hraniv. Presnavljanje hraniv poteka umerjeno pri mirni hoji, presnavljanje pohiteva ob urni hoji: saj je treba manj večnosti za manj dela, pa več večnosti je treba za več dela. Tudi narobno velja v neki meri: obilna hrana podžiga naše kretnje, pičla hrana mudí naše gibe: vsaka daljša pešpot brez popotnje nas pouči o tem. Mislino si, da zavpijemo besedo »g o r í ! « na ljudstvo, zbrano v dvorani. Ljudstvo se bo na mah zgenilo, zazibalo, zagugalo, zamajalo; zašumelo bo, zavpilo bo, zatulilo bo; se bo gnetlo, se bo suvalo, butalo bo; teptalo bo in se potilo; vršalo bo v dvorani, kot v zbornici nemirnih blaznih, kot v zbornici opitih. Pa je jasno: p r e s n a v l j a n j e skrajno naglo poteka v trepetajočih telesih tega brezpokožno in brezredno pljunkajočega ljudstva. Ne bomo odgovorili na povprašanje, kako se

vse to godi: ali je to razložiti »dušeslovno« ali »tvarno«. Ugotovimo le: klic »gori!« je pospešil gibanja zbranih človeških teles do skrajnega. Vsako teh teles je bilo pripravno za par urno hojo, preden smo kliknili »gori!«, in vsako teh trepetajočih teles je potrošilo vso svojo silnost po klicu »gori!« v eni, dveh minutah.

Sončni žarki padejo na zmes vodika (H) in klora (Cl), pa pride do udarnega spajanja, — pa »gori!« pade na zbrano ljudstvo in pride do udarnega gibanja. Beseda »gori!« je kar majhna stvar (1), nje vpliv je močno velik (2), in — beseda »gori!« ostane nepremenjena (3). Beseda je ostala res nepremenjena; trebalo bi le pripravnih naredb, pa bi prav tisti »gori!«, ki je razmrcvaril zbrano ljudstvo, udarno zazibal še katerokoli in kolikorkoli človeških naprav.

Klic »gori!« je torej vplival na človeška telesa prav tako, kot vplivajo sončni žarki na zmes klora in vodika, torej prav kot kvasnik, kot katalizator. Klic »gori!« ima tudi svojitno spešilno moč: on vpliva le na presnavljanje č l o v e š k e g a telesa. — Mislino si čredo ovac, zaprto v dvorani, in mislino si: klic »gori!« pade med ovce — pa se čreda ne bo zgenila.

»Vsakdanjci radi podcenjujemo silo besede, pa naj ta in oni ne misli, da govorim o besedi-orođju le v pesniškem vzhičenju in dostavljam izrečno, da je beseda — moje prepričanje je to — res sila, groba sila. Kako da o le-tem naziranju kar molčé, mi ni jasno. Električna je priznana sila, svetloba je priznana sila — glas (beseda) ni na glasu kot sila. Pa glas — to nas uči življenska skušnja — prav močno vpliva na vse stvarstvo.« Napisali smo te besede (v Mladiki 1929, str. 220) in jim danes dostavljamo: velika je podobnost med dejavo besedo pri živinah in dejavo kvasnikov pri mrtvinah in dostavljamo: zadeva gre v drobno našega življenja.

Omenili bomo še nekaj. Skušnja uči, da se kvasniki (katalizatorji) pogosto — kemiki govore tako — »zastrupé«; »zastrupljen« kvasnik pride ob moč. Tudi mi uspemo z »zastrupitvijo« našega »duševnega« katalizatorja. Zastrupim pa naš katalizator — možnosti je seveda več — recimo takole. Stopim na oder in povem: »Ljudje božji! Zaklical bom »gori!«. Nihče naj se ne ustraši — zaklical bom kar le iz prevzetije — nič ne gori in ne bo gorelo.« Nato zakličem »gori!« — in ljudstvo bo bušknilo v smeh. »Zastrupil« sem svoj kvasnik in mu vzel moč. — Takih prilik je nešteto: vsak učenik, vsak zdravnik, vsak duhovnik, vsak oštir, vsak oče, vsaka mati, vsak čevljar, vsak umetnik, vsak branjevec jih pozna. Mi govorimo o vsem

tem, da opozorimo na mogočno podobnost »kemičnih« katalizatorjev in »besednih (glasovnih)« kvasnikov.

Kuhinja; mati, sinček. Sinček je, ki ga mati pošilja v prodajalnico po sol, sladkor, jesih, olje. Fant (navadno) porabi nekam pet minut: za pot, za čakanje v štacuni, za pašo radovednosti, za sunljaje in dregljaje, ki jih dá in dobi. To pot pa mati pravi: »Fant! Tu je denar, tu steklenica za olje — urno! Kos tople špehovke te čaka.« Fant steče, se umakne tovarišem, se podviza v štacuni in se vrne, kot bi bil frčal. Materine besede so bile spešnik za presnavljanje v otroškem telesu.

Kemiki poznajo tudi mudnike (negativne katalizatorje; Verzögerer) kemičnih spajanj. Glas je pogosto mudnik. »Kralj Matjaž, kam krevljaš« je dobra prilika kvasnika-mudnika.

Rekli bodo, da »materialistično« pišem. Beseda »materializem« ne pove meni ničesar. Pišem le, kaj pozorujemo na živinah, ko jih (primeren) glas zadene, pa trdim, da spremenki nastanejo v pre-

Mlado cvetje... (Fot. Fr. Krašovec.)

snavljanju, pa da so prav ti premenki meja med »telesnimi« in »duševnimi« pojavi. S tem smo začrtali ostro mejo; kakovost meje pa ostane nejasna slej ko prej. Govorili pa bomo še o tej meji ob dobri priliki.

Primerjali smo (Mladika 1930, str. 221) jejo in učenje. Podoba je precej točna: prav res sprejemamo občutke (po sluhu, vidu, tipu, vonju, slaju), ki napravijo v nas (trajne) vtise, pa ti občutki torej vplivajo na naše (telesno) presnavljanje. — Vemo, da smo kaj raznolični (Mladika 1928, 454), pa torej različno urno predelamo in si različno urno »prisvojimo« dušno hrano. Saj je umevno, da za barve slepaški fant drugače vidi zelenega ptiča, drugače vidi barvasto sliko nego otrok s pravotno zgrajenim videžem. Pa vsi otroci imajo »svoje« napake ter je torej nemogoče predelati isto gradivo z vsemi učenci v istem času. Odredbe, ki predpisujejo takšno duševno pitanje, so neizvedljive. Znanje, ki si ga največji od nas pridobi s trudom od rojstva do smrti, je — znotraj prazno in ga zunaj ni, koj ko ga primerjamo z neznanjem. Pa je jasno, da se leta urno množé, da pa znanje le počasi narašča. Človek prebavlja torej duševno hrano nad vse počasi. Človek treba torej spešnike pri učenju in ga mudniki resno ovirajo. »Danes pričnemo s posebno težko umljivo zadevo«, ali pa: »To preberite sami doma, ni namreč važno (!?)« ... Take in podobne besede trajno motijo spajanje otroka z učnim gradivom, pa so take besede torej res mudniki (negativni katalizatorji). Vsaka (knjigi dódana) beseda učenika naj je kvasnik-spešnik. Saj učenik ima kar le eno nalogo: lajšati (spešiti) sprejemanje in presnavljanje gradiva.

Raznolični smo — pa je torej zahteva: »enkrat sem povedal, to zadošča, vsakteri mora znati« kar protiprirodna. En kvasnik ne zadošča za raznolike poslušavce. Povedati je torej (neznane!) zadeve večkrat in raznoliko. Skušnja uči, da je naše mnenje pravo, da ti »neznano« postane znano šele po razlagi z »raznih« plati, torej šele po mnogoteri razlagi. Skušnja uči, da vsak treba leta, preden mu »najenostavnejše« (!) zadeve postanejo »jasne«. Učenik, ki sam neprestojno ne trepeče ob lastni nejasnosti in v lastnih dvomih, ki torej neprestojno ne išče kvasnikov za duševno presnavljanje, torej »vzvišen in vsegaveden« učenik je kar ob sebi slab učenik. Učeniku prav jasna in znana, učencu pa neznana (!) zadeva je hrana brez dodanega spešila, koj ko jo le »stvarno« obrazložiš; spajala se bo težko in mudno z dušo poslušavca. Zamislimo se v dušo učenca!

E. Mach — velik fizik (in matematik) — opisuje dušo nepoučenega tako-le: »Kotač pri

vozu se nam vidi kot kaj enostavna in neznatna zadeva. Iznajdec kotača je bil pa prav zares duševni velikan (ženij). — Zamislimo se le v položaj človeka, ki nikdar še ni videl kotača, ki naj torej iznajde kotač, pa bomo koj začutili težkoče. Da, dvomi se nas bodo lotili, ali je bil res en sam človek dognal to in ali morda niso stoletja pretekla, preden so pre naredili valjar (Walze) v kotač.« E. Mach ni vihavo izgovoril te misli, on še posebej poudarja svoje občudovanje in opiše veličino iznajdca kotača takole: »Naprednjaki, ki so storili prvi kotač, nam niso znani: zgodovina ne pove njih imen, saj so živeli daleč pred zgodovinskimi časi. Akademije jih niso venčale, društva inženjerjev jih niso volila za častne člane. Ti možje živé danes kar le po častnih uspehih, ki so jih sprožili. Vzemite nam kolo, pa bo kar malo ostalo iz sodobne tehnike in industrije. Kar vse se bo porazgubilo. Kolovrat izgine in z njim velike predilnice, stružnice ne bo in z njo ne valjalnic (Walzwerk), poznali ne bomo samokolnice in z njo izgine železnica — nič, kar nič ne ostane.« (E. Mach: Die Geschwindigkeit des Lichtes.)

Razmišljali smo o kvasnikih. Ostro smo začrtali — danes nam znano — mejo med »duševnostjo« in »telesnostjo« in smo prišli do spoznanja, da leži ta meja v (včasih) udarnih prevratih presnavljanja; povedali smo, da so prav »kvasniki«, ki (radi) storjajo udarna presnavljanja. Poudarili smo našo raznolikost, ki nam jasni raznolikost glasovnega vpliva. Prevrti v presnavljanju vodijo časih tudi v smrt. Poznamo človeke (status thymico-lymphaticus), ki so sicer »živčno« slabi, ki so pa kar zdravi — zavpijemo na takega človeka, pa t r e n o t n o umre. Umreti pa pove: presnavljanje je v neredu (Mladika 1928, str. 333). Govorili smo o dobri priliki, ali je v našem telesu še kaj življenja po naši smrti. (Tak je pravilni naslov članka v Mladiki 1928, str. 330). Povedali smo, da srce kunca — izrezano iz telesa — bije še po 15 urah — pravilno ponovkovaje bije še 15 ur in nato šele preneha z utripi. Pustimo to — sedaj menda vendarle »mrtvo srce« v nemar za nekaj dni: poženi mo čez 4 dni svežo kunčjo kri v to — menda vendarle »mrtvo« srce — pa bo srce oživel in bo bilo znova. Umevno: gibanje srca je možno le ob prehrani — srce kunca je porabilo (v 15 urah) vse svoje hranivne zaloge, pa je odnehalo z bitjem — dali pa smo (po 4 dnevih) srcu svežo kri, torej novo hranivo, pa je srce jelo znova utripati. Naše »oživiljeno« srce utriplje pravotno ponovkovaje. Srce ponovkuje pod vplivom živcev, pa je pravotno presnavljanje tudi za živce, za živetje živcev, nujno. Celične zloženine smo, tudi živci so

kar le celice; celice pa živé le ob primerni prehrani. Prenehi v celičnih opravkih kažejo torej na motnje celičnega presnavljanja. Pokazali smo, da je tudi glas, ki storja take motnje, in to s silo in po načinu (nekih) kvasnikov.

E. Mach trdi (E. Mach: Wozu hat der Mensch zwei Augen): »Torej: marsikaj, kar je v nas, nam postane umljivo šele, ko si ogledamo to, kar je krog nas. Oboja znanost (namreč: »prirodarska« in »povsem duhovna«) je opravičena lotevati se vseh predmetov. Ve, drage gospe, ste kar res zanimiva in zahomotana vprašanja za dušeslovca. Ve ste pa tudi — in to ljubke — prikazni prirode. Cerkev in država sta predmeta za zgodovinarja, sta pa tudi — časih kar čudna (sonderbar) — prirodna pojava.« — E. Mach opozarja na drugem kraju (Die Gestalten der Flüssigkeiten), da je ni prave razlike med tečninami in trdninami, pa da so torej neke tečninske oblike (kaplja, oblika posode, ki je tečnina v njej) odvisne od nekega »notranjega tišča« prirode in označamo ta notranji

Prva paša. (Fot. Fr. Krašovec.)

tišč prirode kot »namen« (Absicht) prirode. Namen prirode je pa »zadostiti vsem silam, v kolikor je le mogoče v danih pogojih. Tako n. pr. so težka telesa v ravnovesju, če je takozvano težišče kar le gre nizko ali če je njih težnina dospela kar le mogoče navspod. Skoraj se ni mogoče odkrižati misli, da to načelo ne bi splošno veljalo, torej, da ne bi veljalo tudi za to, kar imenujemo živo. Tudi država je v ravnovesju takrat, ko je zadoščeno namenom vseh strank v toliko, v kolikor je pač v tistem hipu mogoče; šaljivo navdahnjen fizik bi povedal vse to takole: ravnovesje je v državi koj, ko socialna potencialna energija zdrkne na minimum.«

E. Mach je bil velik »znanstvenik« in vidimo, da je ta veliki znanstvenik močno človekasledno razmišljal. »Saj znanost (Wissenschaft) ni nič drugega kot — trgovsko početje (Geschäft). Gre pri znanosti za maksimum — minimum — naloge, pa trgovstvo kupca je tudi kar prav taka naloga. In kar sploh: duševno delo znanstvenika (Forscher) ni tako močno različno od onega v vsakdanjem življenju, kot si to po večini predstavljajo. Znanost teži po pridobitvi kar največjega kosa večne in neskončne resnice in to s kar le gre majhnim trudom in v kar le gre kratki dobi in celó s kar le gre malo mislimi.« (E. Mach.)

Neki bodo ocenili naša razmišljanja kot zvodljiva, češ: peljejo v stroke, ki jih prav nič ne poznamo. Že smo navedli Machove besede, da je način znanstvenega razmišljanja podoben razmišljanju trgovca. Prav za Slovence pisane so še tele Machove besede: »Prepadi, storjeni med stroke, omogočajo porazreditev dela in poglobitev v delo; ti prepadi so pa polni trdih, ledeno mrzlih sap in ovirajo vsak polet (sind philisterhaft), pa bodo izginiti ob potekanju časa. Most za mostom bodo postavili. Vsebina in način preiskavanja tudi prav oddaljenih strok so že danes postala predmet primerjanja. Pričakujemo: sestanek prirodarjev čez sto let bo popolnejša enota od današnjih sestankov, in to ne samo v mišljenju in ciljih, temveč tudi v načinih raziskavanja.«

*

Če je tako, kot smo rekli, pa imamo v vsakdanjem življenju dobro pogosto opraviti s kvasniki, s katalizatorji. Pretehtajmo vso zadevo še pri (našem) telesnem presnavljanju: ali tudi pri telesnem presnavljanju pogosto naletimo na kvasnike? Res: naleteli bomo na njih dejavo dobro pogosto in bomo o dobrih prilikah opozorili nanje. Za danes opozorimo na tole,

Povedali smo (Mladika 1930, str. 142): »Celice telesa posrkajo vodo brez truda in posrkajo brez truda tudi neko mero (raznoterih) soli, v vodi raztopljenih. Posrkana voda in soli niso med celicami in gredó prav v celice same. Naše telo ne živi brez vode in brez zadostne mere (raznoterih) soli; naše telo umre, če ne dobiva zadostne množine primernih soli. Je to precej vse, kar vemo o pomenu soli za naše življenje. Ne vemo v podrobnem, kako soli vplivajo na živetje; vemo pa za eno dejavnost soli: soli ohranjajo celice v neki pravotni napetosti in sôčnatosti.«

Dostavljamo: naše telo je zgrajeno iz beljakovin, masti, močičev, vode, (raznoterih) soli (Mladika 1930, str. 460). Beljakovine, masti, močiči, voda, soli so (raznoteri) spojki kisika, ogljika, vodika, dušika, kalcija, žvepla, fosforja, natrija, kalija, klora, magnezija, fluorja, železa. Torej le-teh 13 snovi se (raznotero) spaja, da stori naše telo. — Francoski kemik Gabriel Bertrand imenuje te snovi, ki »stvarjajo«, ki »storijo« telo: plastične (éléments plastiques — torej »telostorne«) snovi. Primerjali smo naše telo z gorečo grmado. Grmada je pridna le, če ima debela bruna in polena in klade — sicer grmada vzplamti pa tudi že sfrfoli. Taka grmada je nerabna. Le-onih 13 snovi je, ki storjajo bruna v grmadi našega telesa. Grmade, zložene kar le iz klad, pa ne uspemo vžgati in take grmade (trajno) ne goré, če zlog grmade ni dovoljen: trebamo papirja, suhega dračja in vejičja, pa še trebamo prelagati polenčke, jih sukati, vrteti...

Bertrand je pokazal, da je sehličja res treba v grmadi našega telesa in da je treba roke, ki obrača klade: »neskončno majceni kemični majhniči« (infiniment petits chimiques) so to, oziroma opravljajo te posle. Ti nad vse majceni majhniči so pa: aluminij, baker, mangan, cink, vanadij, arzen, bor, brom, jod, silicij. Takó malce je teh snovi v našem telesu, da kemiki do zadnjih let niti slutili niso, da so v našem telesu, in da zdravniki niso niti slutili, da — umremo brez njih, brez teh obračavcev klad. Obračanje klad in neprestojen podnet gorenja je namreč posel teh »kemičnih majhničev«. Vemo pa, da katalizatorji (kvasniki) tudi spešijo spajanja, pa Bertrand označa teh deset snovi, ki jih imamo le v neznatni količini, kot »éléments catalytiques«, — torej kot »katalitične snovi«, torej kot kvasnike. Hruške, breskve, jagode, češnje, češplje, fige, krompir, korenje, paradižniki, čebula, špinača, česen, karfijola, riž, mleko, leča, goba — pa ostrige, morske ribe, sled (Häring), kokoš, raca, (predvsem

telečja) jetra... imajo te »kemične majhniče«: ti te, oni one. Govorili bomo še o vsem tem. Za danes poudarimo le dvoje spoznanj:

1. Trebamo za prehrano zadostnih množin beljakovin, masti, močičev, vode, soli.

2. Trebamo kar le gre mnogolična hrana za zadostno in živahno presnavljanje. Kuharica je torej res umetnica: treba ji je dosti duševnega poleta (fantazije) in dosti pažnje na pestrost prirode.

*

Telesne celice so v (dobri) medsebojščini (altruizmu): skrbijo druga za drugo in težé po ohranitvi telesne celote. Celice imajo — označeno z Machovo besedo — »namen« ohraniti celoto. Zdravnik pravi temu namenu »nagon«. Naše telo ima torej »nagon« ohraniti se, pa ima torej tudi nagon pridobiti vse tiste snovi, ki so mu potrebne za ohranitev. Nagon dejava v vsakem človeku: udejavi se pa pri izstrahovanem odraslem z manjšo silo nego pri otroku. Nagon — »namen ohraniti samega sebe« — je tudi v vsaki živali (in živini sploh). Kar umevno je torej, da krava sili iz pašnika v njive, da sili v koruzo, v repo, v korenje, v žito, med breze. Ni »hudobija« krave, prirodni nagon je, ki zvaja kravo k iskanju ne samo telostornih snovi, temveč tudi primernih in potrebnih kvasnikov. Kar umevno je torej, da »se poželi« človeku po čem »boljšem«. Ni prešernost, ki žene človeka — prirodna težnja po primernih kvasnikih žene človeka. Te nagonske težnje so pri neizstrahovanem otroku posebno očite, pa je kar umevno, da se »sline cedé« otroku ob polnih štantih in izložnicah — je umevno, da otrok tako rad iztegne roko po blagu, ki ni njegovo.

Bili so časi, ko so sodili in obsodili blazne, češ, da so zločinci. Ti časi so (močno) prešli. Pridejo časi, ko bomo presojali zablode mladcev dobro drugače nego danes. Presojali bomo tudi tačas zablode sočlovekov, ščitili se bomo pred zablodami sočlovekov prej ko slej, toda:

Mi bomo med mladino — mladci, med možmi — možje, imeli bomo do trpečih — sočutno srce in bomo onim, ki so zablodili, sodniki — nikoli obsojevalci.

Le-te besede so F.S. Finžgarjeve (Mladika 1929, str. 289). Besede so vredne, da misli nanje vsak sodnik, vsak vzgojnik, vsak zdravnik, vsaka mati, vsak oče — torej vsak, ki s pravico nosi ime »človek«.

P E S N I K

Kaj sem? — Zdaj cvetka, barva zdaj, zdaj pesem,
ki z vetrom se čez polja, gozde nesem.
Zdaj smeh otroka — kot srebro zveni —,
zdaj tožba starčka, ki si v grob želi.
Zdaj sen najslajši roznate neveste,
zdaj kamen osamljen na sredi ceste.
Zdaj krik, ki vstaja iz trpljenj globin,
zdaj bede blede najbledejši sin.
Zdaj skromen potok, tiho žuboreč,
zdaj gorski slap, z višin v prepad bobneč.
In še — in še — ah sam ne vem, kaj vse. —
Le eno vem: da ves sem iz Boga,
izlit iz Njega, tečem spet v Njegá.
Ksaver Meško.

S V I T A N J E

I.

Kakó je tiho, bratje, zdaj med nami,
ko pod vsemirom, kadar dan nastaja:
Še pod nebá bleščečimi zvezdámi
se širi noč brez konca in brez kraja.

A že nekje plah vetrček se drami
in vse ozračje s slutnjami prepaja,
da blizu ura je, ko za gorami
se v jutru votli sen noči raztaja.

In v prvem mraku zganejo se luči
nad molkom cest in vsaka tiho ugaša
ko mrk bolnik, ki se do smrti izmuči.

Tu, tam jutrnji zvon se že oglašá,
od cerkve čuje se rožljanje s ključi
in že začne se prva sveta maša!

II.

In že začne se prva sveta maša
in v svetlem blesku čistih src žaritve
pred Bogom žgejo se duhá daritve,
ki vonj kadila jih v nebó odnaša.

Takó, o bratje, bliža duša naša
trenotkom se najvišje odločitve,
ko je beseda vsaka zvok molitve,
ki odrešenja blagoslov prinaša.

Takrat je srcem dano vse doseči,
ker — bodi v smrti, bodi sred življenja —
en sam je naš največji sen o sreči:

da naše duše v uri hrepenenja
šle v svet bi kot ognjeno svetli meči
razganjat tmó človeškega trpljenja!

Janko Samec.

KO SO HRASTI ŠUMELI

ZGODOVINSKI ROMAN

Spisal S. R. Minclov / Iz ruščine prevel B. Vdovič

Eno in dvajseto poglavje.

Šele ob vzhodu sonca je dal Ščokin utrujenim uškujnikom odmor; zavili so z utrte ceste in ko so našli jarek s potočkom, legli in pospali kakor ubiti v zeleni goščavi.

Samo suhi Klim, vztrajen kakor stepni volk, je ostal v grmovju ob cesti na straži.

Za eno uro je Ščokin trdno zaspal, nato pa ga je nekaj kakor preplašilo; skočil je pokonci in urno pogledal na sonce. To se še ni visoko točilo in Ščokin se je počasi umil s svežo vodo, se je po volji napil in se odpravil k cesti, da zamenja Klima.

Tisočeri ptičji glasovi so se kakor srebrni zvončki razlegali naokrog; drevesa so kakor začarana poslušala; druga so se, ko da so zdajci spoznala nekaj radostnega, prebujala in začela šelesteti z listi; se je li v njihovih visečih vejah prebudil vetrček, ali se morda igral kak gozdni duh — Bog ve!

Klim je sedel na gričku in opazoval in poslušal vse; med uškujniki ni bilo pazljivejšega in bistroidnejšega od njega.

»Le pojdi in odpočij se, Klimuška!« je rekel Ščokin, ko je bil prišel k njemu. »Dve urici spanja, mislim, se lahko še dasta našim!«

»Lehkò...« je soglašal Klim vstajaje; »pred poldnem pogonja ne pride sem!«

»Ali se dá morda brez poti kar skozi gozd iti?« je pristavil, pomolčavši, Ščokin.

»Težko pojde...« je odvrnil Klim, »dosti močvar je, goščava... lahko bi zašli!«

»Toda na cesti zadenemo na Nemce, pa tudi pogonja nas napade!... No, pa se že potlej pogovorimo, pojdi spat!«

»Kar tukaj se stisnem!« je odgovoril Klim, snel šlem in se spustil poleg Ščokina na tla. »Če bo kaj, bom vsaj pri rokah!« In zvil se je kakor jež v visoki travi.

Čez nekaj časa je Klim dvignil glavo in pozorno pogledal Ščokina. Ta je čemerno sedel na panju; mračni izraz mu je otrpnil na obrazu.

»Kaj ti je, Vasil Petrovič, da si začel neveselo živeti?« je izpregovoril Klim polglasno.

Ščokin je vztrepetal, ga pogledal in takoj obrnil pogled vstran.

»Se nimam česa radovati!« je rekel.

»Kako, česa? Ali to, da gremo vsi živi domov, ni nič po tvojem?«

Ščokin je zamahnil z roko.

»Če so vsi živi, se ne ve; morda leži polovica naših na morskem dnu!... A ko bi se tudi vsi vrnili — da bi le vsaj toliko časti prinesli nazaj, kolikor glav!...«

»Da nas je vihar razkropil in potopil — ni tvoja krivda!« je rekel Klim. »To je bila božja volja. A da se vrnemo brez plena — je le-tá stvar pridobitve. Naše nam ne uide. Pskovski zemlji nismo napravili sramote z ničimer — to ti vsak lahko pove. Slava in čast ostaneta pri tebi.«

»Spi!...« je rekel, ko je bil nekoliko pomolčal, Ščokin.

Klim ga je še enkrat pogledal in ko je opazil, da se je Ščokinu izraz obraza kakor nekoliko zmehčal, je spet položil glavo na roko; že davno, še v derptski ječi je ugenil, da muči Ščokina ranjeno samoljubje, a vpričo tovarišev ni hotel o tem govoriti.

Medtem ko sta se Ščokin in Klim pogovarjala, se je Fedor, ki je spal nemirno spanje, zbudil. Njegova prva stvar je bila, da se je prijel za žepe in nedrje, jih otipal in se začel ozirati. Nihče se ni genil krog njega, vsi so spali kakor ubiti.

Fedor se je polahko dvignil, da bi koga ne zbudil, stopil globoko v grmovje, se skopal nato po pobočju na rob jarka in se začel ozirati.

Okrog in okrog so se dvigali ogromni hrasti; izbral si je enega, posebno značilnega, s kratkim, sodu dvajsetih veder podobnim deblom, ki je kakor trebušat pritlikavec stal sredi velikanov, šel k njemu, se še enkrat ogledal, pokleknil in začel hitro kopati z nožem jamo med koreninami. Ko je dosegla pol aršina globine, je začel s pestmi vlačiti srebro na dan in ga vsipati v jamo; bleščalo se je kakor Fedorju oči in tiho cvénkalo. Cvénkalo za slovó: Fedorju ni bilo usojeno, da bi ga bil spet videl.

Ko je bil vse izsul, razen dveh, treh novcev, je Fedor zagrnil jamo, jo poteptal z nogami, na vrh pa položil kos ruše, oprezno izrezane pod drugim hrastom. Vse je bilo napravljeno tako, da porušenega mesta niti opaziti ni bilo.

Fedor je vstal in ko si je bil pozorno ogledal hrast, da bi si ga trdneje vtisnil v spomin, je hitel nazaj v jarek. Pri srcu mu je postalo lahko: misel, da bi v prijetnem trenutku že dotik prijateljeve roke lahko izdal njegovo tajnost, ali, kar bi se lahko zgodilo, da bi se mu ne posrečilo prenesti take teže po močvirjih in močvarah, ga je vznemirjala vso pot.

V gozd se je plazil, oziraje se kakor volk, a iz njega je prišel kakor drzen mladec s šapko na hero in z nasmehom na ustih. Trudnost od nočnega pohoda je izginila, kakor bi mignil. Šel je brez

Majski raj. (Fot. Fr. Krašovec.)

opreznosti kakor gospodar in pokanje suhega dračja je zbudilo enega od tovarišev.

»Kaj se klatiš okoli?« je vprašal ta, odpiraje zaspane oči.

»Medved je ušel... pa sem šel pogledati...« je brezskrbno odgovoril Fedor, slačil kaftan in se pripravljaj, da se umije na potoku. »A ti se še nisi naspal? Zaspanè!«

Baš v pravem času se je pojavil Ščokin in začel buditi uškušnike.

»Ali so komu pota tukaj znana?« je vprašal Ščokin in ošinil z očmi tovariše. »Jaz sem prvič v življenju v teh krajih.«

Pokazalo se je, da poznajo pot Fedor in kupca; kakor Ščokin tudi ostali niso imeli prilike biti kedaj v teh krajih.

»Zdaj se cesta kmalu cepi: ena pot, leva, drži na Pskov,« je pravil Fedor, »druga, desna, na nemško mesto Werro. In na levo se nam je držati.«

Pogankin se je prijel za svojo redko, kakor iz dolgega lipovega ličja narejeno brado pri podbradku in zmajal z glavo.

»Ne...« je zategnil, »tako ne bo dobro po mojem...«

»Kaj, da bi v Nemce lezli, bi bilo bolje po tvojem?« je vrgel Fedor porogljivo.

»Njim baš pademo v šape, ako gremo na Pskov!« je odgovoril Pogankin. »Nemci ga najbrž že oblegajo. Nam pa je treba vzeti na desno, na

Werro: s tem odvrnemo tudi pogonjo s pota in srečanj se nam je manj batil!«

»Res je tako!...« je potrdil drugi trgovec, Pljuškin.

»Od razpotja gremo deset poprišč,« je nadaljeval Pogankin, »tam drži na levo samotna steza, po tej poti krenemo in v dveh dneh pridemo naravnost v Pečerski monastir. Odtod pa je pot prosta: vsak gre lahko, kamor hoče!«

Besede Pogankina so izzvale splošno odobravanje; Fedor se je obrnil in molčal na zaničljiv način človeka, ki se ne mara prepirati.

»Dobro si jo ugenil, modra glava!« je izjavil Ščokin. »Kakor si rekel, tako tudi storimo; samo, veš kaj, dragi prijatelj: ali se nas upaš od razpotja privedi do steze naravnost skozi gozd?«

»Zakaj?« se je začudil Pogankin.

Pljuškin, ki je sedel s povešenimi očmi na tleh, se je tudi ozrl v Ščokina.

»Zato, da ne poginemo kar na lepem!« je ta odgovoril. »Pogonja za nami se najbrž že drevi nedaleč kje. Nemci so bržkone nagnali dovolj ljudi, mi pa jim peš po cesti ne uidemo in ne opravimo z njimi. Ako pa zavijemo v gozd, jezdec ne morejo vanj. Morebiti napravimo s čim še uslugo gospodarju Pskova in Presveti Trojici!«

Pogankin in Pljuškin sta se spogledala.

»Kako misliš, Semen Vasiljič?« je vprašal Pogankin.

»Poskusiva, Vanja!« je odgovoril Pljuškin preprosto; »mlada sva tukaj lazila in lovila; ako Bog dá, prideva tudi stara skozi!«

Ščokin se je dvignil z zemlje in begunci so se začeli pripravljati za na pot.

Sonce je komaj prešlo čez poldne, ko so prišli do križišča. Ščokin si je izmislil, da zasledovavcem zmede pot, ter je z medvedom in z delom uškujnikov naredil pet sto korakov po poti na Pskov, nato pa se vrnil k čakajočim tovarišem in odrinil z njimi dalje.

Kmalu so zavili s ceste v zeleno goščavo, polbliskali s svetlimi čeladami in utonili v njej.

*

Čez kako uro je pridrevilo h križišču na penastih konjih do sto jezdecev. Med njimi sta se nahajala Herman in hlapec Karel s svojim Kapitanom.

Pes, ki so mu dali v Preisovi kleti, nato pa v podzemlju poduhati sledove, je povedel četo po pravi poti.

Na križišču cest na Pskov in na Werro se je Kapitan s smrčkom pri tleh že skoraj zagnal po prvi, skakal z ene strani na drugo in zdirjal nazaj; nato je stekel po poti na Werro.

Pogonja se je začudeno ustavila.

»Saj je pes najbrž izgubil sled!« je rekel, vstavši v stremenih, črnobrki, visoki načelnik čete; zakril si je pred soncem oči, ki je sijalo naravnost vanje, in začel slediti kretanju Kapitana. »Pa menda niso znoreli, da bi bežali na Werro?«

»To je jasno!« je pritrdil nekdo. »Bržkone so nalašč sem krenili, da bi nam zmedli sled!«

Vendar je četa v lahnem diru odrinila za psom. Kmalu je ta hipoma zavil popolnoma s ceste in z glasnim lajanjem izginil v visoki travi.

»Prav tako je!« je rekel črnobrki, zategnil vajete in z znakom roke ustavil četo. »Lopovi so se tod počez vrnil na pskovsko cesto. Tepci, so mislili nas prevariti!« je pristavil in prhnil v svoje brke.

Zastonj se je rotil in ga prepričeval Karel, da se njegov Kapitan ne more zmotiti; njega niso poslušali, psa so odpoklicali in črnobrki z že naprej zmagoslavnim obrazom je obrnil svojo četo nazaj na cesto v Pskov.

Kapitan je prekinil iskanje in kakor očitaje srdito skakal in lajal na svojega gospodarja.

Dve in dvajseto poglavje.

Beguncem ni bil usojen lehak dan.

Pot so jim venomer presekaivali globoki jarki, na gosto zarasli s takim grmovjem, da ni bilo videti zraven prodirajočega tovariša. Kjer so po

dnu jarkov tekli potoki, tam so bili prehodi lažji, kjer pa so tekle rečice — tam so se zdržema razprostirala močvirja, v katerih se je zgodilo, da so se včasih pogrezali do pasú.

Ptičje kričanje je bilo tolikšno, da je prepilo človeške glasove; jate rac, gosi in vsakovrstnih slok, ki so jih sprednji splašili, so se ropotaje s krili, kakor prerok Elija s svojim vozom dvigale okoli in okoli, zastirale svetlobo in se, opisavši krog, kakor črna toča takoj spet usule na trstje in zalive.

Dosti laže ni bilo niti na hribovitih mestih vekovnega gozda. Tam, v njegovih molčečih mrakovih, je bilo treba plezati čez debela padlih in gnijočih kupov — hrastov, plazeč prerivati se pod hlodi — vejami, ki so se nizko raztezale nad griči korenin.

Pred ubežniki sta hodila, venomer določevaje, kje je sonce, Pogankin in Pljuškin; daleč zadaj za vsemi se je zibal Klim, neprestano iztegovaje vrat in prisluškovaje — ne lajajo li kje psi za njimi.

Sonce je že zašlo, ko sta se neutrudljiva Pogankin in njegov tovariš mahoma ustavila, se ogledala in začela pozorno opazovati tla. Na brez-koreninskih glinastih mestih so se tu pa tam slabo poznali nekaki odtiski, prečrtani z nogami, ki niso bile ne od ljudi ne od gozdnih živali.

»Steza!« je rekel Pogankin in si s polo kaftana začel brisati kakor trava v rosi mokro čelo.

»Res je!« je potrdil Pljuškin.

Izmučeni uškujniki so oživali in gruča njih se je, porabivši kratki počitek, začela usedati, kakor je nanoslo.

»Kaj, ali prenočimo tukaj, ka-li?« je vprašal Ščokin kupca.

»Tukaj? Saj vidiš, kakšna tema je, da ni mogoče dalje iti!« je odgovoril Pogankin.

»A kje ostanemo, tu, ali se umaknemo v stran?«

»Zakaj v stran — tukaj še podnevi vse leto težko srečaš človeka! Ponoči pa hodi samo zverina po gozdu!«

Uškujniki so nasekali s helebardami vej in zakurili pod dvema hrastoma sosedoma dva velika ognja. Kljub trudnosti je veselo govorjenje oživelo sredi molčečega gozda.

»Zdaj je delopust!« je na ves glas govorančil Tjurja, ki se je bil usedel pred ogenj in razkorail noge za tri aršine stopalo od stopala; odsev ognja je kakor rdeča lisa plesal po njegovem šlemu. »Zdaj smo ušli in noben vrag nas ne najde tukaj!«

»Le nikar jezika ne otesaj!« je planil vanj Klim. »Baš pravi kraj si našel — viš, da se ga spominjaš!«

Tjurja je umolknil, se ozrl v temo krog in krog, pomelknil nato svoj šlem s temena na sredo glave in se popraskal po zatilku.

»Bom pa kar spat legel, če je tako!« je rekel polglasno. »Si mar potlej varen, če se .ga ne spominjaš?« In vrgel se je na hrbet ter kakor dobršen kup prsti zaslonil polovico ognja.

»Ali bomo jutri na noč v samostanu?« se je obrnil Ščokin do Pogankina.

»Bomo!« je ta odgovoril.

»Še prej pridemo.« je prepričevalno povzel Pljuškin; »po stezi bo dosti laže hoditi!«

Pod sosednim hrastom sta se razgovarjala Ščenok in Djakon. Veseljak in šaljivec Djakon je vso pot prehodil molčé in ne en nasmeh mu ni razjasnil mrkega lica; samo njegove strašne bi- volje oči so se svetile s posebnim bleskom.

Stisnil je hrbet v jamico na drevesnem deblu in kakor v gnezdu napol ležal med koreninami. Ščenok se je zavalil na trebuh k njemu pod kolec.

»Vaviluška, zakaj si postal tako nekako žalosten?« je s tišjim glasom rekel Ščenok. »Te je mar kaka bolezen popadla?«

»Ne, zdrav sem...« mu je kakor iz dalje zagodlo v odgovor.

»Zakaj si pa torej žalosten? A?«

»Nisem žalosten... Gospod me kliče!« je zagodlo znova.

Ščenok je ostrmel od nepričakovanega odgovora, odprl usta in postrani pogledal v črne globine med drevesi, kakor da bi se bal zagledati tam Tistega, ki ga je njegov prijatelj imenoval.

»Kaj?« je spregovoril. »Pokrižaj se, mar kličeš smrt nase, ka-li?«

»Ne vem... A da me On zove, čujem. Tri čuda zaporedoma je pokazal On nad menoj: v morju sem tonil, rešil me je neizogibne smrti; dali so me zveri raztrgati — poslal je Mihajla namesto nje; ujet sem bil, zopet me je privedel v Rusijo... To vse so meni znamenja; nekaj zahteva od mene...«

»Beži no!« je zamrmral v strahu Ščenok; mrzel pot ga je obliil od nerazumljivih, toda težkih besed tovariša. »Ne veš, kaj govoriš!«

Djakon je zmajal s kodeljasto glavo.

»Prijatelj, pri popolni pameti sem!« je rekel. »Velik grešnik sem; kar prepal sem, ko sem se ozrl na svoja dela. Zakaj pa je Bog tako milostiv z mano — ne vem. On ni hotel, da bi moja duša popolnoma propadla, trikrat me je opomnil, jaz pa, drvo, sem šele v tretje razumel!«

Ščenok je molčal. Hotel je reči Djakonu, da je bržkone potreba moliti, toda te besede mu niso

šle z jezika: preveč neobičajne so bile za njiju oba. Ščenok sam ni znal moliti, znal se je samo pokrižati. Pomigal je nedoločno s svojimi, obsekanim koreninam podobnimi prsti, a Djakon je tako rekoč ugenil njegove zmedene misli.

»Z molitvami se moji grehi ne dajo oprati!« je rekel. »Ej, ko bi mi Gospod pokazal, kakšno uslugo naj mu napravim!« Djakon se je z zamahom udaril po nogi. »Otodi si šel, Nikituška...« je začel živahneje, »se spomniš, ko smo šli čez tako ravno, zeleno jaso? — in slišim, pa še prav jasno, glas: .pojdi za zvezdo betlehemsko! Ozrem se — a razen vas ni bilo nikogar, glas pa zopet: .pojdi za zvezdo betlehemsko! Vidim, samo jaz ga slišim; potemtakem je meni govoril...«

»Kakšna pa je ta zvezda?« je vprašal Ščenok.

»Tista, ki jo je ob rojstvu Kristusovem Gospod ustvaril. Od takrat pa je kar ostala za spomin ljudem. Ona je najsvetlejša na nebu, posebno proti jutru...«

»Vem!« Ščenok je nagnil glavo nazaj in začel gledati kvišku.

»Ali ni tale tista?« je zdajci vprašal Ščenok in se dvignil na rokah. Tudi Djakon je sedel in se zravnal.

Skozi prosvit med drevjem je s svetlim očesom gledala nanju večernica.

»Prav ta je!« je razigrano in veselo rekel Djakon; »a glej, bratec, saj stoji nad Pečerskim samostanom!«

*

Klim se je zbudil z zoro in začel buditi tovariše.

Uškujniki so pojedli ostanke kruha, prinesenega iz Jurjeva, in se v dolgi, gosti vrsti raztegnili po stezi. Šli so brez varstva, čuteč se popolnoma varne pred srečanji in zasledovanjem.

Klim, ki se je bil premelknil na čelo čete k Pogankinu in Pljuškinu, se je oziral na hrupno hodečo tolpo in nejevoljno zmajeval s svojo ozko glavo.

Kakor sta obetala trgovca, je bilo dosti laže hoditi: steza se je vila po brežinah in ni sekala močvirij.

»Tukaj konjik nikakor ne pride naprej!« je vzkliknil Tjurja, hodeč po koreninah, ki so se prepletale kakor debele kače; »v eni uri si konj polomi noge!«

Okoli poldne je Ščokin ustavil vse za odmor in begunci so se razpršili v gozd po plen. Vsi so se vrnili, nabravši polne šleme jagod in užitnih korenin, edino Tjurje ni bilo. Namesto njega je prihajalo odnekod njegovo hohotanje.

»Viš ga, kako se dere, cepec!« je nezadovoljno zagodrnjal Klim, prisluškovaje glasovom, ki so se razlegali kakor bobnenje po vsem gozdu. »saj ga je v Jurjev slišati!«

Kmalu se je prikazal Tjurja, ki niti za trenotek ni prenehal dreti se s svojimi veselimi .ho-ho-ho'. Na plečih mu je poleg helebarde kakor gora ležalo nekaj nepoznanega. Tjurja je z rdečim in mokrim obrazom prišel k svojim, pod hrastom sedečim tovarišem in vrgel svoj plen zraven njih: cel zadnji del ogromnega zobra, s katerega niti kože ni snel.

»Náte!« je rekel zmagoslavno. »Jejte na zdravje bojarja Senjke Tjurje!«

»Bravo, bojar! Korenjak!« so se razlegnili vzkliki; izlačnjeni begunci so skočili pokonci, začeli sekati suhe veje ter kuriti ogenj.

»Kako si pa to ugenil, fant, da si do take zverine prišel?« je vprašal Pogankin.

»Sama se je ponudila!« je smehljaje odgovoril Tjurja. »V jarku sem jo srečal; samo zdrnil sem po strmini, pa zagledam — tur se mi klanja; glavo je imel pri tleh, z grivo pa je pometal zemljo. Kar zdrkne name! Jaz vstran in, resk, njega po hrbtu — ,ne delaj neumnosti!' On pa je zameril in — noge v zrak!« Tjurja je tlesknil s prsti in začel ponavljati, kakor da se pripravlja spustiti se v ples: »Odsekal sem mu zadnjo stran in jo prinesel sem volján, jej — pij, preljubi moj kristjan!«

Smeh je pozdravil besede neugnanega Tjurje.

»Vesel človek!« je rekel Pogankin in se nasmešnil.

»Zakaj bi bili pa žalostni?« je odgovoril Tjurja in porinil svoj šlem s temena na uho; »a Djakona so nam zamenjali! Hej, sveti oče,« je kriknil in se obrnil vstran, kjer je ležal Djakon, »bali sem...« Tjurja ni dogovoril: vanj se je obrnil Ščenok, ki je deval zobrovo nogo iz kože.

»Daj mu mir!...« je rekel s tako grozečim glasom, da ni umolknil samo Tjurja, temveč vsa tolpa ubežnikov, ki je dobro poznala nečloveško moč Ščenka in je za nekaj hipov nastala tišina.

Djakon se še genil ni in težko, da je sploh kaj slišal.

Ščenok se je spet oprijel svojega dela, Tjurja pa je pogledal okoli sebe s srepimi očmi in srdito premeknil šlem na sredo glave.

»Spat ležem!« je rekel, da so ga vsi slišali, »pa vas rédi, hudiče, kdo potemtakem!« je pristavil in se zavalil na bok.

Zdaj šele so vsi zaznali, da se je z Djakonom zgodilo nekaj posebnega in da ne gre, vznemirjati ga.

Ko so se dosita najedli okusnega mesa, so begunci odrinili na poslednji pohod.

Bolj ko se je bližalo sonce zahodu, veseleje je postajalo vsakemu pri srcu: meja je bila blizu.

In zdajci se je kakor na ukaz vsa kita uškujnikov ustavila, snela šleme in se začela križati: začul se je daljni klic domovine — zvon k večernicam v Pečerskem monastirju.

»Zdaj imamo še štiri poprišča, nič več!« je rekel Pogankin, ko je končal s tovarišem iskreno molitev, in nadaljeval pot.

Steza se je nekoliko razširila; skoraj so se začele pojavljati mlade lipe z odrtim ličjem in parobki posekanih dreves. Begunci so hodili živahno kramljaje. Zdajci pa se je Pogankin umeknil nazaj, zamahal z rokami in izginil za najbližjim drevesom; isto je naglo storil tudi njegov tovariš.

Uškujniki so praščili vstran in se skrili, kjer se je kdo mogel.

Ščokin je oprezno pogledal izza debelega hrasta, za katerim se je bil skrila, nato pa se je, plazeč se skozi grmovje, pririnil do Pogankina.

»Kaj se je zgodilo?« ga je vprašal šepetaje.

»Nemci so tu... skoraj bi bili zadeli óbnje!« je odgovoril kupec. »Kakor je videti, so oblegali samostan...«

Ščokin je prisluhnil: k šumu gozdnih vrhov se je primešavalo nekaj čudnega, kakor govorjenje in hrumenje velikega tabora.

Ščokin je zlezal nazaj, odvedel tovariše globlje v gozd, ukazal počakati, da se vrne, sam pa se je s Klimom in Ščenkom odpravil na poizvedbe. Bilo je že tema, ko so se ti vrnili s slabimi vestmi: samostan je bil od vseh strani oblegan od Nemcev.

(Dalje prihodnjič.)

Kurji rod. (Fot. Fr. Krašovec.)

MILIDIKI PISANO POLJE

Č R N A S M R T

Albin Zalaznik

V dneh od 7. do 12. oktobra 1951 se je vršil v Parizu kongres, ki se je ukvarjal s podganami. (Deuxième conférence internationale et congrès colonial du Rat et de la Peste.) Kakor naslov pove, je to že drugo zborovanje te vrste. Prvo se je vršilo l. 1928. Čemu ta zborovanja? Zadeva je važna, kar se dá. Kongresi zoper podgane nas hočejo opozoriti, da je zoper podgane treba odločnega, neizprosnega boja. Škoda, ki jo delajo podgane na vsej zemlji, je velikanska. Razni računarji trdijo, da gre letna škoda v milijarde frankov. Pa ni samo to. Od podganje drhali trajno preti človeštvu še druga nevarnost. Vsaka podgana postane kaj lahko nekako potovalno skladišče raznih bolezenskih kalí. Je pa bolezen, ki jo podgane posebno lahko razširijo, strašna epidemija, ki ji pravimo kuga (v latinskem jeziku pestis ali pestilentia). Ne morda, da bi podgana kugo hotoma proizvajala. Ne, žival je sama le žrtev krutega zla. Za pravi vir kuge velja neko silno majhno bitje (bacterium pestis), ki ga je mogoče videti le pod drobnogledom (mikroskopom). Podgana pa ima slabo lastnost, da kaj lahko in kmalu sprejme vase takele bakterije ali bacile, ako se z njimi ponevedoma kje sreča. Bolna žival se klati, dokler le more, po okolišu, kjer se je udomačila; včasih se celo seli dalje. Ker so to ponajveč obljudeni kraji, si približno lahko predstavljamo, kaj to pomeni za ljudi. Na podganjem telesu domujejo bolhe; če žival pogine, jo zapustijo in se raztepejo na vse strani. Kdo more tedaj preprečiti, da ne zaide bolha do človeka? Če ga ujé, je obsojen na smrt. Zavratna kal se mu vkrade v kri, tam se naglo razplodi in v kratkem začuti revež na sebi znamenja morilne okužbe. Včasih nastopi bolezen s tako ljutostjo, da pahne v grob nič manj nego 95 izmed 100 obolelih.

Kuga je orientalska bolezen.

Evropci se smemo dandanes hvaliti, da poznamo kugo le iz novin, iz zdravstvenih knjig, iz kake povesti ali pa po pripovedovanju ljudi, ki so veliko potovali. Nas straši ta neznanska nadloga samo na papirju ali v besedi. Skušenj nimamo nobenih. Vsa sreča, da nam ni treba več nego samo verjeti, kako divja in grozovita je ta šiba božja! Do naših prednikov usoda ni bila tako usmiljena. Več nego enkrat v vsakem stoletju je prišel morilni angel k njim na obisk ter jih je kar trumoma kosil. Zdaj si je izbral to deželo, zdaj ono, zdaj ta narod, zdaj onega, rad pa jih je obiskal tudi po več hkrati. Tedaj ni pomagalo nobeno tarnanje, brez pomena je bil ves jok in stok obupanih množic. Prizadevanje tedanjih zdravnikov je bilo brez uspeha.

Kuga je orientalska bolezen. Latinski rek sicer pravi, da prihaja od Vzhoda luč — ex oriente lux. Do neke meje to res drži. Z Vzhoda so prišle k nam mnoge koristne rastline in živali, n. pr. pšenica, ječmen, riž, južno sadje, črešnja, oljka, dalje pa govedo, ovca, koza, kokoš. Tudi je Vzhod po dobrem delu domovina človeške omike: črkopis so prinesli zapadnjakom Feničani iz Sirije, astronomijo in matematiko so najprej gojili v Aziji, vzcvetele pa so tam še druge znanosti (recimo kemija za dobe Arabcev). Kdo ne ve, da je sveto pismo sad orienta? Kdo ne ve dalje, da se je pričelo krščanstvo na Jutnem? Po drugi strani nam je prišlo iz Azije tudi veliko neprijetnega. Zgodovina vé poročati o številnih narodih, ki so se neprijateljsko zaganjali v Evropo; stalo je prednike, ki so branili našo zemljo, prav krvave žrtve, preden so jih zapodili nazaj. Precejšen del evropske zgodovine bi sploh odpadel, da ni skušala Azija pehniti odviška svojega prebivalstva proti zapadu. Pa tudi nevšečnih živali nam je Azija nekaj prepustila. Tako se je n. pr. šele v 18. stoletju priselila čez Volgo siva podgana (mus decumanus). Naposled stoji dejstvo, da so jutrne dežele domovina raznim boleznim, ki se jih človek radi njih mučnosti in nevarnosti po pravici boji; sem se lahko štejejo kôze, gobavost, kolera. In kadarkoli se je pojavila v Evropi kuga, vselej si je utrla pot do nas z Vzhoda.

Zgodovina kuge.

Na dlani je, da so morali tam, kjer je bolezen doma, radi nje tudi najčešče in najhuje trpeti. Marsikatero podjetje orientalskih vladarjev se je klavrno izjalovilo, ker je njihovim četam prestregla pot armada nevidnih drobnih sovražnikov, ki so začeli trositi kugo. V sv. pismu čitamo, da se je nekega dne zgrnila okoli Jeruzalema silna vojska asirskega kralja Senaheriba. Ta je hotel mesto razdejati, vso državo Judov priključiti Asiriji, ljudstvo Izraelcev pa presaditi daleč kam v Mezopotamijo. Slabo bi se bilo godilo judovskemu kralju Hiskiji, da ga je dobil v pest ošabni Senaherib. A glej — »Gospod je poslal angela, ki je pobil vse močne junake in vojvode in poveljnike v taboru kralja asirskega«. To je bila kuga, ki je začela iznenada razsajati v vrstah oblegovavcev. Pospravljala je tako temeljito, da v kratkem ni bilo pred mestom drugega razen polno trohnečih trupel. Kar pa ni trohnelo, je v svetem strahu bežalo nazaj, odkoder je bilo prišlo. Globoko se je oddehnil Jeruzalem. Senaherib je smel biti vesel, da se bolezen ni lotila še njega.

Kakih 250 let po teh dogodkih je doživela Grčija velike reči. Spopadli sta se obe najmočnejši helenski državi: Atene in Sparta. Veliki 30letni dvoboj (od 431 do 404 pr. Kr.), ki naj bi odločil, komu gre prvenstvo v grškem svetu, je dobil v zgodovini naziv »peloponeška vojska«. Spočetka pa je kazalo, da bo vprav ta 30letna bratomorna vojska ena najkrajših. Čim so se namreč pričeli bojni pohodi, je nepričakovano navalil na Atene zahrbtni sovražnik — kuga —, ki mu ni mogla do živega nobena še tako sijajno opremljena armada. Ponosna stavba atenske države se je omajala do temeljev in že so Spartanci v tihi, veseli gotovosti šteli dneve, kdaj propade. Pa so se uračunili. Dasi izmučeni do skrajnosti, se Atenci niso vdali. Znova se

je tedaj pokazalo, kaj zmore duh. Odnehala je kuga, ki je s tako morilno naslado posegala v prvo dejanje peloponeške vojske.

Atenski zgodovinar Thukydides, ki je dogodke sam doživel, je potomcem natančno opisal ona strašna leta kuge.

Bolezen se je najprej pojavila v Egiptu, odtod se je preselila v Prednjo Azijo, pa se kar nenadoma prikradla v atensko luko Pirej. Ni dvoma, da so jo zanesli mornarji. V kratkem so imeli sredi samih Aten vse polno bolnikov. Zagonetna mrzlica se je polotevala ljudi. Kdor je zbolel, je kar obležal, kakor da ga je izčrpal neznanski napor. Neprijeten, smrdljiv duh je silil bolnikom iz ust in po telesu so se javljale lise čudnih barv. Zlasti se je vnelo grlo tako silno, da je bilo videti, kakor bi krvavelo. Tudi oči so se mnogim vnele in že samo gledati jih, gnojne in s krvjo zalite, je bilo kaj mučno. Zdravniki niso vedeli, kaj bi. Stali so pred uganko. Naj so priporočali ali uporabljali še tako redka in draga zdravila, pomagati le niso znali nikomur. Vsak njihov trud je bil zaman, bolezen se je vsemu rogala. Divjala je vedno brezobzirneje in se širila vsak dan huje. Žetev smrti je bila tem obilnejša, ker se je bilo v Atene, najpopolnejšo trdnjavo tistih časov, zateklo radi plenilnih pohodov Spartancev vse prebivalstvo z dežele. Za trdnim ozidjem so bili begunci sicer varni pred zunanji sovražniki, a ker jih je bilo preveč, ker so živeli natrpani v slabih, nesnažnih lopah in ker so radi mnogovrstnega razburjenja, ki ga v begunskem življenju pač nikoli ne pogrešamo, tudi telesno slabeli, si jih je nevidna notranja sovražnica toliko laže izbirala za plen. Da so Atenci nemudoma začeli ločevati bolne od zdravih, bi morda še najbolj uspeli v borbi zoper škodoželjno morilko, a kaj, ko pa je bilo mesto prenapolnjeno z ljudmi! Tako so se morali vsak dan bolj zavedati, da so zoper to bolezen brez moči. To spoznanje je učinkovalo različno. Nekateri so se vse manj in manj upirali malodušnosti in brezupnosti; naposled so postali docela brezbrizni za vse, kar se je dogajalo okoli njih. Drugi so begali, kakor bi bili iz uma, sem in tja. Tretji so se vdajali uživanju, da bi vsaj od poslednjih ur svojega življenja nekaj imeli. Boječ se okužbe, si mnogi sploh niso več upali med ljudi. Posebno pa je bilo težko koga pripraviti do tega, da bi se brigal za bolnike ali celo za mrliča. Po ulicah, po trgih, po svetiščih so ležali nesrečneži in umirali brez strežbe, brez tolažbe. Tako so se povsod po mestu kopičila trupla in nikogar ni bilo, ki bi bil hotel zanje poskrbeti. Zamrl je sleherni smisel za red, za skupnost, za požrtvovalnost. Človeška družba se je začela rušiti, rodbinske vezi so naglo popuščale, družine so se razteple na vse vetrove in drug ni več vedel za drugega. Lahko se je zgodilo, da je vsak rodbinski član izdihnil na kakem drugem koncu mesta, kamor je pač zablodil v svojem obupnem strahu. Na ta način so številne družine dobesedno izginile; nikoli več ni bilo mogoče najti sledu za njimi. — Ta trda preizkušnja Aten je trajala tri dolga leta (430—427 pr. Kr.). Le strah pred kugo je Spartancem branil, da niso vdrli v mesto. Igraje bi se ga bili polastili.

Tudi cesarskemu Rimu kužne bolezni niso prizanašale. Ali je vselej šlo za pravo orientalsko kugo,

ne moremo dandanes več dognati. Tu bi kazalo pripomniti, da v starem in srednjem veku niso posebno natančno razločevali epidemijnih bolezni. Čim so začeli ljudje na veliko zbolevali in umirati, se je tudi že začelo splošno govoriti: kuga je. To ni bila niti razlaga bolezni niti pomoč zoper njo, ampak je bila zgolj le beseda. Pač pa je beseda izražala neko duševno stanje. Rabil jo je vsak, kdor je doumeval, da je sleherni boj zoper to bolezen odveč, ker da se zlo ne bo umeknilo prej, nego bo samo hotelo.

Bolezen, ki je za vlade cesarja Tita (79—81 po Kr.) pokošila do 10.000 Rimljanov na dan, je dobila v zgodovinskih knjigah kratkomalo naziv kuge, lahko pa je bila kaka drugačna epidemija. Vsekakor je celo to gorje prispevalo k slavi, ki jo je užival Titus kot vzor ljudomilega vladarja. Požrtvovalno in človekoljubno je mislil na vse državljane, ki jim je kuga prizadela kaj hudega. Noben bolnik ni smel ostati brez nege, na nobenega mrliča niso smeli pozabiti, preživelim pa je država naklonila vso pomoč, ki jim je kakorkoli lahko blažila muke. Ljudstvu je dal cesar zgraditi velike, lepe terme, to se pravi javna kopališča, kamor je smel vsakdo, ne da bi ga kaj stalo. Tako radodaren je bil Tit, da piše o njem rimski zgodovinar Dio Kasius: Bila je sreča, da je tako kmalu umrl, sicer bi bil razdal vso državo.

Tudi v 2. in 3. stoletju po Kr. so razsajale v Rimu in po Italiji kugi podobne bolezni. A šele o velikem umiranju, ki je v 6. stoletju redčilo prebivalstvo vzhodnorimske ali bizantinske države, imamo dovolj zanesljivih in jasnih podatkov, da smemo govoriti o resnični orientalski kugi. Ker je kosila za cesarja Justinijana I. (527—565), je dobila ime »justinijanska kuga«.

Kuga brez primere.

Vse pa, kar smo slišali dosedaj, prekaša takozvana »črna smrt«, ki je v 14. stoletju zarajala preko Azije in Evrope. V vsej zgodovini človeštva jej ni najti enakega primera. Nikoli poprej in nikoli poslej se ni zgodilo, da bi se bila kaka bolezen tako splošno razširila po vsem znanem svetu ter povsod, kamor je prilezla, morila zemljane v tako velikanskem številu. Zaman bi se človek trudil, da dožene, koliko življenj je zločesta Morana takrat uničila. Mogoče je samo do neke približne mere ceniti milijonsko armado njenih žrtev. V splošnem sodijo, da je pobrala velika kuga 14. stoletja v Evropi kakih 25 milijonov ljudi, v Aziji pa ne mnogo manj. Te številke nam postanejo zgovornejše, če jih primerjamo z drugimi. Znano je na primer, da je ob koncu svetovne vojne t. zv. »španska bolezen« kruto gospodarila. Zahtevala je na vsem svetu okoli 6 milijonov žrtev. Svetovna vojna, ki je trajala 1567 dni, je pogubila skupno kakih 23 milijonov življenj, če nočemo prezreti niti onih največjih siromakov, ki so jih poklali Turki in Kurdi v Armeniji. Nezaslišana številka! Saj predstavlja nič manj nego 80. del človeštva. Če zdaj pomislimo, da je imela zemlja pred 600 leti znatno manj prebivalcev, bomo mogli pravilneje presojeti tedanjo strahovito morijo. Kar je moralo takrat v prerani grob, je bilo precej več nego samo 80. del človeškega rodu — bila je cela tretjina! Resnično obletenje svetá.

Strahote v 14. stoletju.

Sploh so se v 14. stoletju vrstili nenavadni dogodki. Zdi se, kakor da je hotela narava z različnimi izrednimi pojavi ljudi opozoriti, da se bliža neko neznanško zlo. Tako čujemo l. 1319 o silnih rojih kobilic. Kar so požrešne živalce srečale, vse so pospravile, če le ni bilo pretrdo za njihova žirala. Vse žito na polju so pozobale, vso travo in zelenjavo. Izginilo je listje z dreves in grmov, da je bila videti pokrajina pusta kakor v zimskem času. Take obiske so dobivale naše in sosedne dežele večkrat tudi v naslednjih letih. Vmes so pustošili zemljo potresi in nalivi, da nikoli tega. Posebno ljut je bil potres, ki je v začetku leta 1348 omajal Srednjo Evropo. Takrat so trpele zopet slovenske dežele, zlasti čujemo o hudi škodi na Koroškem. Beljak se je sesul in pod razvalinami njegove župne cerkve je izdihnilo mnogo meščanov. Dosti visokih gradov je zgrmelo na kup. Radi potresa se je gori Dobrač odkrušil obilen kos pobočja. Mogočen plaz je zdrčal v dolino in toliko skal se je tam nagrmadilo, da reka Zila ni mogla več naprej. Voda je narasla do obsežnega jezera. Potem pa se je jez vdal in vsa voda je začela namah dreti po dolini proti Dravi. Povodenj, ki je nastala, je bila nepopisna, žrtve in izgube grozne. Neljube povodnji je doživela tudi Anglija. Tam je od junija do decembra skoraj neprenehoma deževalo, kar je bilo celó za ta otok preveč, dasi je bil deževja in megle od nekdanj vajen. Reke so se razlile preko bregov, mesta in vasi so kar tonile v vodi. Na Grčijo pa se je usedla debela megla; obtičala je s tako trdovratnostjo, da se kakor s svinčcem obtežena baje nekaj mesecev ni genila nikamor.

V tem istem letu 1348 je z vso silo udarila med ljudi še kuga. Pravijo, da se je pričela že nekaj let prej v Sini na Kitajskem ter se potem razširila po Indiji, Perziji in Armeniji. Odtod jo je karavanski promet zanesel v Sirijo, Palestino in Egipet. Mesto Kairo se je spremenilo v velikansko pokopališče. Ko je bila kuga na višku, je tam na dan umiralo kakih 15.000 ljudi. Enako grozno je moralo biti po drugih mestih. Tudi živali se je lotevala bolezen. Seveda so se za te še manj brigali nego za ljudi in tako je bilo povsod dosti mrhovine, ki je zastrupljala zrak in epidemiji utirala pot na vse strani.

Ladje italijanskih trgovcev so že leta 1347 prinésle kugo v luke Sicilije, druge ladje pa v francosko pristanišče Marseille. Kmalu se je začelo veliko umiranje tudi v lukah Piza in Genova. Leta 1348 pa v Italiji sploh ni bilo več mesta, ki bi se moglo ponašati, da mu je šla kuga mimo vrat. V Benetkah je pobrala 100.000 prebivalcev, prav toliko v Florenci, v Napolju za polovico manj, v pokrajini Liguriji baje 400.000. Visoke Alpe niso bile za ostudno pošast nikaka ovira. Nenadoma so zbolevali in umirali ljudje tudi v Nemčiji in Franciji. Nič bolje se ni godilo Angležem in Špancem. Leto nato se je bolezen pojavila v severni Evropi, na Švedskem in Norveškem. Preko Poljske je l. 1351 prodrla še v Rusijo. Celó do otoka Island sredi Atlantskega oceana ji ni bilo predaleč in niti na mrzlem Grönlandu niso bili vsi varni pred njo. Skratka, v nekoliko letih je angel smrti prehodil Evropo od konca do konca in povsod bogato kosil.

KAZNOVANA DEKLICA

Narodna iz Kostela.

(V Delaču zapisal Jože Zdolanji.)

Ena dekelca bila,
rada Boga molila;
s fanti se napajila —
na Boga pozabila.
Bog se nanjo resrdiv
pa ji bolezen poslav.
Poslali so po padarja,
da ji bo kaj pomagav.
Padar se je k nji prvoziv,
pa ji ni nič pomagav.
Poslali so po mašnika,
da ji bo on pomagav.
Mašnik se je k nji prpeljal
s ten pravim, živim Bogon.
»Obrn' se k meni, dekelca,
se boš z Bogon spravila!«

»Kaj se bon k teb' obračala,
se nison š njin kregala!«
Mašnik se nanjo rezjadv,
je trdo vrata zàpro.
Vrata so se zaprla,
ni nišče notr mogo.
Prišli so oče ino sin,
so vrata restavili.
Nič drugiga niso notri našli
van to črn trüplo.
»Do (kdo) je le-to düšo zev,
naj zame iše to trüplo!«
Zemlja se je rezjela,
požrla iše to trüplo.
To je ena prepoved
fantičen i deklíčen.

SV. KATARINA IN PESOGLAVCI

Narodna iz Kostela.

(V Delaču zapisal Jože Zdolanji.)

Sveta Katarina rano stala,
rano stala, blago izagnala
na zeleno planino
i si lipa zakantala.
Čuli so jo hlapci pasoglavci;
»Do tako lipu poje!«
»Ni ne tičice, ni ne rožice,
samo sveta Katarina!«

Prišo pasoglavac ven,
reko sveti Katarini:
»Ali češ bit' moja dekla
ali moja zaročnica?«
»Nečo bit' tvaja dekla,
nečo bit' tvaja zaročnica:
jest son boža dekla,
od Boga poslana!«

NOVE KNJIGE

Ivan Cankar: Zbranih spisov XIII. zvezek. Uvod in opombe napisal Izidor Cankar. Založila Nova založba. V Ljubljani, 1932. Str. XX in 360. — S tem zvezkom Cankarjevih Zbranih spisov smo dobili troje velikih njegovih pripovednih del: Za križem, Sosled Luka, Kurent. Zbirko črtic in v mesečnikih objavljenih krajših spisov, katero je nameraval Cankar izdati pod naslovom »Na Golgato«, je kesneje objavil z naslovom »Za križem«. Ta izbor novel, ki po njegovih besedah pričajo o socialni bedi, je prav zato doma našel prav malo odmeva in razumevanja, prav tako kot druge njegove najboljše knjige, ki so motile navidezno idilo domače sloge in rodoljubnosti. Zanimivo pa je, da je prav to delo bilo kmalu prevedeno v srbsčino in češčino. — »Sosed Luka« je izšel l. 1909 v Slovenskih večernicah, kjer je Cankar prvič kot sodnik Mohorjeve družbe objavil to svojo kmečko novelo. Delo je izzvalo v domači kritiki hud odpor, to pa zlasti zaradi napačno umevanega in nerazumljenega Cankarjevega simbolizma. — V »Kurentu« je hotel umetnik »pokazati žalostno simboliko slovenskega veseljaštva in slovenskega življenja«. Sprejem knjige, katere večina sploh ni razumela, je bil precej hladen. Okrepljenega Cankarjevega optimizma kritika ni opazila. Tudi ni občutila in doumela slik o živ-

ljenju in trpljenju poginjajočega naroda, ni občutila tiste stalno ponavljajoče se pisateljeve visoke pesmi hrepenenja, ki prav v tej knjigi nazadnje izzveni v zmago optimizma in upanja nad morečimi dvomi. — Prav posebno je pa pomemben ta zvezek zato, ker nam urednik v uvodu in opombah razkrije nekaj doslej nepoznatih poglavij iz pisateljevega značaja v času, ko se je od materializma in socialistične usmerjenosti obrnil na idealistično duhovno plat prave krščanske vernosti. — S Cankarjevimi zbranimi spisi stavimo temu velikanu najlepši spomenik. Da bo nesobična založnica mogla to svoje, s tolikšno požrtvovalnostjo začeto delo čimprej dovršiti, je treba, da pridejo Cankarjevi spisi v vsako slovensko hišo. To nam veleva naš narodni ponos, to nam veleva tudi spoštovanje pred delom umetnika, ki je s Prešernom in Levstikom ustvaril temelje ne le našemu lepemu slovstvu, temveč vsej slovenski miselnosti in zavesti sploh. —a.

Franz Werfel: Mladostna krivda. Roman. Avtoriziran prevod iz nemščine. Leposlovna knjižnica Jugoslovanske knjigarne. 1952. Str. 201. — Eden najodličnejših pisateljev sodobne Nemčije, Franz Werfel, podaja v svojem romanu »Mladostna krivda« zgodbo iz dijaškega življenja, riše propadanje mladega nadarjenega človeka, kako mu sošolec iz zavisti in iz skoraj nehotenega sovraštva najprej med tovariši ubije ugled, potem zlomi njegovo voljo in vsako plemenito hotenje po delu, mu umaže telo in dušo, da se končno popolnoma izgubi bogve kje v svetu. Ta mladostni zločin nad mlado dušo in nad mladim talentom nam po 25 letih v samoizpovedih odkriva krivec sam, mladeničev sošolec, sodni svetnik Sebastian. Po 25 letih je vest zahtevala od njega kazen za mladostno krivdo in plačilo za davni greh: moral je priznati svoj zločin in zadostiti večni pravičnosti, ki ji ne moreš uteči. Svoji žrtvi priznava: »Nate nisem niti za hip pozabil. Priznam, da sem uničil tvoje življenje. Toda priznam tudi, da sem se na tebi razbil.« (Str. 195.) — Roman, ki je eno najodličnejših del nemškega ekspresionizma, se dostojno uvršča v vrsto svetovnih del v slovenskem prevodu. Žive podobe življenja, ki se vrstijo v presenetljivo hitrem, dinamičnem toku dogajanja, slike, prežarjene od pesnikove osebnosti in sile njegove notranjosti, močne radi etične poudarjenosti, ki nosi roman, in radi realističnosti, ki prehaja mestoma v simbolnost in grotesknost, ustvarjajo delo prvovrstne umetniške cene. Slovensko izdajo spremlja dober informativen uvod o Werfelovem delu in njegovi umetnosti. Prevod pa je skrajno slab; zato se prevajavec tudi ni podpisal. S. V.

Mirko Kunčič: Ptiček z dvema kljunčkoma (ilustriral J. Pukl), **Pesmi** (ilustriral O. Globočnik). Str. 75. — **Brata Grimm: Pravlјice** (ilustriral M. Bambič). Str. 191. — To je dvoje mladinskih knjig, ki sta izšli v Mladinski zbirki Jugoslovanske knjigarne. Kunčičeva pravljica je že cela povest. Mešajo se v njej sodobni motivi s staro pravljico navlako. Ne mislim tako ostro, kakor je napisano, samo ta kontrast hočem poudariti med sodobnimi in starimi pravljicnimi motivi, ki niso uliti v skladno enoto. (Ne vem, zakaj morajo v naših mladinskih knjigah vsi junaki in junakinje na koncu priti do — krone!) Kljub temu očitku seveda nikakor ne mislim temu delcu zanikati vrednosti, ki leži zame zlasti v lahkotnosti pripovedovanja,

v zanimivosti motivov in etičnem poudarku. — Nemške pravljice v novem prevodu so nam nekatere še nepoznane, nekatere pa dobre znanke iz mladih let. Z njimi smo lepo obogatili mladinsko slovstvo. Poleg tega jih moremo smatrati tudi kot literarni dokument ljudske tvornosti in besedne stvariteljnosti. Pravlјice so umotvori primitivne ljudske duše. V pravljice odeva ljudstvo svojo modrost in v njih rešuje svojo problematiko. Narodi so bili otroci, ko so pravljice pesnili; zato pravljice ume le otroška duša. — To je dvoje lepih in dobrih mladinskih knjig. Samo več sedanjosti si želim v mladinskem slovstvu in manj pravljicnosti! Sodobnosti nam manjka povesod, tudi v mladinski knjigi. S. V.

Knjige književne družine »Luč« za l. 1952. Luč, poljudnoznanstveni zbornik VIII. (str. 71); **Damir Feigel: Kolumb**, povest (strani 151); **Kenda-Drekonja-Šavli: Tolminske narodne pravljice** (str. 87). Trst, 1952. — V vsaki knjigi, ki mi pride v roke iz italijanske Slovenije, vidim tiho poslanko našega naroda ob Soči in morju, da še nikakor ni pozabil slovenske besede. In v skoraj vsaki knjigi ali družbi s prav malimi izjemami čutim kot tihega delavca ali pobudnika F. Bevka, ki je duša in ogenj književnega dela tam onstran, ki se skriva za množico psevdonimov, a se nikjer ne more zatajiti, ki trga iz sebe v obupnem naporu slike sedanjosti in preteklosti. — Tudi »Luč« mi priča o Bevku in mi priča o živí slovenski besedi ob Soči. Družba je izdala tri knjige: poljudnoznanstveni zbornik, Feiglovo humoristično povest »Kolumb« in »Tolminske narodne pravljice«. Iz zbornika naj navedem članka »O navadah in posebnostih beneških Slovencev« ter »Beneške narodne pesmi«, kjer so priobčene do zdaj večinoma še neobjavljene beneške narodne pesmi (str. 12—28). Beneške pesmi nam jasno govorijo, dokod sega naša pravica, Tolminske pravljice pa določno pričajo, čigava je zemlja, ki jih je pognala. Knjige so radi svojih prispevkov vredne vse pozornosti. S. V.

Guido J. M. Jug: Izseljenec. Vtisi mojega potovanja v Argentino. Buenos Aires. 1951. Str. 148. — Pisatelj popisuje svojo izseljensko usodo. Popis končuje: »Tujina, tovariš, je tako mrzla kot cev revolverja, ki si ga položiš na sence. V tujino gre tisoče in vrne se jih deset. Od teh desetih pride samo eden z denarjem in ta denar je ukraden. Druge, ki se ne vrnejo, požre tujina...« (Str. 148.) Ta knjiga seveda nima trajne slovstvene vrednosti, pač pa podaja pretresljivo-zanimivo in nazorno-verno podobo o tem, kaj čaka izseljence v tujini. In ta podoba je mrzla, brez potez, ki bi jih risala ljubezen, pač pa jo je ustvarila borba za kruh in gospodarsko izrabljanje prišlega tujca. Tudi verski propad, ki preti izseljencem, gleda kaj jasno iz knjige, katere miselnost pač jasno označuje že samo dejstvo, da Boga ne piše več z veliko. Taka miselnost ni odrešilna za človeštvo in tudi za izseljence ne. Da jezik ni čist, ni treba posebej omenjati, saj za to govori že domovina te knjige. A.

Pierre L'Ermite: Kako sem ubila svojega otroka. Prevedel Joža Gregorič. Ljudska knjižnica Jugoslovanske knjigarne. Ljubljana, 1952. Str. 259. — Dobra ljudska knjiga je redka. Ljudska knjižnica Jugoslovanske knjigarne je do zdaj poleg nekaterih slabših izdala že celo vrsto najodličnejših prvovrstnih ljudskih povesti in romanov. Drugo leto svojega delo-

vanja je začela z izdajo L'Ermitove povesti »Kako sem ubila svojega otroka«, ki je lepa in dobra ljudska knjiga. Nima sicer visokih umetniških vrednot, ki si jih tudi pisatelj ne zastavlja, je pa L'Ermita gladek pripovedovavec, ki mu je prvo etična tendenca, drugo zabava in nazadnje umetniški cilj. To knjigi ne jemlje njene vrednosti. Povest je živahna, polna srčne toplote in tudi humorja. Zgodba o materi, kako je svojemu plemenitemu sinu ubila duhovski poklic in s tem življenje, bo našla dovolj bravcev. Knjiga je lepa. Prevod ni slab, a tudi brez trdot še ni. S. V.

F r a n R o š : **Medved Rjavček.** Povesti za mladino. Drugi, izpremenjeni natis. Str. 110. Celje, 1951. — Ta mladinska zbirka podaja trije povesti: Medved Rjavček, Zelenec in Zaklad v Hudi strugi. Zadnja je najdaljša in najlepša, zato bi zbirka po pravici lahko nosila njeno ime. Prvi dve povesti moti nemogoča povezanost resničnega in pravljničnega sveta v skladno, realistično enoto; zato je zadnja najboljša, ki tega nima. Zbirka je dobra mladinska knjiga. Pisatelj pripoveduje zelo gladko in spretno, spisi so kratki, nekateri prizori prisrčni. Odlikuje ga naravnost in preprostost. Tudi topel in zanimiv je. — Ilustracije so manj posrečene. S. V.

Dravograd. I. del (1161—1261). Zgodovinski opis. Sestavil Josip Mravljak. Založilo Tujsko-prometno društvo v Dravogradu. 1952. Mala osmerka, 52 strani. — Znani marljivi raziskovavec zgodovine svoje ožje domovine nam podaja zgodovino Dravograda za prvo stoletje njega obstanka. Dve tretjini knjižice sta posvečeni njega ustanoviteljem: koroški bogati rodovini Trušnjanov, ki so kolonizirali Dravsko dolino, pa ne na svoji, ampak tuji, večinoma samostanski zemlji. Pet strani pripoveduje prve vesti o dravograjskem trgu, pet strani pa obdeluje ustanovitev dravograjskega kapitlja in prvih kanonikov. Zadnji dve strani pa zavzema Tujsko-prometno društvo za propagando trga kot letovišča. — Tiskovna napaka je (str. 19) »capitaneus« namesto »capitaneus«. Na strani 28 pa je pisatelj papežev indult, da sme prošt Henrik še en beneficij sprejeti, napačno razumel: ne sedmi kanonikat sme Henrik ustanoviti, ampak za svojo osebo lahko privzame razen proštije še drug cerkveni beneficij oziroma njegove dohodke v užitek. — Pričakujemo kmalu nadaljevanja. M. Ljubša.

F r a n c H r i b e r n i k : **Mesto Šoštanj.** Zgodovinski opis. Župnija sv. Mihaela. Šole. 1930. — Res je knjiga izšla že l. 1930, a zaradi nedostajanja prostora še nismo prinesli ocene. Naj je kesno, a delce zasluži, da opozorimo nanj. Knjiga je razdeljena že v naslovu v dva dela, v cerkveno in šolsko zgodovino. V cerkveni zgodovini opisuje najprej župno cerkev sv. Mihaela, potem vse podružnice in še kapele. Sledi vrsta dušnih pastirjev, župnikov in kaplanov, potem opravilnik, sestavek o ljudskem gibanju in slednjič kratek pregled cerkvenih bratovščin in družb ter kratko poročilo iz dobe protestantizma. Reči moramo, da je vse poglavje o cerkvah sestavljeno res skrbno, smotreno in pregledno po dobrih virih in se prav prijetno razlikuje od drugih tako zvanih »cerkvenih zgodovin«. Poglavje o šolah je deljeno na več delov: na osnovno šolo, otroški vrtec, nemško šolo, nadaljevalno šolstvo in meščansko šolo. Zelo skrbno je sestavljeno tudi to poglavje. Kaj pa šoštanjsko starejše šolstvo? Zdi se nam izključeno, da v Šoštanju ne bi bila obstajala še pred

letom 1775 kaka trška šola. Brez dvoma bo g. pisatelj zasledil kje še kakšne listine, ki bodo potrdile našo domnevo. Mnogo prekratko se nam nadalje zdi obdelano poglavje o nemškem otroškem vrtcu in nemški šoli. Res je, da je to žalostno poglavje, pa je vendar treba zbrati vsa dokazila o nemštvu za naše potomce, da bodo vedeli o težkih bojih svojih prednikov. Letnica 1829 na strani 79 je očitvidna tiskovna pomota in se mora seveda glasiti 1929. Čestitamo pisatelju k izbornemu delu in želimo, da izide čim prej prvi zvezek, starejša zgodovina mesta in obeh gradov. M.

N A Š E S L I K E

P. F e n d i : »Huda zver« in »Ku-kúcl«. Če primerjamo teh dvoje ljubeznivih slik, bi se kar težko odločili, kateri priznati prvo ceno. Razumljivi sta obe. Na prvi vidimo šegavo podan trenotek, ko ujeta miš uide iz pasti. Vse je razburjeno, vse razgibano. Starejša fantiča hitita za njo, da jo z metlo pobijeta, samosrajčnik teče k materi, da se je oprime za krilo, dekletce se stiska k babici, ki prede ob kolovratu. Celó najmlajši v materinem naročju izteguje ročice za tekočo miško, dasi še ne ve prav dobro, čemu vse to razburjenje. Prizor je živahno podan, skupina dobro postavljena, osebe točno in prav šegavo označene, le v izrazih oseb je morda malce preveč skoraj osladne ljubkosti. — Druga slika je bolj preprosta, bolj čustvena in zato bolj učinkovita. Mlada mati se igra skrivnice z detetom, ki stoji v čebru ob stari kmečki peči. Otrok veselo ploska z ročicami, kadar spet zagleda mater, ki se mu skriva. Tudi čisto slikarsko je to delo bolj dognano in bolj sveže, bolj prisrčno. Obe sliki iz preprostega življenja na kmetih pa kažeta tvorca kot značilnega sina svoje dobe, tistega dobrodušnega, nekam sladkobno čustvenega in radostnega časa pred nekaj sto leti, ki ga poznamo pod imenom »dunajski Biedermeier«. To je bil čas miroljubnih meščanov, ki so si ustvarjali udobne in tople domove, jih krasili z lepo izdelanim pohištvom, pestrimi vezninami, blestečim porcelanom in pisano steklenino. To je bila doba živobarvnih dolgih sukenj, širokih rožastih kril, doba zadovoljnosti in meščanske uglajenosti. — P. Fendi spada med najboljše predstavitelje avstrijskega slikarstva tistih let, katero so umetniki kot Waldmüller, Danhauser in drugi dvignili do precejšnje višine. Eno Fendijevo delo (Nevihto) je objavila Mladika že v letniku 1929.

M a u r i c e D e n i s : **Oznanjenje.** Že veliko število Oznanjenj je objavila doslej Mladika, po raznih tujih in domačih mojstrih, starejših in sodobnih. Naša slika je zasnovana čisto v duhu slikarske umetnosti današnjih dni: prizor ni pojmovan zgodovinsko-realistično, temveč je ves poudarek slike na čustvenem izrazu. Marija je upodobljena kot belo oblečena devica, kateri klečeči angel oznanja blagovest. Od zunaj lije v belo sobico žarko sonce, ki obseva pisano pomladno cvetje na vrtu. Na oknu stoji v vrču lilija. Slika je kakor tih odmev rahle glasbe, tako je vsa nežna v barvi in obrisih. To je res občutena, res iskrena podoba skrivnostnega dogodka. Je pa hkrati lep dokaz, da je tudi na sodoben način mogoče staro snov lepo, okusno in obenem globoko religiozno podati.

PO OKROGLI ZEMLJI

Stara in nova Afrika ob istem grobu. Ko je umrl lani Prempeh, kralj nekdanje zamorske države Ašanti ob Gorenji Gvineji, so prišli napredni in zaostali zamorci, vsi njegovi nekdanji podložniki, k pogrebu v mesto Kumasi. Moderni so se pripeljali po novih cestah mimo novih hiš z novimi vozili. Kralj Prempeh je bil dlje časa v pregnanstvu na otokih Sešelih, kjer je postal kristjan. Njegov sin Janez pa je krščanski duhovnik, ki uspešno deluje med zamorci ob Zlati obali. Iz ašantskih gozdov onstran kakavnih in kavčukovih nasadov pa so privreli svobodni sinovi divjine, ki se ne zmenijo za avtomobilske ceste in električno razsvetljava. V soncu so blestele konice njihovih sulic, nič manj ko njihove lepe črne postave, grmeli so bojni bobni in troblje, da počastijo kralja, ki jim je vladal v nekdanji svobodi. V dvorani leži kralj na mrtvaškem odru. Kraljevsko je oblečen, krono ima na glavi in z dragulji posute sandale na nogah. Stara Afrika vstopi. Samo dva moža stojita kakor kipa ob odru, moža, ki držita pahljači. Vsi drugi pa vpijejo in tarnajo, trobijo in bobnajo, rablji pa vihtijo svoje ostre nože. Nova Afrika si precej previdno utira pot skozi gnečo. Kristjani so in hočejo tudi kralja pokopati krščansko. Zapojó pogrebno pesem in glasno molijo za rajnega. Pa večkrat morajo prenehati, stara Afrika hoče tudi svoje pravice. V odmoru po pesmi plane eden izmed nekdanjih kraljevih rabljev v ospredje in vihteč svoje bodalo v plamenečem govoru opeva kreposti rajnega. Tedaj pa zagrmí veliki boben, bobniči se mu odzovejo, vse pa preglasi grom leopardjega bobna. Rogovi zabrnijo, stotine nog zacepeta in zaziblje zvičajoč se postave v obredni ples. Zjutraj se zvrstijo vsi v sprevid, kakor da med njimi ni razlike, saj so vsi nekoč bili kakor otroci velikega kralja, ki odhaja na počitek. Prikažejo se velike pahljače in sončniki, okoli velike medene rakve jokajo številni žalovavci, oblečeni v zlato in rumeno. Divje postave z zlatimi naglavnimi okraski nosijo za rakvijo zlati prestol ašantskega kralja. Že so se Ašanti nekoč krvavo uprli, ko so jim hoteli odvzeti simbol njihove nekdanje samostojnosti, zdaj ko ni več kralja in ne bo imel naslednika, jim je zlati prestol še toliko več. Noč je padala na zemljo, ko so krsto prinesli v kraljevsko grobnico. Samo najbližji sorodniki so smeli stopiti v stavbo, kjer sedaj počiva kralj Prempeh, zunaj pa je zanj molila stara in nova Afrika.

Nagrada po 20 letih. Pred 20 leti se je zgodila na morju velika nesreča: v ledeno goro se je zaletel največji tedanji parnik Titanic in pokopal v morju na tisoče ljudi. Vendar pa je še utegnil poslati klice na pomoč. Prva je prestregla SOS-klice Karpatija. Kapitan Karpatije je nemudoma z največjo brzino hitel na pomoč in res še rešil 705 oseb. Rešenci so bili kapitanu Karpatije tako zelo hvaležni, da so zbrali lepo vsoto kot nagrado. Pravila parobrodne družbe pa takega obdarovanja niso dovoljevala, zato so denar naložili v neko njujorško banko, da ga kapitan dvigne, kadar stopi iz službe. Tisti čas pa je napočil in kapitan Artur Rostron je po 20 letih dvignil lepo nagrado 5.500.000 dinarjev. (Titanic se je potopil 14. aprila 1912.)

Sodobno suženjstvo v Indiji. Indija ima pravljico bogate velikaše, to je res. A takih je malo. Med 300 milijoni prebivalcev je toliko in takega siromaštva,

da bi se kamnu smililo. Dva mlada plemiča sta v Londonu v petih mesecih potrošila 10 milijonov dinarjev. Pogledj pa indijskega siromaka! Očividec je zapisal: Vahmedabadu, tovarna za sukno, je zgradila svojim delavcem stanovanja. Takega brloga še nikoli nisem videl! Dolga baraka, na sredi predeljena, na vsako stran pa pregrajena v stanovanja ali bolje luknje po devet kvadratnih metrov. Okna ali dimnika luknje nimajo, tla so čevelj v zemljo. Vsaka luknja daje stanovanje 6 do 9 osebam. Vseh teh 700 delavcev ima eno samo vodovodno pipo. In plače! Delavke v predilnicah zaslužijo po 64 Din na teden, otroci v tobačnih tovarnah 14 Din na teden, a delajo deset do dvanajst ur na dan! Celó strojevodje na železnici zaslužijo mesečno 380 Din! So pa po tovarnah celó pet let stari otroci, ki morajo delati deset do dvanajst ur na dan, ne da bi imeli primeren odmor za obed ali en dan v tednu prosto!

Razorožitev — je danes geslo držav. Vendar pa vkljub temu še danes izmečejo države za oboroževanje tolikšne vsote, da plačajo n. pr. angleški davkoplačevalci v ta namen vsako minuto 200 funtov ali 55.000 Din. Vse države pa izkazujejo stroškov za oboroževanje letno 220 milijard Din. To so samo očitni stroški. Kdo ve, koliko je še prikritih?

Prečudne steklenice. Na Japonskem so izdelali štiri steklenice, ki nimajo para na vsem svetu. Vlili so jih iz kristalov najbolj izbranega brazilskega kremenjaka in vanje spravili zvitke papirja, ki naj se obdržé deset tisoč let. — Na gori Koja, 650 km severno od Tokija, stoji tisočletni budistovski tempelj. V tem templju so v posebni dvorani te steklenice zazidali. Na papirju so napisana imena vseh nesrečnikov, ki so ob strašnem potresu l. 1925 izgubili življenje, opisana je zgodba vse nesreče in izražena želja, naj bi se imena žrtev ohranila dolga tisočletja. Nato sledi poglavje iz Budovih knjig, končno pa imena veščakov, ki so sodelovali pri gradnji tega nenavadnega spomenika. — Japoncu je deset tisoč let večnost, zato so tudi ves spomenik izdelali kaj trpežno: državna tiskarna je izdelala poseben papir v ta namen, sestavili so posebno kitajsko tinto, pa tudi za vse druge uporabljene snovi jamčijo učenjaki, da bodo kljubovale japonski večnosti. — Listine so razdelili na štiri dele in dele zapечатili v steklenice, te pa zopet zavarovali z negorljivim azbestom in povrh s svinčenimi zaboji. Končno so svinčene zaboje spravili v cilindre, ki jih varujejo pred ognjem.

Pevski festival v Latviji. Majhna država je republika Latvija ali Livonska ob Baltskem morju, komaj za štiri Slovenije ima površine in prebivalcev niti dva milijona ne, pa vendar je v lanskem juniju priredila veliko pevsko slavje, združeno s praznovanjem desetletnice svoje mornarice. Prvič po svetovni vojni so se v riškem zalivu prijateljsko pozdravljale ladje Anglije, Francije, Nemčije, Švedske, Poljske, Finske in Estonske, gostje pa so šli na kopno in poslušali livonske glasove. Junijski festival je bil že sedmi, pred tem jih je Riga slišala že šest. Prišlo je iz vseh krajev države skupaj 275 zborov, 12.000 grl je zapelo in 40.000 poslušavcev jih je počastilo! Prvi pevski festival so Livonci priredili že l. 1873, ko so bili še pod Rusijo; tedaj je nastopilo 55 zborov. Na šestem pa je zapelo že 158 zborov in tako prvič proslavljalo svobodno, samostojno Latvijo.

MILIDIKI DRUŽINA

VZGOJA INDIJANSKEGA DEČKA

Indijanec dr. Ch. E. Eastman, ki je preživel svojo mladost še na stepi in v divjih gozdovih med Indijanci svojega rodu, opisuje v knjigi »Ohijesa« (to je bilo njegovo indijansko ime, kar pomeni junaka) tudi vzgojo indijanskega dečka. Prinašamo ta odlomek iz te zanimive knjige, ki jo bo letos izdala Mohorjeva v prevodu kot doplačilno knjigo. Vzgoja teh plemenitih divjakov je res taka, da utegne biti marsikaterega našega dečka, spéstovanega, trmastega in neposlušnega, sram. Morda tudi kakih staršev.

Dr. Ch. E. Eastman piše o sebi »Ohijesi«:

Splošno mislijo, da prvotni stanovniki naše zemlje svojih otrok niso vzgajali po določenih načelih. Ali to je velika zmeta. Verovali so, da so vse šege in na-

vade, ki so jih prejeli od prednikov, torej tudi tiste, ki se nanašajo na vzgojo otrok, božje ustanove; zato so se jih trdovratno držali in jih sporočali ustno od rodu do rodu.

Mnogi menijo, da so bile glavne lastnosti indijanskega značaja le podedovane. To je velika zmeta, zakaj vsa njegova samoobvlada in potrpež-

ljivost sta bili pridobljeni lastnosti in samo neprestana vaja ga je napravila za mojstra v bojni in lovski umetnosti. Skrbno so gledali na to, da si je vsakdo, bodisi star ali mlad, vežbal in uril telo; tudi so morali biti zmerni v jedi in pijači. Spominjam se, da nisem smel uživati niti mesne juhe niti piti kaj drugega toplega; juhe so bile za stare ljudi. Nam mladim niso nikdar dali pretopljenih ali premrzlih jedi in vode smo smeli le prav malo piti.

Indijanski dečki so morali prenašati in trpeti pomankanje brez tožbe in mrmranja. Neprestani boji so od mladega moža zahtevali, da ima mišice iz jekla in se ne ustraši nobenega trpljenja. Moral je včasih vzdržati dva ali tri dni brez jedi in vode in ni smel kazati, da je onemogel; ali pa so zahtevali od njega, da je tekel ves dan in vso noč, ne da bi počival. Vadil se je tudi, kako je treba prodirati čez drn in strn po divjih krajih, kjer ni steze, in to podnevi in ponoči, ne da bi zašel ali se izgubil. Vse to in še marsikaj drugega so zahtevali od mladih ljudi, ki so hoteli postati bojevniki.

Včasih me je stric zbudil na vsezgodaj in me pozval, naj se ves dan z njim postim. Kajpada se nisem smel braniti. Počrnila sva si obraz z ogljem, da je

lahko vsak otrok v vasi vedel, da imava post. Seveda so mi mali paglavci znali tako nagajati in me tako izkušati, da sem imel ves dan pekel. Šele ko se me je samo sonce usmilo in izginilo za gorami, sem bil rešen teh muk.

Bil sem še zelo majhen, ko je moj strogi vzgojitelj zgodaj zjutraj, ko sem trdno spal, začel poleg mojega ležišča na ves glas klicati na boj. Pričakoval je, da skočim s postelje v popolni prisotnosti duha, zgrabim za orožje, ki je bilo pri rokah, in odgovorim na njegov bojni krik. To se je včasih tudi zgodilo. Če sem bil pa zaspan ali pa sem planil pokonci, ne da bi vedel, kaj se prav za prav godi, me je zasmehoval ter dejal, da svojega skalpa pač ne bom drago prodal. Često si je izmislil kaj drugega. Ustrelil je, ko sem trdno spal, iz puške tik pred našim šatorom in začel divje kričati. Počasi sem se vsega tega navadil.

Kadar je bila vojna, so navadno pred borbo skrbno izkušali mlade bojevnike. Ko so se bližali sovražnemu taboru, so pošiljali novince naprej in jim nalagali razna nevarna opravila, da bi preizkusili njih pogum. Zato me je pošiljal stric, kadar smo taborili v neznanem kraju, v temi po vodo. Morda je bilo v kraju polno divjih živali ali pa — kdo naj bi vedel? — so se klatili ogleduhi sovražnih tolp v bližini. Vendar se nisem nikdar ustavljal; to bi bila strahopetnost. Našel sem stezo skozi gozd, prišel do studenca, napolnil vedrce in hitel tiho in oprezno ko mačka nazaj v tabor. Saj sem bil vendar še majhen deček in srce mi je bilo, da bi mi bilo skoraj počilo, če je zaprasketala suha vejica pod ного ali če se je od daleč oglasil sovji klic, dokler nisem došel do našega šatora. Tedaj mi je stric dejal: »Hakada, pravi bojevnik si.« Nato je izpraznil vedrce in mi velel, naj grem še enkrat po vodo. Pomislite, kako mi je bilo pri srcu! Ali hotel sem se pokazati junaka, naj velja kar hoče, prav tako, kakor si beli deček želi postati velik učen gospod ali pa celó škof. Molče sem vzel posodo in spet iskal po temi stezo, držečo k studencu.

Naš narod je visoko cenil lepo in spodobno vedenje. Mladi ljudje smo se morali proti odraslim, posebno pa starim ljudem vesti spoštljivo; ni nam bilo dovoljeno vmešavati se v njih pogovore, še celo govoriti nismo smeli v njih navzočnosti, če nam niso izrečno dovolili. Tudi si nikdar nismo upali starejše osebe naravnost nagovoriti; rabiti smo morali besedo, ki je izražala sorodstvo ali pa časten naslov. Osnovo vse indijanske vzgoje je tvorila usmiljenost do siromakov in spoštovanje do vere, zlasti do Velikega duha.

Do današnjega dne se spominjam nekaterih resnih svaril in navodil, ki mi jih je dala dobra babica s seboj na pot v življenje. »Bodi vedno hrabrega srca! Bodi potrpežljiv! Kroti svoje strasti!« mi je rekla večkrat. Pripovedovala mi je o nekem mladem načelniku, ki svoje strastne narave ni znal krotiti in je nekoč v hipni jezi ubil svojo ženo. Zato so ga rojaki usmrtili, a trupla niso pokopali, hoteč tako pokazati, kako gnusen je bil njegov zločin. Če sem se kdaj hotel v jezi spozabiti, me je svarila babica: »Hakada, brzdaj se, da se ti ne zgodi, kakor se je zgodilo mladeniču, ki sem ti o njem povedala, in da te ne pokrijejo z zeleno odejo!« (Truplo usmrčenega načelnika so bili namreč pokrili samo s travo.)

Kadar si je v starih časih mladenič priboril nekaj odlikovanj v boju, je smel pušiti tobak. Prej mu je

bilo prepovedano. Če je poskusil snubiti deklico, preden mu je bilo dvaindvajset ali triindvajset let in preden se je pokazal junaka, so se mu posmehovali in rekli, da je slabo vzgojen. Razen tega je moral biti spreten lovec; saj more biti dober soprog samo tisti, ki prinaša domov dovolj divjačine.

Takšni so bili zgledi in nauki, po katerih so nas vzgajali za težko življenje divjega Indijanca.

DOJENČKOVO ZDRAVJE

Otrokovo zdravje je v prvem mesecu njegovega življenja kaj slabo in nežno. Izmed velikega števila otrok, ki umrjejo v prvih letih življenja, jih umrje večina že v prvih mesecih. Vzrok za to je v tem, ker matere ne prično dosti zgodaj skrbeti za svoje otroke. Skrb za otrokovo zdravje se ne sme pričeti šele z dnem, ko otrok pride na svet, ampak že z onim trenutkom, ko se je začelo po njem pretakati življenje. Dve tretjini otrok, ki umrjejo v prvem mesecu življenja, pride že bolnih na svet. Vsaka previdna mati posveča zato detetu že pred rojstvom vso skrb.

V dobi nosečnosti živi otrok v svetu, ki je samo njegov; ta svet je njegova mati. Nikoli pozneje več ne bo otrok tako izključno materin, kot je v teh devetih mesecih, ko počiva pod njenim srcem. Nikoli pozneje pa tudi ne bo tako izključno odvisen samo od nje, kot v teh mesecih, zato pa je tudi materina odgovornost za otroka v teh mesecih večja ko kdaj pozneje. Od njenega zdravja in njenega razpoloženja zavisi zdravje in splošno počutje otrokovo. Ona mu mora dati vse, kar potrebuje za razvoj svojega telesa, mora mu dati krepko in odporno telo in mu vdihniti v telo še vse lastnosti, ki jih bo pozneje trebala njegova duša, da bo lahko postal pošten in deloven član človeške družbe. Otrok nima sam od sebe ničesar, vse, kar ima, ima od svoje matere in od svojega očeta. Nikoli ni otrok tako brez vsake lastne moči ko v tej dobi, ko je materino telo njegov svet; nikoli pozneje ni tako na milost in nemilost izročen njej.

Zato mora mati vprav v teh mesecih skrbeti bolj ko sicer, da je zdrava, da je zdrava ne samo telesno, ampak tudi duševno.

Veliko sicer govorimo in veliko pišejo o telesni negi in o telesnem zdravju materinem v tej dobi. Toda še bolj ko zdravje telesa je važno zdravje duha noseče matere. S tem, da je mirna, vedno vesela, da se ne razburja, vpliva ugodno ne samo na svoje zdravje, ampak tudi na zdravje otrokovo. Saj je znano, kako silen je vpliv naše duševnosti na naše telesno počutje: kako malokdaj obolimo, kadar smo veseli in zadovoljni, in kako hitro se nas prime bolezen, če je naša notranjost razrvana, če nas mučijo skrbi in težave in se ne moremo ustavljati trenutnemu neugodnemu razpoloženju, ki se nas poloteva. Sugestija je morda najboljši in najučinkovitejši zdravnik.

Res, da se v dobi nosečnosti matere kaj rada pošlašča slaba volja in neugodno razpoloženje. Toda če bo enkrat ta naval premagala, se mu bo v drugo laže ustavljala. In dobre posledice tega samopremagovanja bo čutila ona sama, predvsem pa njen še nerojeni otrok. Bojazen, razburjenost in duševna pobitost vplivajo na telo in napravijo iz matere dostikrat nezmožnega invalida, otroku pa že vnaprej ubijejo vse one

velike in silne lastnosti, ki jih bo pozneje potreboval v življenju. Pa tudi telesno vpliva razpoloženje matere na otroka. Nobeno pomanjkanje hrane ne vpliva tako slabo na otroka kot takale duševna razrvanost matere. Dobri prijatelji, dobre knjige, zdravo razvedrilo in pametna zabava so materi najboljši zdravniki v dobi nosečnosti.

Seveda se pa tudi telesno mati v tej dobi ne sme zanemariti. Kot glavno pravilo velja, da se veliko giblje. Ne sicer toliko, da bi se pri tem prekomerno utrudila, vendar pa velja, da najteže porodé vprav one žene, ki se preveč čuvajo in se za nosečnosti ne upajo na sveži zrak in se bojé mrzle vode. Svež zrak, gibanje, preprosta in lahka obleka: to je že star nasvet, ki so ga poznali že stari narodi, na katerega pa smo v polpretekli dobi popolnoma pozabili. Mehkužnost ni nikdar dobra, pa tudi v tej dobi ne.

K. H.

DRUŽINA IN ALKOHOL

Letos se je začelo spet zelo živahno gibanje za treznost. Povod za to novo pobudo je v tem, da zares mnogo družin, kjer gospodarji alkohol, propada. Propada gospodarstvo, propada mir v hiši, lačna žena in strgani otroci in še bolehavej povrhu so žrtve alkohola. Da rodi pijančevanje razen tega še mnogo sirovosti in propadanja verskega in nramnega življenja, je žal vsem le preveč znano. Da spravi alkohol mnogo najboljših talentov v prerani grob, da napravi darovite ljudi nesposobne za delo, da jim odvzame vsak sram in da tavajo posvaljkani po bežnicah, ko bi lahko živeli kot ugledni možje, je tudi znana resnica. Kaj torej storiti? Ali naj vinograde posekajo? Ali naj vso žganjekuho prepovedó? Ali naj vse krčme zapró? Ali naj uvedejo postavo »suhih« kot v Ameriki? Američani, ki prihajajo sem, trdijo, da se še nikoli ni toliko najgrjéga jeruša popilo v Ameriki kot sedaj. Vsak ga vari in kuha in skrivši prodaja. Nekdo mi je pravil tole: Bil sem na plesu. Čudil sem se, kaj da plesavke tolikrat hodijo ven. Pa se je zjutraj našlo tole: V zakotju so dobili cele kupe steklenic, ki so jih imele ženske skrite v nedrih. Hodile so v skrivališče pit žganje in ga seveda dajale svojim kavalirjem. Torej tudi s »suhu postavo« je velik križ. Grmeti zoper vinograde in svetovati, naj jih kar iztrebijo, naj kmet iz slabega sadja ne kuha žganja, je norost. To je prvič borba zoper naravo, drugič napad na gospodarstvo. Prav je imel tisti, ki je rekel: Mnogo otrok se z nožem ureže, odrasli se v pretepih okoljejo, celó zakoljejo z nožem. Ali naj se izda zakon, da noben nožarkovač ne sme napraviti več noža? In koliko je kmetov, ki mu edine dinarčke dá vinograd. Ta pa leži redno tam, kjer bi razen trte nobena druga plodonosna rastlina ne uspevala. Saj lahko pogledate opuščene vinograde. Prazna pušča so. Ne uspeva ne krma ne sadje.

Torej kaj potem? Ali je treznostno gibanje nepotrebno? — Po vsem svetu je to gibanje; in ker je, ni zraslo za zabavo, rodila ga je potreba. Potreba pa je bila ta, da se zabrani, ali vsaj omeji škoda, ki jo povzroča alkohol posameznikom in družinam. Zato so nastala nekakšna pravila, zapovedi po dolgoletnih skušnjah onih mož, ki se ukvarjajo s tem vprašanjem. Ta pravila so kratko takale:

1. Nobenemu otroku ne daj ni kaplje katerekoli alkoholne pijače: ne v sladkorčkih, ne v čaju (za

otroka naj bi ne bil nikoli kitajski čaj!), ne razredčnega z vodo.

2. Mladina naj bi bila vsa abstinentna. (Hvala Bogu, sportniki, pravi planinci in tudi sploh dijaštvo alkoholnih pijač skoraj ne uživa.)

3. Za vse odrasle velja pravilo: Redno nič! Ne pri obedu ne pri večerji! Čaša vina naj bi bila res nekaj prazničnega. Ne pravilo, ne nujnost.

4. Kdor gre v gostilno, naj se pogosti! Naj jé! Največ alkoholnih izgedov izvira odtod, ker gre fant v gostilno, za jed mu je škoda denarja, pa ga pijača omami in nato ne ve več meje.

5. Alkoholiki so bolniki, veliki bolniki, z ubito voljo. Zanje je edina rešitev: popolna abstinenca. Skrb banovin naj bo, dobiti za te reveže zdravilišča (grašičino!). Ako se jim ne odmakne prilika, se ne bodo oteli. Treba je, da se jim notranji organi, ki zastrupljeni vsekdar hlepé po alkoholu, ozdravijo.

6. Nihče ne pij tujih, uvoženih pijač! Dvojna škoda je: denar gre iz države, naš vinogradnik pa prodati ne more in strada.

7. Kdor pa moreš in hočeš, bodi abstinent, luč, agitator.

V teh sedmerih postavah je rešitev alkoholnega vprašanja. Naj bi bile vsem družinam svete!

VITAMIN »C« V SADJU IN ZELENJADI

Najnovejša in natančna preiskavanja na biološki postaji eppendorfske bolnice v Hamburgu, ki jih je vodil dr. phil. in med. Friedrich Vinzenz von Hahn, so dognala, da se nahaja vitamin C v sadju in zelenjadi v temle razmerju:

Zelo obilo ga je v jagodah, oranžah, citronah in v črnem kresnem grozdjču (v črnem ribezu); v navadnem presnem zelju, v presnem rdečem zelju, v presnih kolerabah, v presnih karfijolah, v presnem in v kuhanem glavičastem kapusu.

Obilo ga je v kosmuljah, malinah, v šipkovih jagodah, v kuhanih in presnih; v kuhanih kolerabah, v presnem grahu, v presnem šparglju, v presnem poru, v presnem hrenu, v kuhanem rdečem zelju, v presnem zelenem fižolu.

Precej ga je v rdečem kresnem grozdjču (ribezu), v mandarinah; v presnem korenju, v svežem presnem kislem zelju, v presni špinaci, v kuhanem grahu, v presnem in kuhanem rumenem fižolu, v presni glavni solati, v presnem črnem korenu.

Malo ga je v jabolkih (ob novini), v višnjah, v slivah, v češpljah, v bananah, v kuhanih bezgovih jagodah; v kuhanem šparglju, v kuhanem poru, v kuhanem korenju, v kuhanem zelenem fižolu, v presni endiviji, v presnem petršilju, v presni redkvi, v kuhanem hrenu, v presnih bučah, v presnih kumarah.

Brez vitamina C so: vležana jabolka in hruške, presna in kuhana kutina, grozdje, suho sadje; kuhano sveže in staro kislo zelje, presno staro kislo zelje, kuhana špinaca, kuhan črni koren, presna in kuhana rdeča pesa, kuhana zelena, presna čebula, presen drobnjak, presna redkvice, kuhane buče in kumare.

š. H.

K D O R I M A V R T

Majniku pravimo sicer mesec cvetja, toda to velja le bolj za cvetje v prirodi — po travnikih, po gozdu. Na vrtovih je pa majnika še malo cvetočih rastlin, zlasti letos, ko je pomlad tako pozna. Pač pa se začne ta mesec šele prava rast vsega bolj trdega vrtnega rastlinja in — plevela. Mnogo pa je vrtnih rastlin, ki so tako občutljive za nizko toplino, da jih sejemo ali sadimo šele proti sredi majnika ali pa še kesneje. Dokler ne minejo trijaci in ledena Zofija (12.—15. maja), ni da bi sadili na plano kumare, melone, buče, paradižnike, papriko, melancane in nešteto najlepših vrtnih cvetic. Fižol je sicer tudi jako občutljiv, pa ga pri nas vendarle sadijo — pritličnega včasih že proti koncu aprila, kólenca pa prvi teden v majniku. Preden skalí in pribode iz zemlje, navadno že mine najhujša nevarnost. Prav posebno občutljive za nizko toplino so kumare. Ako odneha toplina ponoči na 3, 4° C nad ničlo, sicer ne poginejo, ampak zaostanejo v rasti, da si pozneje navadno ne opomorejo.

Največ posla v tem mesecu nam prizadene plevel in okopavanje. Američani so tudi tu iznašli sredstvo, da se izognejo zamudnemu in trudopolnemu delu. Ko je zemlja pripravljena za nasad n. pr. zelja, karfijole, paradižnikov, solate ali kake druge zelenjadne rastline, pregrnejo prazno gredico s tenko asfaltno lepenco, ki jo na oglih pritrdijo z zemljo ali kamenjem, da je ne more dvigniti vihar. V to pregrinjalo naredijo okoli 10 cm široke luknje; skozi nje sadijo potem dobro razvite sadike. Tako odete zemlje ni treba pleti, ker ne more na dan noben plevel. Prav tako je odveč vsako okopavanje in zalivanje, ker ostane zemlja pod odejo vedno rahla in vlažna. Dognali so tudi, da je na tak način pokrita zemlja za več stopinj toplejša nego nepokrita. Kljub temu pa, da zemljišča ni treba pleti, ne okopavati, niti rastlin zalivati, je pridelek za 30—50 % obilnejši nego na enakih, pa nepokritih gredicah. — Poskusite! Morda se bo obneslo tudi pri nas.

Ali veste, zakaj je vprav po mestnih vrtovih toliko črvivega sadja? Zato, ker je v zimskih sadnih zalogah, ki jih dobé meščani vsako jesen s kmetov, tudi nekaj črvivih plodov. Ličinke (»črvi«), ki izlezajo šele v šrambi iz sadja, ondi prezimijo. Na pomlad se na varnem zabubijo in maja ali junija meseca izleti iz bube metuljček, ki že najde iz šrambe pot na prosto in na vrt, kjer ponoči stavi zalego na mlade plodove. Ako v tisti dobi škropimo drevje s kakim strupenim škropivom (nosprasen, nosprasič, zelenilo urania itd.), se ličinke, ki so se izlegle iz jajčec, zastrupijo, ko se hočejo pregristi v plod. Črvivost se dá zanesljivo preprečiti torej edinole s pravočasnim in pravilnim škropljenjem. Našteta škropiva so tako prirejena, da obenem obvarujejo sadje pred škrlupom ali krastavostjo.

KUHARICA

Topla krompirjeva solata.

Operi krompir in ga skuhaj. Kuhanega olupí, zreži na listke, ga oblij s polivko in narahlo premešaj. Polivka: zavri $\frac{1}{8}$ l vinskega kisa, kateremu prilij $\frac{1}{8}$ l zavrele juhe in nekoliko osoli. Postavi vstran, prilij $\frac{1}{10}$ l olja in primešaj žlico gorčice.

Nadevana jajca.

Skuhaj 2 jajci v trdo, kuhana olupi, zreži jih podolgem čez pol in izdolbi rumenjaka. Mešaj 2 dkg sirovega masla, izdolbena rumenjaka, pol osnažene in dobro sesekljanane sardele, za noževo špico gorčice, 5 drobno zrezane kapare, pol žličice drobno zrezanega zelenega petršilja in nekaj zrn soli. Vse prav dobro zmešaj, napolni z mešanjem beljakove skledice in jih postavi kot samostojno jed ali okrog repinčjeve (motovilčeve) solate, ki si jo pripravila s fižolom, oljem in kisom ali limonovim sokom.

Nadevana jajca s šunko se pripravijo prav tako, le da primešaš rumenjacom namesto gorčice in kapar žlico drobno zrezanega kuhanega svinjskega mesa.

Jajca v smetani.

V skledo, ki je za narastke (bolj plitvo), deni 5 žlice kisle smetane in ubij v skledo 5 jajec, drugo poleg drugega, vsakega nekoliko posoli in potresi z drobno zrezanim zelenim petršiljem, drobnjakom in krušnimi drobtinami in polij z raztopljenim sirovim maslom. Nato postavi skledo v srednje vročo pečico na pleh, da se jajca nekoliko strdijo. Ta jajca postavi kot samostojno jed s kašnatim pirejem ali vegetarijansko polento na mizo.

Sirove (mohantove) culice.

Zmešaj v lončku 1—2 dkg drožja, žličico sladkorja in 4 žlice mlačnega mleka ter postavi vstran, da nekoliko vzide. Vlij v skledo $\frac{1}{4}$ l toplega mleka, ga osoli (pol žličice), prideni 10 dkg sirovega masla, žlico sladkorja in liter moke. Vse to narahlo premešaj. Nato prideni vzhajani kvas, celo jajce in še 1 rumenjak. Testo stepaj četrť ure, potem ga postavi na toplo, da vzhaja. Vzhajano testo stresi na z moko potreseno desko in ga razvaljaj kolikor mogoče tenko. Razreži ga na štirioglate krpice, položi na vsako kavno žlico nadeva (sirovega) in zavijni vse štiri ogle proti sredi, tako da se sprimejo na vrhu in pokrijejo nadev. Te culice pokladaj na dobro pomazan pleh, drugo zraven druge; ko so vse položene, jih pokrij s prtičem in postavi na gorko, da vzhajajo 20—25 minut. Končno jih pomaži z raztepenim beljakom in potresi z drobno zrezanimi mandlji, lešniki ali orehi, ki si jim pridejala žličico sladkorja. Culice peči v srednje vroči pečici 20—25 minut. Pečene potresi s sladkorjem in postavi gorke ali mrzle na mizo. — N a d e v : Mešaj žlico topljene ali kisle smetane, rumenjak, nekaj zrn soli, ščep popra, žličico drobno zrezane limonove lupine, 20 dkg sira (mohanta), žlico sladkorja in majhno pest krušnih drobtin.

Majniško vino.

Natrgaj pest dišeče perle (Waldmeister), in sicer preden se razcvete, položi ga za uro v senco, da nekoliko zvene. Nalij v primerno posodo liter belega vina, prideni $\frac{1}{4}$ kg sladkorja, nekaj koscev pomaranče, pokrij in pusti stati kakih 50 minut. Nato pijačo precedi in postavi na mizo.

Petršiljev ponvičnik za v juho.

Mešaj žlico masti in 2 rumenjaka 10 minut; nato primešaj poldrugo, v vodi napojeno in ožeto žemljo, veliko žlico drobno zrezanega zelenega petršilja, ščep soli in sneg dveh beljakov. Vse narahlo premešaj in stresi na pomazano pekačo, razravnaj testo po pekači prst na debelo in peči v srednje vroči pečici.

Zabeljena špinača.

Skuhaj $\frac{1}{2}$ kg oprane špinače, odcedi jo, stresi na krožnik, potresi po njej pest krušnih drobtin in zabeli s 6 dkg razbeljenega sirovega masla.

Mlečna pijača za bolnike.

Mešaj 10 minut 2 žličici sladkorja in 1 rumenjak, prilij $\frac{1}{2}$ l mlačnega mleka in mešaj vse skupaj na ognju, da zavre. V zavrelo prilij 1—2 žličici konjaka in daj bolniku.

Shajane ocvirkove paličice.

Stresi na desko $\frac{1}{2}$ kg moke, napravi v sredi jamico in prideni 8 dkg mrzlih, dobro sesekljanih ocvirkov, 7 dkg sirovega masla, prav malo soli, 1 dkg drožja, ki si jih razmočila v $\frac{1}{4}$ l mlačnega mleka, ter 1 rumenjak. Iz vsega tega napravi precej trdo testo, ki ga dobro vnetaj vsaj 20 minut. Nato testo na deski z gorko skledo pokrij in pusti, da vzhaja kake pol ure. Ko testo vzide, ga zopet nekoliko vneti in napravi iz njega 60—70 za mezinec debelih paličic, ki jih pokladaj na pomazano pekačo in postavi za pol ure na toplo, da nekoliko vzidejo. Vsako pomaži z raztepenim beljakom, potresi s kumno in soljo ter jih postavi v precej vročo pečico, da se naglo zarumené. M. R.

MANDIKI ZA KRATEK ČAS

O S A T

18. Prezlati uk.

O hvala
ti, moja kmetska mati,
ki dala
na pot si uk prezlati:
»Potrpi! To pomoč je prva,
z njo bodeš zmagoval do groba.
Potrpi, pa četudi drva
na tebi bo cepila zloba!«

19. Slovanska duša.

Čemu vas bega stiska zdaj trenotna?
Še vedno silna duša je Slovana,
somiselna, sotrudna in sočutna.
Že zemlja čaka preorana,
že jo poji studenec nov in čist,
svobode nove je Slovan sejalec.
Po starem so mu rekli — humanist,
po naše se mu pravi — socialc!

20. Telovadec in duhovadec.

Nikomur ni danes neznano,
da zdrava nam duša le v zdravi je krvi,
(mens sana in corpore sano!)
Mens sana, tu duša na točki je prvi:
saj vaja telesna le tvorno krepi,
kar duša ustvarja iz svoje moči.

Miha Gorjanc.

V življenju.

Kajpak,
prostó je vsakemu, da govori,
ta tiho, oni na ves glas kriči
in zdi sam sebi silen se junak.
Ta te pozdravi, oni te ozmerja,
ta prosi, oni že oblastno terja.
Ta hvali te, očita ta zločine —
nevreden si, da sonce te obsine.

A ti?
Ko svet slavi te, nič se ne raduj!
S hvalilci bodi hladen le in tuj!
A če te zmerja vse, na te kriči,
zapri srce, ušesa in oči
in — modro mólči!

Ksaver Meško.

Občni shod.

Izúmi red, kakršen bodi,
a če v rokah brezvestnih je ljudi,
zvijsačo vedno najdejo le-ti,
da prikrojé si ga, kakor jim gódi.

Za stárostó pri ovcah leva prosi volk.
Po brigi kumice lisice
prišlá besedica o tem je do levice.
A ker o volkih slab je v svetu golk
in da ne rekli bi, da gleda lev na lice,
ukázano je bilo ves zverinji rod
poklicati na občni shod
in vprašati tegà in téga,
kaj ve o volku dobrega in zléga.
Ukaz se izvrši: zveri sezváne so.
Na shodu glási čin po činu zbrani so,
a zoper volka ne besede. Torej njegà
v ovčarnico postaviti velé.

Pa kaj so ovce rekle,
saj menda tudi so na shod priteklye?
O, ne! — So li zabíli povabíti jih?
Predvsem bi bilo vprašati baš njih!

I. A. Krylov - B. Vdovič.

*

Sijajna obljava.

Nasr-ed-din, turški Pavliha, je sedel s svojo ženo doma in gledal skozi okno. Kar zapazi, da se eden njegovih upnikov približuje hiši.

Nasr-ed-din se urno skrrije in reče ženi: »Povej mu, da me ni doma, da sem šel trnjevo mejo sadit ob poti, po kateri hodijo ovce s paše; in kadar bo meja zrasla, poplačam s tisto volno, ki bo ostala na trnju, vse svoje dolgove.«

Žena sporoči to upniku, ta pa se na glas zasmjeje in odide.

Nasr-ed-din pride iz svojega skrovišča.

»Si čula, žena, kako se je smejal od veselja? V duhu je že kar videl gotov denar pred seboj!«

Če ni, ni.

Krojaški učenc: »Gospodar je rekel, da se na noben način ne smem brez denarja vrniti!«

Pesnik Felicijan: »Revček, gotovo se te hoče znebiti!«

Kdor umé — njemu dvé.

Na trgu v Sarajevu sta stala dva cigana in prodajala košare.

»Košare, košare, ljudje božji!« kriči eden. »Po petdeset par ena.«

»Košare po trideset!« kriči drugi.

Ko sta potem v krčmi zapijala izkupiček, pravi prvi: »Kako pa napraviš, Rom, da daješ košare tako poceni? Jaz vrbje kradem, pa še ne morem prodajati košar ceneje kakor po petdeset par.«

»O, Rom,« odvrne drugi, »jaz kradem že pletene košare.«

Obljuba dolg dela.

»Ali niste vi tisti, ki je pred petimi minutami pri meni beračil? Kaj pa hočete že spet?«

»Saj ste rekli, da mi boste prihodnjič kaj dali!«

Perilo.

Gospa Brihta je kupila deset novih rjuh in jih je dala prat. Perica pa ji vrne samo devet rjuh.

»Ali vam nisem dala deset rjuh, a?« kriči gospa Brihta.

»Seveda,« odvrne mirno perica. »Pa mar ne veste, da se novo perilo po prvem pranju uskoči?«

Ogorčenost.

Brivec: »Ali naj tudi glavo umijem? V lasih imate nekaj prahu!«

— »Nesramnost! Kaj pa mislite! To je caherlin!«

Lep red.

Pri Poglajenovih je strašno razburjenje.

Bibka, najstarejša hči, je izginila in je ni mogoče nikjer najti.

Pride večer, pride jutro — Bibke ni in je ni.

Čez dva dni pridirja Mina, hišna, brez sape h gospe Poglajenovi:

»Gospa, gospodično Bibko sem našla!«

»Kje?« vzklikne gospa Poglajenova olajšano.

»Za zaslonom. — Obesila se je...«

Tedaj pa postane gospa Poglajenova rdeča kakor kuhan rak in oči se ji zabliskajo: »Takó se torej pri nas sobe pospravljajo! Lep red je to! Fuj, vi, mrha lena!«

A — tako!

»Mama, ali lahko danes doma ostanem? Se ne počutim nič dobro.«

»Seveda, ljubi otrok! Kje se pa ne počutiš dobro?«

»V šoli.«

Take so vse.

»Moja žena me nikdar nič ne prosi!«

»Tudi moja mene ne — samo komandira!«

Bo kmalu zrasla.

A.: »Sem slišal, da se ženiš. Kakšna pa je kaj tvoja nevesta?«

B.: »No, prav čedna, samo bolj majhna jel!«

A.: »O, bo že zrasla! Tudi moja je bila pred poroko majhna, potlej mi je bila pa kmalu čez glavo!«

Še huje.

»Ali ni hudo, če ima človek ženo, ki zna kuhati, pa noče!«

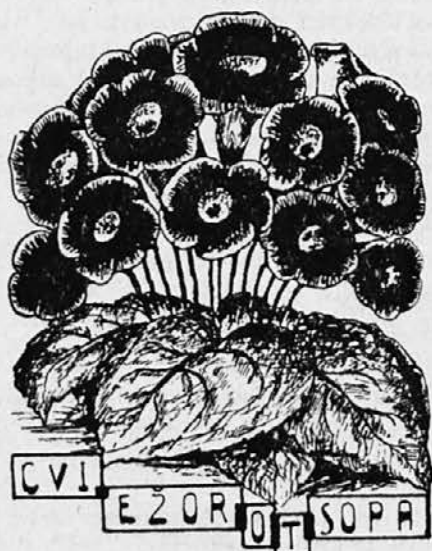
»O, še huje je, če ima človek ženo, ki ne zna kuhati, pa se sili!«

UGANKE

Ureja Josip Novak.

Rože.

(Al. Š., Ljubljana.)

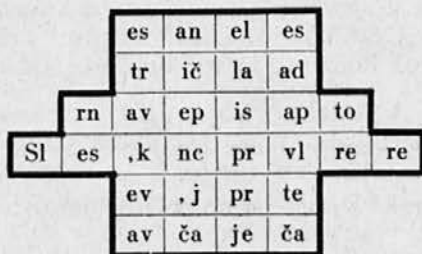
Euklidova uganka.

(Iz grščine: Janez Ložar, Ljubljana.)

Vprašal je Augijo Alkejev vnuk, junak premogočni, zvedeti hotel število je čred njegovih rogatih. Ta mu odvrne: »Ob Alpheja vodi, prijatelj, jih pol je; osmi del se jih pase po Krona visokih grebenih, a dvanajstina jih daleč pri templju je Taraksipoja. Okoli Elide svete jih dvajseti del je na paši, a v Arkadiji pustil sem jih še tridesetino. Ostalih pa petdeset čred pred seboj tu vidiš, prijatelj.«

Konjiček.

(Vladimir, Dol.)

Zlogovnica.

(Franc Sodja, Jereka.)

A, a, ca, dolf, ha, i, ja, jer, ju, kon, lan, mi, na, nej, rad, ri, rij, zak. — Sestavi iz teh zlogov osem krstnih imen ter jih uredi tako, da ti prva in četrta črka v vsakem imenu povedo časten naslov.

Črkovnica.

(Nace Cuderman, Tupaliče.)

L	j	u	m	i	b
a	j	k	s	a	r
n	i	m	k	j	a
o	n	e	i	z	c
m	e	j	e	t	e
			d	a	j

Steber.

(Dolores, Prosenjakovci.)

A A A A A moško ime,
 A A A A A ptica,
 A A A A A blago za obleko,
 A A A A A judovski kralj,
 B C Č Č D prerok,
 D D D E E egiptovski poljedelec.
 E E E E E moško ime,
 E E F H H riba,
 I I I I I obvodna žival,
 I I J J J mesto v Vrbaski banovini,
 J K K K K grška boginja,
 K K K L L utež,
 L L L L M žensko ime,
 M M M N N vas pri Krškem,
 N N O O O ptica,
 O O O O O ime iz Shakespearove drame,
 P P R R R podoba,
 R R R R R cesarski namestnik v Jeruzalemu,
 S Š T T T domača žival,
 T U V V Ž žensko ime.

Po sredi pregovor.

Vremenska uganka za maj.

(Miroljub, Vižmarje.)

ΠΙ ΧΩ > ! U Δ ; ! - : U X V - ! Δ ; □
 * ; ! U ; Δ V < : - : U X V * ! ; + □ < ? □ + □
 Ključ: ^ ! ? - ! Δ = del telesa,
 > V U V ; ; Δ = verska prireditev,
 + : X : * V Δ □ = del premoženja,
 < V Π = ima voznik.

Dopolnilna uganka.

(Miroljub, Vižmarje.)

K o bič,
 . k o del telesa,
 . . . k o rastlinski sok,
 k o ljublj. predmestje,
 k o glasbeno orodje,
 k o moško ime.

Mreža.

(M—b, Ljubljana.)

a a a a a c e
 i i i i
 k k k m m m n
 p r r r r
 r r r t t v v

Sestavi besede nastopnega pomena: vodoravno: ocena, del sveta, sorodnica; navpično: orodje, žensko ime, žensko ime, bivši narod.

Dekliška.

(S. O., Sele.)

Rešitve je pošiljati do 20. vsakega meseca na naslov: G. višji šolski nadzornik Josip Novak, Vižmarje, p. št. Vid nad Ljubljano. Tudi vse rokopise za uganke pošiljajte zastavljavci uganke na isti naslov. Lepo risane uganke bomo primerno nagradili.

Rešitev uganek v aprilski številki.

Spremenitev. Sod, Ihan, moka, oaza, noga, jama, elastika, nič, kepa, oda. — Simon Jenko.

Vstajenja dan, vrač, eter, last, ikra, krak, otkar, nart, oaza, čada, nada, izba, drob, Avar, nprav: Velikonočni dan!

Besednica. Rimske številke kažejo besede; prva arabska številka pomeni, katero črko je vzeti iz naznačene besede; druga ali pa druga in tretja številka pa kaže, na katero mesto postavi dotično črko. Dobiš: Glejte človek!

Vremenska uganka za april. Osveta, petelin, vijak, burja, pijanec, ozare, skuta, brinje, sinica, podobar, oproda, Benjamin, Kamnik, odurnež, trikotnik. — Sveti Jurij zakuri in odpre nam duri.

Kraljeva pot. Rahel odgovor tolaži jezo, trda beseda vnema srd.

Črkovnica »Ujec«. Naslov uganke ti pove, da moraš abecedo tako preurediti, da postane u = c. — Dobiš: Dober sosed je boljši nego deset stricev. Istopisnica. Sedem — sedem.

Pisanka. Navpično: 1. hej, 2. tlačka, 3. sol, 4. poni, 5. Podlonk, 6. kis, 7. mars, 8. Urh, 9. kuhar, 10. mak, 11. peron, 12. ata, 13. roba, 14. ime, 15. zamet, 16. Ana, 17. Emen, 18. Aleluja. — Vodoravno: 3. steza, 4. Poljane, 5. pola, 11. Peru, 19. mama, 20. el, 21. on, 22. kje, 23. dika, 24. ol, 25. Omsk, 26. na, 27. uže, 28. kruh, 29. sramota, 30. hrana, 31. raba, 32. oj, 33. la, 34. Tine.

Dopisnica. Vesele velikonočne praznike!

Posetnica. Radiotelegrafist.

I. I S T N I C A U R E D N I Š T V A

Aljoša Sm. Tvoji »Menihi« so v nekaterih kiticah precej lepi, drugod pa ritmično in jezikovno prešibki. Pa — resnični niso, tako nikdar ni samostansko življenje. Prav tako pa nisi dal ekspresionističnega značaja pesmi, ki bi tedaj morda uspela. V podobah si reven in včasih neroden.

Frane Str. Takih pesmi o pomladi je vsako pomlad dovolj, kot najbrž sam veš. Piši zaenkrat pesmi kakor je »K soncu«:

Tema grabi, luč pa vabi za seboj v nebo samo. Laže je iti, nego hoditi za svetlobo, je v temo. K luči noče, v zemljo hoče, ki je iz nje, telo nazaj.	A k njej duša priti skuša in doseči večni slaj. Srce moje težke boje dolge že bojuje dni. O da zmagam, ne omagam na spolzkosti teh poti.
--	--

Mnogo hib je še v pesmi, vsebine nič preveč, nove še celó ne, ampak — dobra vaja v oblikovanju. Je res iztrgana iz srca in zdisciplinirana. Tehniko pesmi boš s takimi poskusi najprej obvladal.

REŠILCIUGANK V MARČNIŠTEVILKI

Za I. nagrado: Arko Vojko, Bezjak Alojz, Bezjak Martin, Bajec Filomena, Benedičič Jakob, Bobnar Janez, Bobnar Marija, Briški Jože, Bulovec Ivo, Čampa Polde, Čitalnica ljubljanskih bogoslovcev, Demšar Josipina, Dolinar France, Dobrovolje Janez, Duhovnik Anton, Frakelj Franc, Gogala Vlado, Gostinčar Fani, Izobraž. društvo, Stična; Kat. prosv. društvo, Sv. Lovrenc; Jamnik Mila, Jeglič Stanko, Jovan Izo, dr. Knific Ivan, Kogej France, Kržišnik Tone, Kuhar Lenčka, Kumar Marija, Kušar Franc, Lenarčič Simon, Lenček Lado, Lipoglavšek Slava, Marin Anton, Moder Janko, Modrinjak France, Oberstar Tone, Osana Josip, Padar Jože, Padar Lojzka, Perčič Stanko, Petrovec Franc, Pust Janez, Prosv. društvo, Trzin; Prezelj Boris, Rakovec Josip, Rauber Jaka, Samostan, Stična; Seljak Vojnimir, Skalar Mici, Šmid Celestin, Skubič A., Slodnjak Joža, Tavčar Matej, Zorec Alojzij, Žužek Jože.

Za II. nagrado: Cuderman Ignacij, Imperl Peter, Jere Anton, Jug Franjo, Kladenšek Jernej, Krečič Ladislav,

Mlakar Jožef, Mravlje Anton, Obrar Martin, Rusjan Gojko, Sivec Žara, Sodja Franc, Šušteršič Franc, Trebše Alojzij.

Za III. nagrado: Kalan Minka, Lavrič Janez.

Izžrebani so bili: Za I. nagrado: Kumar Marija, Ljubljana, VII. — Za II. nagrado: Rusjan Gojko, dijak, gimnazija, Ptuj. — Za III. nagrado: Briški Jože, Ljubljana, Komenskega 12.

REŠILCIUGANK V APRILSKI ŠTEVILKI

Za I. nagrado: Bezjak Alojzij, dr. Knific Ivan, Bezjak Martin, Bobnar Janez, Bobnar Marija, Jamnik Mila, Bajec Filomena, Demšar Josipina, Kogej Franc, Gostinčar Fani, Arko Vojko, Juvan Izo, Breznikar Viktor, Dobrovolje Janez, Dolinar France, Duhovnik Anton, Imperl Peter, Jan Lovro, Jeglič Stanko, Jug Franjo, Kanka Miško, Kladenšek Jernej, Kat. prosv. društvo, Sv. Lovrenc; Krečič Ladislav, Prosv. društvo, Trzin; Kržišnik Tone, Kuhar Lenčka, Kumar Marija, Kušar Franc, Lavrič Janez, Lenarčič Simon, Marin Anton, Lipoglavšek Slava, Marovt Ladislav, Mlakar Jožef, Moder Janko, Mravlje Anton, Padar Jože, Padar Lojzka, Perčič Stanislav, Petrovec Franc, Prezelj Boris, Rakovec Josip, Seljak Vojnimir, Skalar Marija, Slodnjak Joža, Sodja Franc, Šmid Celestin, Trebše Alojzij, Vidmar Ivan, Volk Slavko, Čampa Polde, Čitalnica ljubljanskih bogoslovcev, Izobraž. društvo, Stična; Lušin Jože, Oberstar Tone, Zorec Alojzij, Samostan, Stična.

Za II. nagrado: Kalan Minka, Rott Toni, Sivec Žara, Šarec Marija, Šušteršič Franc, Zafošnik Jakob.

Za III. nagrado: Jere Anton, Mohar Stefan.

Izžrebani so bili: Za I. nagrado: Kržišnik Tone, Ljubljana, Gosposvetska 5. — Za II. nagrado: Bobnar Janez, Hraše 24, p. Smlednik. — Za III. nagrado: Jere Anton, Javor 8, p. Sp. Hrušica.

R A Z P I S N A G R A D

Nagrade razpisujemo prav tako, kakor so bile razpisane v januarski številki. Dopisi nas uverjajo, da je v sedanjih časih reševavcem denarna nagrada najljubša. Seveda pa vsak za to vsoto lahko dobi knjige po svoji izbiri iz Mohorjeve zaloge.

Sezona za rože je tu — ne pozabite se preskrbeti s prekornimi navodili, ki jih najdete v knjižici:

NAŠE PRIJATELJICE.

Spisal C. Jeglič. Obširna knjiga je bogato ilustrirana. Vez. Din 35.— (44.—), broš. Din 27.— (36.—).

OKRASNE SPENJAVKE ZA VRT IN DOM

Spisal ing. agr. Ciril Jeglič. Knjižica za vse, ki jim je pri srcu okras njihovega doma. Navodila, kako z uspehom gojimo spenjavke, kaj s pridom pojasnjuje 52 podob. Vezana Din 30.— (40.—), broširana Din 21.— (28.—).

Milica Grafenauerjeva:

IZ DUHOVNEGA ŽIVLJENJA DRUŽINE

Ta prekornostna knjižica (42. zvezek Mohorjeve knjižnice) podaja zanimive razprave o zakonu, vzgoji, čistosti in rasti v duhovnost. Broširana stane Din 18.— (24.—), vezana Din 27.— (36.—).

Za mladino!

JETNIK V GORAH MESECA

Angleški spisal Bridges, prevel A. Anžič. Napeto pisana povest, ki se godi v Afriki. Pové. kako se je trmast in len fant v trpljenju izučil za življenje. Broširano Din 15.— (20.—), vez. Din 24.— (32.—).

Za naše odre!

Za naše odre!

Ali ste že uprizorili Jalenovo igro

— BRATJE —

Učinkovita drama, živa, trpka, klic k grudi in v borbo z licemerstvom! Vezana Din 21.— (28.—), broširana Din 15.— (20.—).

Ali:

RDEČA SUKNJA

Francoski spisal Brioux, prevel Jakob Šolar. Ni mlada, pa je kakor od danes. Je francoska, pa občečloveška in bo na naših odrih, kar preprostih, vlekla, pretresla in čistila duše. Vezana Din 24.— (32.—), broširana Din 15.— (20.—).

Ali:

UČITELJICA

D. Niccodemi, prevel I. Gruden. Mnogo humorja je v njej, pa še več bridke resnice in veliko ljubezni matere do svojega otroka. Vezana Din 12.— (16.—), broširana Din 6.— (8.—).

KAMNARJEV JURIJ

Spisal France Seljak. Sodobna povojna povest, ki se godi v Primorju. Trpljenje, krivice, borba naših ljudi za obstanek. Ljubezen do rodne grude — vse diha iz te žive slike življenja primorskih bratov. Broš. Din 21.— (28.—), vez. Din 33.— (44.—).

48

BOGOMIR MAGAJNA
GORNJE MESTO

Ta živa povest, zajeta iz sodobnega zagrebškega življenja, nam odkriva trpljenje, borbe in ponižanja, pa tudi zablode mladih ljudi, tragiko slovenske služkinje sredi brezsrčnega sedanjega sveta. Povest išče tiste večne božje luči, ki gori na dnu src; čeprav so vsa bedna, z grehi obložena, vendar iščejo resnice, lepote in dobrote, ki je Bog sam. Pisatelj Bogomir Magajna nam je s to svojo najobširnejšo povestjo odkril nov svet. Veliko zanimanje za to delo opravičuje natis v knjigi. Gornje mesto je dotiskano in se dobi po vseh knjigarnah v platno vezano za Din 52.—, broš. Din 36.—. (272 strani.) Člani Družbe sv. Mohorja dobijo knjigo, ako jo naročijo pri Družbi v Celju, za 25% ceneje.